

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja • Ministeriö • 7/2018

Tilinpäätös vuodelta 2017

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 7/2018

Tilinpäätös vuodelta 2017

Työ- ja elinkeinoministeriö

ISBN: 978-952-327-298-9

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2018

Sisältö

1 Toimintakertomus	4
1.1 Johdon katsaus	4
1.2 Tuloksellisuus	7
1.3 Vaikuttavuus	13
1.3.1 Toiminnan vaikuttavuus	14
1.3.2 Siirto- ja sijoitusmenojen vaikuttavuus	40
1.4 Toiminnallinen tehokkuus	56
1.4.1 Toiminnan tuottavuus	56
1.4.2 Toiminnan taloudellisuus	58
1.4.3 Maksullisen toiminnan ja yhteisrahoitteisen toiminnan tulos ja kannattavuus	61
1.5 Tuotokset ja laadunhallinta	63
1.5.1 Suoritteiden määrät ja aikaansaadut julkishyödykkeet	63
1.5.2 Palvelukyky sekä suoritteiden ja julkishyödykkeiden laatu	63
1.6 Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen	64
1.6.1 Henkilöstön määrä ja ikärakenne	64
1.7 Tilinpäätösanalyysi	69
1.7.1 Rahoituksen rakenne	69
1.7.2 Talousarvion toteutuminen	73
1.7.3 Tuotto- ja kululaskelma	80
1.7.4 Tase	81
1.8 Sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma	82
1.9 Arviointien tulokset	84
1.10 Yhteenveto havaituista väärinkäytöksistä	87
2 Talousarvion toteutumalaskelma	88
3 Tuotto- ja kululaskelma	95
4 Tase	96
5 Liitetiedot	97
6 Allekirjoitukset	110

1 Toimintakertomus

1.1 Johdon katsaus

Suomen talouden vuosi oli vahva. Toissavuonna alkanut positiivinen vire kiihtyi ja alustava arvio bruttokansantuotteen kasvusta vuonna 2017 on 3,1 prosenttia – edellisen kerran vastaaviin kasvulukemiin päästiin ennen talouskriisiä kymmenen vuotta sitten. Talouskasvun siivittämänä työttömyysaste laski edellisvuodesta 0,2 prosenttiyksiköllä 8,6 prosenttiin työttömien työnhakijoiden määrän laskiessa edellisvuoden 349 000 henkilön tasolta 303 000 henkilöön. Työllisyysaste kipusi 69,4 prosenttiin, kun hallitusohjelmassa asetettu tavoite vuodelle 2019 on 72 prosenttia. Hallituksen talouskasvua ja työllisyyttä vauhdittavat toimenpiteet yhdistettynä viennin piristymiseen ja maailmantalouden suotuisaan kehitykseen ovat tuoneet työllisyystavoitteen käden ulottuville, kun se aiempina vuosina näytti jo karkaavan tavoittamattomiin.

Suomalaiset yritykset menestyvät globaaleilla markkinoilla. Menestyminen kansainvälisillä markkinoilla perustuu jatkuvaan uudistumiseen tuotteiden ja palveluiden arvonlisää parantamalla sekä Suomen vahvuuksiin, kuten osaamiseen, vahvaan yhteistyöhön yritysten ja tutkimusmaailman välillä sekä toimivaan infrastruktuuri. Suomen innovaatioympäristö tarvitsee kuitenkin entistä monipuolisempaa yhteistyötä globaalien ekosysteemien kanssa sekä investointeja tutkimus- ja innovaatiotoimintaan. Ennakkotietojen mukaan julkiset ja yksityiset tutkimus- ja kehittämismenot olivat edellisvuoteen verrattuna 100 miljoonaa euroa korkeammalla tasolla vuonna 2017 – panostukset tutkimus- ja kehitystoimintaan on pidettävä kasvu-uralla. Rahoituksen kasvusta huolimatta tutkimus- ja kehittämismenojen osuus bruttokansantuotteesta laski, koska kansantalous kehittyi tutkimus- ja kehittämismenoja nopeammin.

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan saralla tehtyjen uudistusten ja työvoiman kysynnän vahvistumisen johdosta tavoitteet toteutuivat selvästi aiempaa paremmin. Toimia kohdennettiin työttömyysjaksojen lyhentämiseen, työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaantoon, yrittäjyyden edistämiseen sekä nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden alentamiseen. Keskeistä oli myös yhteistyön laajentaminen yksityisten palvelutuottajien kanssa.

Hallitus päätti kesällä jatkaa sosiaali- ja terveystuollon palveluiden ja rakenteiden sekä maakuntauudistusta siten, että uudistuksen aikataulua lykättiin vuodelle ja se tulee voimaan vuoden 2020 alusta. Työ- ja elinkeinoministeriöllä on uudistuksen valmistelussa keskeinen rooli. Ministeriössä valmisteltiin laki alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista, joka siihen liittyvien lakien kanssa annetaan eduskunnalle keväällä 2018. Ministeriö valmisteli aluekehittämissuurelman kokonaisvaltaista uudistamista yhteistyössä alueiden kehittämisen keskeisten tahojen kanssa. Maakuntauudistuksen tueksi käynnistettiin alueellisten työvoima- ja yrityspalveluiden kokeilut sekä maakunnalliset kokeilut. Sosiaali- ja terveystuollon palveluita koskeva valmistelu työllisti erityisesti ministeriön kilpailupolitiikan osaajia.

Vuoden 2017 alusta tuli voimaan lakimuutos, jonka mukaan työttömät työnhakijat haastatellaan kolmen kuukauden välein yhdenjaksoisesti jatkuneen työttömyyden aikana. Laki työttömyysturvan aktiivimallista tuli voimaan 1.1.2018. Aiempaa tiiviimmän ja laajamittaisemman yhteydenpidon arvioidaan johtavan positiivisiin työllisyysvaikutuksiin. Erityisesti työttömyysjaksojen pitkittymien taittuikin ja pitkäaikaistyöttömien määrä väheni. Osana yrittäjyyspakettia valmisteltiin työttömyysturvalakiin muutokset, joilla kannustetaan työttömiä yritystoiminnan aloittamiseen. Vahvempaa tukea tarvitsevien nuorten tueksi vahvistettiin Ohjaamoiden resursseja psykososiaalisen tuen palvelumallin rakentamiseen.

Työmarkkinoiden toiminnan parantamiseksi ja työllistämiskynnyksen alentamiseksi työsuorituksen määräaikaisuuden perustetta muutettiin. Jatkossa pitkäaikaistyöttömän kanssa enintään vuoden jatkuvan määräaikaisen sopimuksen voi tehdä ilman laissa säädettyä perustellun syyn vaatimusta. Samassa yhteydessä pidennettiin koeaika neljästä kuukaudesta kuuteen kuukauteen ja lyhennettiin kollektiiviperusteiseen irtisanomiseen liittyvää takaisinottovelvollisuutta. Yli 30 työntekijää työllistävälle työnantajille säädettiin velvollisuus tarjota tuotannollisesta ja taloudellisesta syystä irtisanotulle työntekijälle mahdollisuus osallistua työnantajan kustantamaan työllistymistä edistävään valmennukseen ja koulutukseen.

Maahanmuuttajien kotoutumistoimien tavoitteet toteutuivat pääosin. Kotoutumiskoulutuksen uudet ammatillisuutta lisäävät toteuttamismallit on otettu käyttöön ja koulutusta on uudistettu aiempaa nopeammin työmarkkinoille johtavaksi sisällyttämällä siihen ammatillisia osioita ja työssäoppimista. Maahanmuuttajien sijoittuminen kuntiin ei toteutunut asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Yhteistyö eri toimijoiden välillä on kuitenkin ollut toimivaa.

Kansainvälisen matkailun edistämässä tehty pitkäjänteinen työ on näkynyt viime vuosina ennätyskellisinä tuloksina. Suomen saama ennennäkemätön mediahuomio matkailukohteena jatkui ja Suomi sai muun muassa kärkisijoituksia kiinnostavimpien matkakohteiden listauksissa ja selkeitä suosituksia erinomaisena matkailukohteena. Rekisteröityjen kan-

sainvälisten yöpymisvuorokausien määrä oli ennätyselliset 6,4 miljoonaa ja kansainväliset matkailutulot kasvoivat arviolta 14 prosenttia yli 0,5 miljardiin euroon.

Kansallisen energia- ja ilmastostrategian toimeenpano aloitettiin. Uusi maakaasumarkkinalaki yhdessä Suomen ja Viron välisen kaasuputken kanssa antavat edellytykset Suomen kaasumarkkinoiden avaamiselle vuonna 2020. Hallituksen esitys teknologianeutraalista ja kilpailutukseen perustuvasta uusiutuvalla energialla tuotetun sähkön tuotantotuesta annettiin eduskunnalle syksyllä 2017. Uuden teknologian hankkeita edistettiin monipuolisesti kärkihanketuella ja energiatuella.

Suomi osallistui aktiivisesti ja tuloksellisesti EU:n puhtaan energian lainsäädäntöpakettin käsittelyyn. Vaikuttamistyön painopiste oli uusiutuvan energian direktiivissä ja siinä erityisesti bioenergiassa. Myös eurooppalaisten sähkömarkkinoiden lainsäädäntö ja energiatehokkuussäädökset olivat paketissa keskeisiä vaikuttamisen kohteita.

Työ- ja elinkeinoministeriö uudistui. Keväällä käynnistettiin organisaatiomuutoksen valmistelut. Ministeriön rakennetta ja toimintatapoja jäsennettiin kestävän kasvun agendan toteutuksen mukaan. Tavoitteena on olla aiempaa yhtenäisempi ja vaikuttavampi organisaatio mukautuen jo ennalta vuonna 2020 suunnitellusti voimaan tulevan maakuntauudistuksen jälkeiseen aikaan.

Ministeriön politiikkavalmistelu jakaantuu kolmen ministerin vetovastuulle: elinkeinoministerin, työministerin sekä asunto-, energia- ja ympäristöministerin. Ministeriön uusi organisaatio rakentuu neljästä osastosta, joita ovat energia, innovaatiot ja yritysrahoitus, alueet ja kasvupalvelut sekä työllisyys- ja toimivat markkinat sekä konserniohjaus-, viestintä- ja henkilöstö- ja hallintoyksiköstä. Ministeriön yhteydessä toimivat lisäksi valtakunnansovittelijan ja yhteisasiamiehen toimistot. Uusi organisaatorakenne tuli voimaan 1.1.2018.

Työ- ja elinkeinoministeriön rooli kasvuministerinä vahvistui kestävän kasvun agendan myötä. Se kokoaa yhteen ministeriön kasvupolitiikan sisällön ja ohjaa strategisesti ministeriön ja sen konsernin toimintaa. Vuoden aikana käynnistettiin kasvutavoitteiden toiminnallistaminen. Keväällä 2018 toiminnalliset tavoitteet viedään osaksi konsernin vuosisuunnittelua.

Vuoden 2017 aikana valmisteltiin myös Innovaatorahoituskeskus Tekesin ja Finpro Oy:n yhdistyminen Business Finlandiksi, joka kokoaa saman katon alle innovaatorahoitukseen, kansainvälistymiseen ja viennin edistämiseen, Suomeen suuntautuvien ulkomaisten investointien sekä matkailun edistämiseen liittyvät palvelut. Valtakunnallinen toimija selkeyttää ja yksinkertaistaa yrityksille tarjottavia julkisia kansainvälistymispalveluja sekä tukee kansainvälistä tutkimus-, kehitys- ja innovaatioyhteistyötä sekä maakunnallisia kasvupalveluita. Business Finland aloitti toimintansa 1.1.2018.

1.2 Tuloksellisuus

Työ- ja elinkeinoministeriö toteuttaa yhdessä hallinnonalan yksikköjen ja muiden ministeriöiden kanssa kasvupolitiikkaa, jolla tuetaan hallitusohjelman kasvu- ja työllisyystavoitteiden saavuttamista. Kasvupolitiikan perustana on menestyvä yritystoiminta, joka innovoi, työllistää ja luo hyvinvointia Suomeen.

Hallitusohjelmasta johdettuja tulostavoitteita on ollut digitalisaation edistäminen, normien purkaminen ja johtamisen parantaminen. Lisäksi keskeisenä tavoitteena on ollut Keskeisen kasvun agendan valmistelu (TEM raportteja 11/2017) ja sen perusteella käynnistettyjen toimenpiteiden suunnittelu.

Ministeriö vastaa innovaatiopolitiikan kehittämisestä, toteuttamisesta ja tuloksellisuudesta Suomessa. Elinkeino- ja innovaatiopolitiikalla edistetään yritysten ja toimialojen kasvua, kansainvälistymistä ja uudistumista sekä innovaatiotoiminnan laaja-alaistumista yksityisellä ja julkisella sektorilla. Lisäksi ministeriö vastaa mineraalipolitiikan valmistelusta ja alan viranomaistoiminnasta.

	Tavoite 2017	Toteuma 2017
Meneillään olevien uudistamisprojektien laadukas loppuunsaattaminen	Hallituksen puolivälitarkastelun tavoitteiden laadukas valmistelu – osaston vastuulla olevien kärkihankkeiden menestyksellä maaliin saattaminen.	Kasvumootoreiden pääomitusta koskeva toimintatapa viety 2018 talousarvioesitykseen.
	Maakunta- ja kasvupalvelu-uudistus, sote-uudistus, sekä liikennekaari avaavat markkinoita myös yksityisille palveluntuottajille. Kansalliset kasvupalvelut parantavat palvelutasoa ja edistävät yritysten toimintaa.	Osallistutaan parlamentaarisen yrityskityöryhmän työhön: loppuraportti 3/2018. Toimeenpano.
	Kasvupalvelut saadaan toimimaan joustavana kokonaisuutena siten, että valtakunnallisilla ja maakunnallisilla palveluilla on toisiaan täydentävät roolit – maakuntien kasvupalvelut tuottavat myös kasvuyrityksiä valtakunnallisten palveluiden asiakkaina.	Suomen Teollisuussijoitus Oy on perustanut 11/2017 150 milj. Kasvurahastojen rahaston KRR III:n yhdessä eläke- ja vakuutusyhtiöiden kanssa. Finnveran vienninrahoitusvaltuuksien korotukset voimaan vuoden 2017 alusta. Finnvera toimeenpannut hallituksen kärkihanketoimenpiteitä mm. vienninrahoituksen, väli-rahoituksen ja omistajavaihdosten alueella. Euroopan strategisten investointien rahaston (ESIR) rahoitusta kanavoitunut Suomeen n. 1,4 mrd euroa.
Team Finland (TF) –uudistuksen läpiviennin: focus asiakastarpeeseen.	Osallistuttu aktiivisesti markkinoiden avaamiseen liittyvien lainsäädäntöhankkeiden maakunta-, kasvupalvelu ja sote -uudistus) valmisteluun sekä maakunta- ja kasvupalvelu-uudistuksen tavoitteiden täytäntöönpanon varmistamiseksi käynnistettyihin projekteihin.	

	Tavoite 2017	Toteuma 2017
Meneillään olevien uudistamisprojektien laadukas loppuunsaattaminen	Välittömästi tehtävät toimenpiteet sekä hallituksen puolivälitarkastelussa linjattavien rakenteellisten uudistusten valmistelu.	Osallistutaan tehokkaasti myös liikenteen kasvuohjelman työskentelyyn (ohjausryhmän puheenjohtajuus elinkeino- ja innovaatio-osastolla). Osasto on osallistunut kasvupalvelu-uudistuksen toimeenpanoon liittyvien käytännön kysymysten ja prosessien kartoittamisen. Työtä jatketaan yhteistyössä yritys- ja alueosaston ja konserniohjausyksikön kanssa. Tavoitteena yhteinen toimenpidesuunnitelma. Business Finland – uudistus edennyt aikataulussa. Team Finland –uudistusten toimeenpano ja Team Finland –verkon kehittämislinjaukset on valmisteltu hyvässä yhteistyössä ulkoministeriön, Tekesin, Finpron, ELY- keskusten ja muiden kumppaneiden kanssa.
	Avaruuslakityöryhmän työn saattaminen onnistuneesti päätökseen tuloksena uuden kansallisen avaruuslain voimaan saattaminen vuoden 2018 alusta lukien.	Laki avaruustoiminnasta ja sitä täydentävä TEM:n asetus tulivat voimaan 23.1.2018. Lailla TEM:lle annettiin uusia tehtäviä: toimiminen avaruustoiminnan lupaviranomaisena ja avaruusesineiden rekisterin ylläpito.
Digitaalisuuden edistäminen	Elinkeino- ja innovaatio-osasto (EIO) edellyttää, että lähtökohtaisesti virastojen digitalisaatio -palvelulupauksessa otetaan huomioon virasto- ja yhtiörajat ylittävä asiakaslähtöinen palveluiden kehittäminen. Olennaista on tunnistaa asiakkaan tarpeista lähteviä palvelukokonaisuuksia, joissa virasto tai yhtiö on yhtenä toimijana mukana - esimerkiksi Team Finland -palvelutoiminnassa, organisaatioiden rajat eivät saa asettaa esteitä palvelukokonaisuuden kehittämiselle. Digitaalisten palveluiden yhteentoiminta maakuntamallissa varmistetaan luomalla joustavat yhteistoimintakäytänteet ja huolehtimalla palveluiden rajapintojen avoimuudesta.	CRM on koekäytössä ja tuotantokäytössä BF:ssä. Kun CRM ja asiakastietovaranto/ATV ovat käytössä, niitä voidaan hyödyntää BI-hankkeissa.
	EIO:n Business Intelligence- toiminto hyödyntää TEM- konsernin toimijoiden yhteistä CRM- järjestelmää/yhteistä asiakastietovarantoa TEM:n rahoituksen seurannassa ja vaikuttavuuden arvioinnin kehittämisessä.	
	Osasto käy läpi myös kaikki omat prosessinsa, digitaaliset työkalunsa ja arvioi sähköisten asiointijärjestelmien käyttöönoton mahdollisuuksia.	Sähköiset työtilat ovat käytössä. Sähköpostin määrää on vähennetty. VAHVA- järjestelmän (Valtionhallinnon asianhallintajärjestelmä) käyttöönottoon on varauduttu. Ministeriössä otetaan joulukuussa 2017 käyttöön sähköiset Tiimeri-työtilat, joihin pääsee myös valtioneuvoston ulkopuolelta.

	Tavoite 2017	Toteuma 2017
Normien purku	Säädösympäristöä kehitetään siten, että se tukee innovatiivisuutta eikä luo markkinoille tulon esteitä ja on hallinnollisesti mahdollisimman kevyt.	Osasto on osallistunut ministeriön ”yksi yhdestä” –periaatteen käyttöön ottamiseen. BF- lainsäädännön yhteydessä kumottiin kaksi lakia ja säädetty yksi. Toimintaa koskevia asetusten määrää on vähennetty yhdistämällä asetussäätelyä.
	Kaivoslakiin 621/2011 esitetään muutoksia, joilla kevennetään eräiden kaivoslain mukaisten lupien lupaprosesseja.	Kaivoslain 621/2011 muutokset tulleet voimaan 1.6.2017 lähtien. Normien purku ja viranomaistoiminnan sujuvoittaminen jatkuvat digitalisaatio-kärkihankkeen puitteissa, kun eri viranomaisten kaivoksiin kohdistuvaan vuotuisvalvontaan kehitetään pilottina yhteinen alusta, jolloin kaikki valvovat viranomaiset jakavat valvottavan kohteen tietoja keskenään tiedonkulun ja valvonnan laadun parantamiseksi.
	Suoraan näistä luvista toiminnanharjoittajille aiheutuviin kustannuksiin, koska kaivosviranomaisessa lupien hinnoittelu on kustannusvastaavaa.	
	HE tulee eduskunnan käsittelyyn keväällä 2017 ja muutokset astuvat voimaan vuoden 2017 kuluessa.	
Kv-osaajista kasvua	Elinkeinoelämä hyödyntää kansainvälisten osaajien verkostoja ja osaamispotentiaalia yritysten kasvussa ja kansainvälistymisessä sekä investointien houkuttelussa.	Osasto on aktiivinen osapuoli Talent Boost (TB) –toimenpidekokonaisuuden toteutuksessa, mm. ohjaamalla Business Finlandia osallistumaan TB-tavoitteiden toimeenpanoon.
	Teema on kytketty osaksi biotalouden, puhtaiden ratkaisujen ja kiertotalouden uudet työpaikat -selvitystä: selvitetään miten kv-osaajia voidaan hyödyntää biotalouden, puhtaiden ratkaisujen sekä kiertotalouden yritysten kansainvälistymisessä	Raportti: Kasvua ja työpaikkoja kestävästä ratkaisusta - Selvitys biotalouden, cleantechin ja kiertotalouden kasvun ja työpaikkojen dynamiikasta julkaistiin 10/2017 Raportissa nousi esiin yritysten tarve kansainvälisille vientiosaajille.
	Elinkeinoelämän ekosysteemit ja innovaatioalustat ovat avoimia kansainvälisille osaajille. Kansainvälisten osaajien yrittäjyys vahvistuu.	Suunnitteilla kaupunkienvälisen yhteistyön ja tiedonvaihdon lisääminen kansainväliset osaajat –asiassa osana ekosysteemien kehittämistä. Suurimmat kaupungit ovat mukana Talent Boost –toimenpideohjelman valmistelussa. Lisäksi Talent Boost –toimenpideohjelmaa jalkautetaan kahdeksalla Kasvua kansainvälisistä osaajista ESR/EAKR –hankkeella ympäri Suomen.
	Teema ”kansainväliset osaajat” on kytketty kasvu-yrityspolitiikkaan; EIO ja Tekes mukana hankkeessa, jonka tavoitteena on kehittää sijoittajien, kasvu-yrittäjien ja kasvuyritysten kv-osaajien (erityisasiantuntijoiden) oleskelulupajärjestelmää.	Yrittäjyyttä tukevia muutoksia oleskelulupajärjestelmään: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 3 b §:n muuttamisesta, hyväksyttiin eduskunnassa 8.12.2017. Kyseessä on kasvuyrittäjyyden lisäämisestä perusteeksi oleskeluluvulle sekä yrittäjyyden perusteella myönnettävän oleskeluluvan laajentamisesta. Lisäksi asiantuntijoiden oleskeluluvan voimassaoloaika pidennetään.

	Tavoite 2017	Toteuma 2017
Kootaan terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen yhdeksi toimenpidekokonaisuudeksi	Terveys- ja hyvinvointi on kasvava toimiala, jossa paljon mahdollisuuksia uudelle liiketoiminnalle ja liiketoiminnan kasvulle. Esimerkiksi sote- uudistus mahdollistaa yritysten vahvemman osallistumisen sosiaali- ja terveyspalveluiden markkinoille. Tavoitteena on luoda tahtotila sille, miten TEM edistää alan liiketoimintamahdollisuuksia sekä uudistaa julkisia sosiaali- ja terveyspalveluita.	Hyvinvoinnista ja terveydestä liiketoiminnan kasvua – TEM toimenpiteet sote- markkinoiden kehittämiseksi –hankeohjelma valmisteltu.
	Kansallisen terveysalan tutkimus- ja innovaatio-toiminnan kasvustrategian tiekartan toimeenpääntö vauhdittaa terveystoimialojen osaamisohjaisista kasvua ja innovaatioekosysteemin kehittämistä kokonaisuutena. Tavoitteena on että Suomi on kansainvälisesti tunnettu terveysalan tutkimuksen ja innovaatio-toiminnan, investointien ja uuden liiketoiminnan edelläkävijämaa. .	Terveysalan tutkimus- ja innovaatio-toiminnan kasvustrategiaa on toteutettu tuloksekkaasti osaston koordinoimana yhteistyössä STM; OKM, Suomen Akatemian ja Tekesin sekä toimijoiden kanssa. Osasto on aktiivisesti osallistunut keskeisiin mahdollistaviin lainsäädäntöhankkeisiin (sote-tiedon toisilaki, genomilaki) ja kansallisten osaamiskeskitymien valmisteluun (syöpäkeskus, genomikeskus ja neurokeskus) sekä edistänyt toimijoiden vuoropuhelua.
Uudet hankkeet: Suomen innovaatiojärjestelmän uudistaminen	Suomen tutkimus- ja innovaatiopolitiikan OECD-arvioinnin tuloksia ja suosituksia hyödynnetään mm. Tutkimus- ja innovaationeuvoston toiminnassa. Kehitetään uusi Public Private Partnership (PPP)-malli ekosysteemisen kehittämisen välineeksi. Hyödynnetään EU:n tutkimus ja innovaatiörahoitusta (FP9). Tuetaan innovatiivisten ratkaisujen kysyntää julkisilla hankinnoilla.	Tutkimus ja innovaationeuvosto TIN on huomioinnut OECD:n suositukset visiossaan, hallitus T&I-lisärahoituksen suuntaamisessa.
		PPP-toimintamalli ekosysteemien kehittämiseksi on konseptoitu, käynnistys 2018. EU:n T&I-rahoituksen hyödyntämiseen panostettu eri tavoin, tulokset suhteellisen hyviä. Kestävien innovatiivisten julkisten hankintojen osaamiskeskusta valmisteltu osaston johdolla yhteistyössä eri hallinnonalojen kanssa, käynnistys alkuvuonna 2018.
Aineeton arvonluonti	Arvioidaan projektin jatko sekä uudet painopisteet, kuten palvelutuotannon ja palveluviennin kehitys.	Muotoiluohjelman väliarviointi on valmistunut ja suositusten perusteella jatkosuunnitelmat, pääkohtina valtavirtaistaminen BF- toiminnassa ja muotoiluohjelman strategian päivittäminen.
Erikokoisten yritysten rooli osana kasvuyrityspolitiikkaa (esim. rahoitus- ja yritystukiselvitys)	Osaston toimenpiteiden tulee kohdistua ensisijaisesti sinne, missä toimenpiteillä saavutettava vaikuttavuus on suurin. Kasvuhakuisia yrityksiä voi olla kaikissa yrityssegmenteissä, niin suurissa kuin PK- ja midcap-yrityksissäkin.	Etlä korostaa selvityksessään suurten yritysten merkitystä.
		Politiikkatoimet on arvioitu. Jatkoselvitystarve: aidot pk-yritykset vs. konserniyritykset.
		Finnvera tarjoaa rahoitusta pk-yritysten ohella myös midcapeille ja suurille yrityksille (vienninrahoitus, kasvulainat). Myös Suomen Teollisuussijoitus Oy edistää toiminnallaan pk-yritysten kasvurahoituksen ohella midcap-yritysten kasvua (rahasijoitukset, uudistuva teollisuus – sijoitusohjelma).

Valtion vuoden 2017 talousarvion pääluokkaperusteluissa yhdeksi yhteiskunnalliseksi vaikuttavuustavoitteeksi asetettu: *Aluekehityksessä hyödynnetään kasvupolitiikan tarjoamia mahdollisuuksia. Aluehallintouudistuksessa varmistetaan liiketoimintalähtöinen kasvua ja työllisyyttä tukeva toteuttamistapa, on toteutunut kokonaisuutena hyvin.*

Aluekehittämisessä kasvupolitiikan toteuttaminen on keskeisiä ja sitä on toteutettu mm. tuke- malla alueen yritysten uudistumista ja uusien kehitysprosessien käynnistymistä. Kasvupalve- lu-uudistuksen kilpailullisen tuotantotavan säädösohjauksesta jouduttiin luopumaan perustusla- kisyistä, joten tavoitetta toteutetaan muilla keinoin. Informaatio-ohjaus, hallinnon järjestämis- ja hankintaosaamisen vahvistaminen, markkinavuoropuhelu ja digitaaliset alustahankkeet (mm. työmarkkinatori) ovat keskeisiä keinoja tavoitteen toteuttamisessa.

Yrittäjyyden ja sen edellytysten vahvistaminen on hallituksen keskeisimpiä tavoitteita. Kehittyvä yritystoiminta luo elinvoimaa, kasvua ja työllisyyttä, ja tukee myös julkista taloutta ja sen tasapai- noa.

Hallituksen kilpailukykyä vahvistavan kärkihankkeen (Kilpailukyvyn vahvistaminen elinkeinoelä- män ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla) toimenpiteet muodostavat yrittäjyyspaketin, jolla parannetaan yritystoiminnan edellytyksiä ja poistetaan yrittäjyyden esteitä.

Yrittäjyyspaketin toimenpiteiden toteutusta ja seuranta on jatkettu vuoden 2017 ajan. Uusina toimenpiteinä on muun muassa parannettu itsensätyöllistäjän työttömyysturvaa valmistelemalla vuoden 2018 alusta voimaan tullut työttömyysturvalain muutos, joka mahdollistaa tietyin edelly- tyksin työttömyysetuuden maksamisen neljän kuukauden ajalta aloitetun yritystoiminnan estä- mättä. Yksinyrittäjien kasvu- ja rekrytointivalmiuksia parannetaan syksyllä 2017 käyttöön otetulla ELY- keskusten Yrittäjästä työnantajaksi -palvelulla. Digitalisaation hyödyntämiseen on panostet- tu muun muassa Tekoälyohjelmalla sekä Alustatalouden tiekartasto -hankkeella. Business Finland -uudistus on valmisteltu vuoden 2017 aikana, ja maakuntaudistukseen liittyvien kasvupalvelu- jen valmistelua on jatkettu intensiivisesti.

Yrittäjyyspakettia koskeneessa TEAS- selvityksessä¹ yrittäjyyspaketin toimenpiteet katsottiin perustelluiksi ja oikeansuuntaisiksi. Samalla peräänkuulutettiin vahvempaa horisontaalisuutta, poikkihallinnollisuutta ja strategisempaa lähestymistapaa yrittäjyyden edistämiseen. Hallituksen tarkoitus onkin jatkotyössä vahvistaa yrittäjyyden edistämisen strategista ja kokoavaa otetta.

Hallituksen yrittäjyyspaketti ja työllisyyspaketti kytkeytyvät toisiinsa ja muodostavat toisiaan täy- dentävän kokonaisuuden. Yrittäjyys- ja työllisyyspaketit ja niiden toimenpiteet on aiempaa vah-

¹ Yrittäjyyden uudet suunnat – selvitys hallituksen toimenpiteistä yrittäjyyden vahvistamiseksi, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisu 75/2017, 29.11.2017.

vemmin kytketty ja yhteensovitettu toisiinsa yrittäjyyttä, talouskasvua ja työllisyyttä vahvistavaksi kasvupaketiksi. Toimenpiteitä toteutetaan, seurataan ja kehitetään jatkossa yrittäjyys- ja työllisyystoimenpiteitä yhteen sovittavan ja niiden synergiaa vahvistavan kasvupaketin puitteissa.

Matkailun edistämisen painopiste on kasvanut merkittävästi ja siinä on saavutettu hyviä onnistumisia. Suomen saama ennennäkemätön mediahuomio matkailukohteena jatkui vuonna 2017. Suomi sai mm. kärkisijoituksia kiinnostavimpien matkakohteiden listauksissa ja selkeitä suosituksia erinomaisena matkailukohteena. Kansainvälisen matkailun edistämiseksi tehdyn pitkäjänteisen työn tuloksena Suomessa kirjattiin vuonna 2017 ennätys rekisteröityjen kansainvälisten yöpymisvuorokausien (arviolta 6,4 milj., noin +14 %) ja kansainvälisen matkailutulon (arviolta yli 0,5 mrd., noin +14 %) osalta. Toimintavuonna toimeenpantiin useita Suomen matkailun kasvun ja uudistumisen tiekartan 2015–2025 toimenpiteitä kuten toteutettiin alueellinen matkailutilinpito, aloitettiin koulujen kesälomien siirtoon liittyvien taloudellisten vaikutusten selvittäminen matkailuelinkeinolle ja käynnistettiin matkailun kohtaantohaasteisiin vastaavan toimenpideohjelman suunnittelu. Matkailun yhteistyöryhmän toiminta on tiivistänyt entisestään yhteistyötä ja vuoropuhelua toimialalla yksityisen, julkisen ja 3. sektorin välillä. Matkailun aktiivinen esilläolosta nosti matkailuelinkeinon vahvemmin myös poikkihallinnolliseen matkailun kasvuun tukevaan työhön, mistä osoituksena on ministeriöiden yhdessä suunnitteleman Matkailu 4.0 -kärkihankkeen hyväksyminen yhdeksi hallituksen kärkihankkeeksi vuosille 2018–2019.

1.3 Vaikuttavuus

Työ- ja elinkeinoministeriö toteuttaa hallituksen työ- ja elinkeinopolitiikkaa yhdessä hallinnonalan yksiköiden ja yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa.

Tavoitteeseen pääsemiseksi toimenpiteet keskittyvät kasvun, tuottavuuden, osaamisen, biotalouden, digitalisaation sekä alueiden kansainvälisen kilpailukyvyn edistämistöimiin. Kasvupolitiikan tärkeimpänä tavoitteena on kestäväällä pohjalla oleva korkea työllisyys: työllisyysaste nostetaan hallituskauden aikana 72 prosenttiin, samalla työllisten määrä kasvaa 110 000 henkilöllä.

Työ- ja elinkeinoministeriön toimialalleen alustavasti asettamat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2017 olivat

- yksityisen sektorin suorituskyky paranee ja liiketoiminta suuntautuu vahvemmin kansainvälisille markkinoille,
- yritykset hyödyntävät aiempaa enemmän uudenlaisia arvonluontiverkostojen tarjoamia liiketoimintamahdollisuuksia,
- yrityksiä kannustetaan eri keinoin uusien toimintamallien, tuotteiden ja asiakastarpeiden kehittämiseen sekä nopeaan reagointiin markkinoilla,
- t&k- panostuksia kohdentuu riittävästi
- työelämän rakenteet kehittyvät niin, että jokaisen työpanos ja osaaminen saadaan muuttuvan elinkeinorakenteen oloissa täysimääräisesti hyödynnettyä,
- energia-alan ja muiden alojen infrastruktuuri rakentuu kasvua tukevalla tavalla,
- aluekehityksessä hyödynnetään kasvupolitiikan tarjoamia mahdollisuuksia ja aluehallintouudistuksessa varmistetaan liiketoimintalähtöinen kasvua ja työllisyyttä tukeva toteuttamistapa sekä
- talouden kilpailullisuutta kasvatetaan ja markkinaehtoisen liiketoiminnan edellytyksiä parannetaan.

Työ- ja elinkeinoministeriö on raportoinut näiden tavoitteiden toteutumisesta osana hallituksen vuoden 2017 vuosikertomusta sen liitteessä 1: Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset.

1.3.1 Toiminnan vaikuttavuus

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka

2017	Tavoite	Toteuma
<p>Suomi on kansainvälisesti kilpailukykyinen toimintaympäristö elinkeinotoiminnalle</p> <p>Alkaviin yrityksiin tehtyjen kotimaisten yksityisten riskisijoitusten määrä milj. euroa</p> <p>Ulkomaisessa omistuksessa olevien tytäryhtiöiden henkilöstön määrän kasvu Suomessa, %</p>	<p>>120</p> <p>> 4</p>	<p>v.2015 toteuma n. 110 milj., v. 2016 toteuma n. 81 milj. v. 2017 toteuma</p> <p>Tekes Pääomasijoitus Oy (Tekes VC) ja Suomen Teollisuussijoitus Oy katalysoivat osaltaan yksityistä pääomaa markkinoille. Tekes VC ja Euroopan investointirahasto EIR ovat perustaneet 30 milj. business-enkelikansasijoitusrahaston.</p> <p>Teollisuussijoitus on perustanut KRR III 150 milj. rahaston yhdessä eläke /vakuutusyhtiöiden kanssa.</p>
<p>Yritykset uudistuvat ja elinkeinorakenne monipuolistuu</p> <p>Yritysten t&k-menojen kehitys, %</p> <p>Pk-yritysten osuus kaikkien yritysten henkilömäärästä, %</p>	<p>>0</p> <p>>67</p>	<p>Yrityssektorin t&k-menot kasvavat vuonna 2017 Tilastokeskuksen arvion mukaan 2,3 % edellisvuodesta.</p> <p>Tilanne pysynyt vakaana.</p>
<p>Suomalaiset yritykset menestyvät globaaleilla markkinoilla</p> <p>Suomen osuus vientimarkkinoista, vuosimuutos %</p>	<p>>0</p>	<p>Vuoden 2017 tammi–syyskuussa viennin arvo kasvoi 15 % viime vuoteen verrattuna (vrt. –4 % v. ’16). Koska maailmankaupan arvon kasvu on huomattavasti tätä hitaampaa (arvot 3,5–6 % välillä), onnistuu Suomen näin kasvattaa osuuttaan globaalimarkkinoista muutamalla prosentin sadasosayksiköllä.</p>

Tieto saatavilla maaliskuun lopulla 2018

Suomi on kansainvälisesti kilpailukykyinen toimintaympäristö elinkeinotoiminnalle

Työ- ja elinkeinoministeriön toimien tavoitteena on tehdä Suomesta maa, jossa yritysten on hyvä syntyä, toimia ja kasvaa, kehittää tuotteitaan sekä palveluitaan ja kasvattaa niiden vientiä kansainvälisille markkinoille. Yritysten on kehitettävä korkean arvonlisän tuotteita ja palveluja sekä kyettävä hyödyntämään kansallisia ja kansainvälisiä osaamisia uusien innovaatioiden ja markkinoiden luomiseksi. Globaaleissa liiketoiminnan arvoketjuissa tulevat menestymään parhaiten yritykset, jotka hallitsevat arvonluonnin aineettomia tekijöitä, kuten muotoilua, brändiä tai liiketoimintamallia.

Toimialakohtaisen elinkeinopolitiikan valinnoilla on luotu edellytyksiä yksittäisten toimialojen kasvuun ja sovellettu käytäntöön yleisen elinkeinopolitiikan luomia kilpailukykyyn edellytyksiä sellaisilla sektoreilla, jotka ovat keskeisiä Suomen kansantalouden kannalta ja/tai niihin liittyy merkittäviä uudistumisen ja kestäväen kasvun mahdollisuuksia lähitulevaisuudessa.

Työ- ja elinkeinoministeriö on harjoittanut toimialakohtaista elinkeinopolitiikkaa seuraavilla aloilla: metsäteollisuus, metalliteollisuus, kaivannaisteollisuus, meriklusteri, matkailu sekä poikki toimialojen menevissä teemoissa: arktisuus, biotalous, cleantech, digitalisaatio, muotoilu ja terveys. Start-up- ja midcap -yrityksiin kohdennetut erityistoimet ovat toimiala-/teemakohtaisten toimien tavoin tiettyyn valittuun sektoriin kohdennettuja elinkeinopoliittisia toimia. Perinteinen toimiala- ja alihankintakohtainen tarkastelu ei kuitenkaan enää jatkossa riitä. Koska ekosysteemien kilpailukyky perustuu eri toimialoilta ponnistavien osaamisten yhdessä luomaan kilpailukykyyn, on tarkasteluun otettava mukaan muun muassa tutkimuslaitokset, yliopistot, kaupungit, kunnat ja maakunnat sekä niiden kilpailuedellytykset suhteessa globaaliin kilpailuun.

Suorat sijoitukset ulkomailta ovat tärkeä osa Suomen talouden ja elinkeinoelämän kehitykselle. Ne tarjoavat linkin Suomessa olevien teknologisten valmiuksien ja Suomessa toimivien monikansallisten yritysten maan ulkopuolella tekemän tutkimus- ja kehitystoiminnan välille. Suomi tarjoaa sijoittajille tärkeitä etuja työvoiman osaamisen muodossa, mutta sen vetovoimaa vähentävät pieni koko sekä maantieteellisesti ja kielellisesti syrjäiset markkinat. Suomi ei ole onnistunut houkuttelemaan suoria ulkomaisia investointeja yhtä hyvin kuin naapurimaansa, etenkin Ruotsi ja Tanska. Se rajoittaa kotimaisten yritysten mahdollisuuksia integroitua globaaleihin arvoketjuihin ja innovaatioverkostoihin, vaan myös siihen liittyvän osaamisen leviämisen vaikutusta.

Työ- ja elinkeinoministeriön toimilla on edistetty muun muassa biotalouden isojen investointihankkeiden rahoituksen järjestymistä tukemalla TEM- konsernin toimijoiden ja ministeriöiden välistä yhteistyötä strategisesti merkittävässä ulkomaisissa investoinneissa.

Politiikkatoimilla on kehitetty investoinneille suotuisan toimintaympäristön kehittymistä ja edistetty investointiesteiden poistamista (esim. akkuteollisuudessa).

Työ- ja elinkeinoministeriön toimilla on edistetty markkinoiden avaamiseen liittyviä lainsäädäntöhankkeita (maakunta-, kasvupalvelu- ja sote- uudistus) ja myötävaikutettu liikenteen kasvuohjelman käynnistymiseen. Toteutuessaan ne avaavat markkinoita yksityisille palvelutuottajille ja edistävät yritysten toimintaa.

Suomen talous on monen heikon vuoden jälkeen kääntynyt kasvu-uralle. Teollisuuden merkitys Suomen taloudessa on edelleen suuri. Palveluviennin merkitys Suomen viennille ja taloudelle on voimakkaassa kasvussa. Palveluiden viennin kasvun takana ovat hyvin korkean osaamistason omaavat työntekijät.

Työ- ja elinkeinoministeriö on jatkanut panostuksiaan globaalien arvoketjujen ja asiakkaalle syntyvän arvon tekijöiden ymmärtämiseksi. Keskeistä on tunnistaa ja poistaa esteitä sekä kehittää säädosympäristöä tukemaan korkean arvonlisän tuotantoa. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala tarjoaa yrityksille monipuolisen keinovalikoiman, joka auttaa yrityksiä lunastamaan paikkansa globaaleissa arverkoissa ja hyötymään niiden tarjoamista kasvumahdollisuuksista. Business Finlandin ja maakunnallisten toimijoiden yhteistyönä tunnistavat yritykset, joilla on potentiaalia kansainvälisesti kilpailukykyisen liiketoiminnan kasvattamiseen. Monen yrityksen osalta kasvun hakeminen kansainvälisiltä markkinoilta edellyttää panostuksia kansainväliseen liiketoimintaosaamiseen ja tuotekehitykseen. Lisäksi Finnvera- konserni ja Suomen Teollisuussijoitus Oy tarjoavat rahoitusta suomalaisten yritysten toiminnan alkuvaiheeseen, kasvuun ja kansainvälistymiseen. Finnveran vienninrahoituksen valtuuksien korotukset tulivat voimaan vuoden 2017 alussa.

Työ- ja elinkeinoministeriö on edistänyt osana Team Finland -verkostoa kaupallis-taloudellista yhteistyötä ja viranomaissuhteita tärkeiden kumppanimaiden kanssa. Suomalaisyriyten kiinnostus Aasian, Afrikan, Persianlahden alueen ja Latinalaisen Amerikan maiden nopeasti kehittyviä markkinoita kohtaan on kasvanut, ja useat kyseisten alueiden maista ovat kiinnostuneet entistä vahvempien yhteistyösuhteiden kehittämisestä Suomen kanssa.

Finpron toiminta jakautui vuonna 2017 kolmeen strategiseen pääalueeseen: Export Finlandiin (yritysten kansainvälistäminen), Invest in Finlandiin (investointien edistäminen) ja Visit Finlandiin (matkailijoiden houkuttelemisen Suomeen). Suurimman osuuden Finpron toiminnasta muodostivat Export -yksikön vetämien ja erillisesti rahoitettujen kasvuohjelmien toiminnoista. Ohjelmien painopiste on ollut erityisesti PK- yrityksissä, minkä johdosta PK- yritysten osuus kaikista asiakkaista on noussut vuoden 2015 75 prosentista vuoden 2017 88 prosenttiin.

Invest in Finlandin osalta vuoden tavoitteet saatiin toteutettua ja uusia asiakaskontaktointeja tehtiin noin 1400, joista ensimmäiselle asiakaskäynnille Suomeen saatiin 140. Lopullinen Suomeen suuntautuvien investointien lukumäärä oli 36 kappaletta. Euromääräisesti investointien kasvu oli edellisestä vuodesta n. 20 % (274 miljoonaa euroa vuonna 2016, 331 miljoonaa euroa vuonna 2017). Investointien myötä työpaikkojen lukumäärä kasvoi noin 4 %.

Vuonna 2017 Finprolla oli kaikkiaan 36 vientikeskusta 31 maassa ja lisäksi 10 alueellista yksikköä kotimaassa. Finpron henkilöstöä oli henkilötyövuosina mitattuna keskimäärin 306 htv:tä. Finpron toiminta rahoitetaan valtion yleisavustuksella sekä Finpron hallinnoimia kasvuohjelmia varten valtion varoista myönnettyllä ohjelmakohtaisella rahoituksella. Vuonna 2017 Finpron yleisavustus oli yhteensä 34,13 miljoonaa euroa, ja erillistä kasvuohjelmärahoitusta varattiin 5,5 miljoonaa euroa.

Vuoden 2017 aikana käynnistettiin ja valmisteltiin Finpro Oy:n ja Tekesin yhdistyminen Business Finlandiksi, joka kokoaa saman katon alle innovaatorahoitukseen, kansainvälistymiseen ja viennin edistämiseen, Suomeen suuntautuvien ulkomaisten investointien sekä matkailun edistämiseen liittyvät palvelut. Valtakunnallinen toimija selkeyttää ja yksinkertaistaa yrityksille tarjottavia julkisia kansainvälistymispalveluja sekä tukee kansainvälistä tutkimus-, kehitys- ja innovaatioyhteistyötä sekä maakunnallisia kasvupalveluita.

Tärkeimpinä Business Finlandin valmisteluun liittyvinä toimenpiteinä yhdistettiin Tekesin ja Finpron ohjelmatoiminta, rakennettiin Team Finland – ulkomaanverkosto yhteistyössä ulkoministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön kesken sekä valmisteltiin yhteisen CRM – järjestelmän käyttöönotto.

Suomen saama ennennäkemätön mediahuomio matkailukohteena jatkui vuonna 2017. Suomi sai mm. kärkisijoituksia kiinnostavimpien matkakohteiden listauksissa ja selkeitä suosituksia erinomaisena matkailukohteena. Suomeen avautui uusia suoria lentoreittejä sekä rakennettiin uusia yhteyksiä Suomea myyviin matkanjärjestäjiin ja muihin jakelukanaviin muun muassa Kiinassa. Uusina avauksina aloitettiin markkinointikartoitukset mm. Arabiemiraateissa ja tauon jälkeen Intiassa. Kansainvälisen matkailun edistämiseksi tehdyn pitkäjänteisen työn tuloksena Suomessa kirjattiin vuonna 2017 ennätys rekisteröityjen kansainvälisten yöpymisvuorokausien (arviolta 6,4 miljoonaa eli noin +14 %) ja kansainvälisen matkailutulon (arviolta yli 0,5 miljardia euroa eli noin +14 %) osalta. Kasvua saatiin erityisesti Aasian markkinoilta (mm. Kiina noin +34 %), mutta myös perinteisiltä Euroopan markkinoilta (muun muassa Alankomaat noin +27 % ja UK noin +23%). Lisäksi edelleen suurimman ulkomaanmarkkinamme venäläisten matkailu osoitti piristymisen merkkejä (arviolta noin +16 %).

Vuonna 2017 toteutettiin Team Finland -toiminnan uudistumistyö. Työn koordinointi vastuutettiin työ- ja elinkeinoministeriölle, ja 13 toimenpiteen toteuttaminen jaettiin työ- ja elinkeinoministeriön, ulkoministeriön, Finpron, Tekesin ja Finnveran kesken. Työ- ja elinkeinoministeriössä uudistuksen valmistelu toteutettiin EIO-YAO -yhteistyönä.

Taulukko 1. Pk-yritysten kansainvälistymisvalmiudet paranevat

	2014	2015	2016	2017
Pk-yritysten tavaravienti, mrd. euroa	7,7	7,4	8,2	6,5*
Pk-yritysten osuus koko tavaraviennistä (%)	13,8	14,0	16,0	15,0*

* Vuoden 2017 arvot ajanjaksolla 1.1. - 30.9.2017

Taulukko 2. Ulkomaisen matkailun osuus elinkeinoelämän kansainvälistymisessä

	2014	2015	2016	2017
Ulkomaisesta matkailusta saatavat vientiin rinnastettavat tulot (ilman kuljetustuloja) VF M€	2706	2307	2380	2048 (1-9/2017, yli +10% > 1-9/2016)
Rekisteröidyt ulkomaiset yöpymiset, VF (1000 vrk)	5697	5506	5771	5856 (1-11/2017, +14,5% > 1-11/2016)

Yksityinen kasvurahoitus lisääntyy

Hallituskauden kärkihankkeissa (työllisyys ja kilpailukyky) tavoitellaan yritysten rahoitus- aseman ja oman pääoman aseman vahvistamista. Tavoitteena on parantaa aloittavien yritysten, nopean kasvun yritysten ja sukupolvenvaihdosta tekevien yritysten rahoitusta ja turvata kansainvälisesti kilpailukykyinen julkinen vienninrahoitusjärjestelmä.

Hallitus edistää merkittävää, mutta markkinaehtoiseen tarpeeseen perustuvaa lisärahoituksen kokoamista yritysrahoitukseen. Kasvurahoitusta vahvistetaan lisäämällä julkisten rahoituslaitosten (Finnvera Oyj, Suomen Teollisuussijoitus Oy, Tekes) etenkin kasvaville pk-yrityksille kanavoimia voimavaroja. Tässä hyödynnetään myös EU:n kasvu-rahoituksen välineitä.

Suomen Teollisuussijoitus Oy antoi sijoitussitoumuksia pääomasijoitusrahastoihin ja teki suoria sijoituksia yrityksiin yhteensä 141 miljoonalla eurolla vuonna 2017. Suomen Teollisuussijoitus Oy:n rahastosijoitusten keskeisempiä tavoitteita on edistää suurempikokoisten venture capital -vaiheen pääomasijoitusrahastojen syntymistä, joilla on kyky viedä kohdeyrityksiään pidemmälle kansainväliseen kasvuun. Vuoden 2017 aikana Suomen Teollisuussijoitus Oy kansainvälisestä kumppaniverkostosta kanavoitui Suomeen yhteensä 72 miljoonaa euroa kansainvälistä pääomaa ja samalla kansainvälisen liiketoiminnan osamista edistämään yritysten kasvua ja kansainvälistymistä.

Finnvera Oyj rahoitti vuonna 2017 pk- ja midcap- yritysten rahoituksessa lähes 3 100 aloitettavaa yritystä ja yli 2 200 kasvuyritystä sekä myötävaikutti rahoituksellaan lähes 9 100 uuden työpaikan syntymiseen. Finnveran vastuukanta oli vuoden 2017 lopussa pk- ja midcap- rahoituksessa 2,5 mrd. euroa. Suuryritykset- liiketoiminnan vientitakuiden ja erityistakausten vastuukanta, sisältäen voimassa olevat vastuut ja tarjousvastuut, oli 22,2 miljardia euroa. Vuonna 2017 vientitakuiden ja erityistakausten kysyntä pysyi korkealla tasolla ja oli 10,6 miljardia euroa, vaikka edellisvuoteen verrattuna kysyntä laski 27 prosenttia. Myös vientiluottorahoituksen kysyntä pysyi korkealla tasolla vuonna 2017 ollen yhteensä 7,7 miljardia euroa.

Finnvera antoi vuonna 2017 vientitakuu- ja erityistakaustarjouksia lähes 80 prosenttia edellisvuotta enemmän Vientitakuu- ja erityistakaustarjouksia annettiin vuonna 2017 yhteensä 7,5 miljardia euroa

Viennin rahoituksessa Finnvera Oyj:n vientitakuiden sekä tytäryhtiö Suomen Vientiluotto Oy:n vientiluottojen ja korontasauksen valtuuskorotukset tulivat voimaan 1.1.2017. Eduskunnan päätökset Finnveran valtuuksien korottamisesta takaavat sen, että Finnvera pystyy jatkossakin osaltaan edistämään suomalaisten yritysten menestymistä kansainvälisillä markkinoilla. Finnveran vientitakuuvaltuus nousi 2017 vuoden alusta 27 miljardiin ja vientiluottojen rahoitusvaltuus 22 miljardiin euroon.

Euroopan strategisten investointien rahasto ja muu EU:sta kanavoitua yritysrahoitus

Hallitusohjelman mukaan toimenpiteitä EU:n strategisten investointien rahastosta (ESIR) ja muista EU-lähteistä (EIP, EIR, Horisontti2020 ja COSME) suomalaisille yrityksille ja infrastruktuurihankkeille saatavissa olevan rahoituksen hyödyntämiseksi on jatkettu. Vuoden 2017 loppuun mennessä ESIR -rahoitusta oli myönnetty Suomeen 1,4 miljardia euroa, jolla käynnistyy yhteensä 5,5 miljardin euron investointihankkeet. Muihin EU-maihin verrattuna Suomi on hyötynyt takausjärjestelystä suhteessa BKT:hen 6. parhaiten. ESIRin takausjärjestelyä on tähän mennessä hyödynnetty Suomessa muun muassa tutkimus- ja kehittämistoimintaan sekä suuriin teollisiin investointeihin ja pk-yritysten rahoitukseen. Päätös ESIRin

toimintakauden jatkamisesta tehtiin joulukuussa 2017. Ohjelmaa tullaan jatkamaan vuoden 2020 loppuun saakka ja sen kokonaisinvestointitavoite nousee 500 miljardiin euroon.

Euroopan strategisten investointien rahaston ESIRin tehokkaammaksi hyödyntämiseksi työ- ja elinkeinoministeriön johdolla on perustettu ESIR- investointineuvontapalvelu, joka toimii Finnveran yhteydessä ja tarjoaa tietoa EU-rahoituksen mahdollisuuksista suomalaiselle elinkeinoelämälle.

Myös muut EU:sta kanavoituvat, lähinnä pk-yritysten rahoitusmahdollisuuksia täydentävät rahoitusvälineet ovat vakiinnuttaneet asemaansa Suomen yritysrahoitusmarkkinoilla. Tällaisia ovat mm. Euroopan investointipankki -ryhmän yhdessä komission Horisontti 2020 ja COSME -ohjelmien kanssa rahoittamat riskinjakotakaukset pankeille sekä Euroopan investointirahaston erityisesti venture -vaiheen pääomarahastoihin ohjelmien puitteissa tekemät pääomasijoitukset.

Pk- yritysaloitteen mukainen Suomen takausohjelma "SME Initiative" on osa Suomen ja Euroopan komission kumppanuussopimusta. Takausohjelma allekirjoitettiin Suomessa syyskuussa 2016 ensimmäisenä pohjoiseurooppalaisena maana. Se on EIP -ryhmän rahoitusinstrumentti, jonka tavoitteena on edistää pk-yritysten rahoitusta kattamalla osittain luottolaitosten riskiä lainatakauksilla. Takauksen avulla on tarkoitus saada liikkeelle yhteensä 400 miljoonaa euroa uusia lainoja pk- yrityksille kattamalla osittain luottolaitosten riskiä. Takausohjelman rahoitus on 40 miljoonaa euroa, josta Euroopan aluekehitysrahaston osuus on 20 miljoonaa ja valtion vastinrahoitus 20 miljoonaa. Ohjelman rahoituksen välittäjinä toimii tällä hetkellä viisi pankkia. Ne voivat myöntää pk- yrityksille lainoja omien luotonmyöntöperiaatteidensa mukaisesti Euroopan investointirahaston kanssa tekemissä sopimusten puitteissa.

Suomen innovaatiojärjestelmän uudistaminen

Suomen innovaatiopolitiikan OECD-arvioinnin loppuraportti julkistettiin kesäkuussa 2017. Arviointi tuottaa kansainvälisesti arvostetun ja riippumattoman näkemyksen Suomen tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän nykytilasta sekä politiikan rakenteellisista että sisällöllisistä kehittämis- ja uudistamistarpeista. Osaamisen ja koulutuksen ministerityöryhmä oli päättänyt pyytää arviointia OECD:ltä joulukuussa 2015. Alustavat suositukset esiteltiin tutkimus- ja innovaationeuvostolle helmikuussa 2017, jolloin järjestettiin myös arvioinnin sidosryhmätilaisuus yhtenä osana arviointiprosessia. Arvioinnin voidaan katsoa vauhdittaneen kansallista keskustelua innovaatiopolitiikan valinnoista, ja se on vaikuttanut innovaatiopolitiikan toimien taustalla. Suositusten toteutumista seurataan sekä työ- ja elinkeinoministeriön että opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla.

Osaaminen ja koulutus -kärkihanke

Hallitusohjelman Osaaminen ja koulutus – kärkihankkeen ”Vahvistetaan korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä innovaatioiden kaupallistamiseksi” on tehty useita toimenpiteitä, joilla on tuettu kansainvälisesti kilpailukykyisten osaamiskeskittymien ja ekosysteemien vahvistamista. Keskeisiä toimenpiteitä ovat liikennealan kansallisen kasvuohtelman valmistelu, digitaalisen alustatalouden tiekartan laatiminen sekä terveysalan tutkimus- ja innovaatio toiminnan kasvustrategian tiekartan toimeenpano.

Elinkeinoelämän ja tutkimusorganisaatioiden yhteistyötä koskevan tietopohjan tueksi pk- barometriin ja Tilastokeskuksen toteuttamaan yritysten innovaatiotoiminnan kyselyyn on liitetty kysymysosiot yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yritysyhteistyöstä. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö osarahoittavat korkeakoulujen yritysyhteistyötä koskevan selvityksen, jossa tarkastellaan korkeakouluhenkilöstön motiiveja yritysyhteistyön sekä korkeakoulujen roolia ekosysteemien edistämässä. Tulokset ovat hyödynnettävissä vuonna 2018.

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, Business Finlandin (v. 2017 Tekes) ja Suomen Akatemian kanssa terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kasvustrategian tiekartan toimeenpanosta. Vuoden 2017 aikana keskeisiä tiekartan toimenpiteitä ovat olleet muun muassa genomilain ja sote- tiedon toisilain valmistelu, kansallisen syöpäkeskuksen valmistelu sekä biopankkien yhteistyön vahvistaminen. Kansallisen neurokeskuksen valmistelua Itä-Suomen Yliopiston koordinoimana tukevat TEM, OKM ja STM. TEM panosti Suomen markkinointiin EMA Helsinkiin- kampanjaa tukemalla. Tekesin ja Finpron, Finnveran ja Suomen Teollisuus-sijoitus Oy:n sekä VTT Oy:n painopiste ja panostukset terveysalalle näkyivät mm. innovaatiotutoroituksessa ja ohjelmissa, pk-yritysten kansainvälistymistä tukevissa kasvuohtelmissa, pääomasijoituksina, kokeilu- ja yhteiskehittämissympäristöjen kehittämisen tukemisessa sekä osallistumisena innovaatioekosysteemin kokonaisvaltaiseen kehittämiseen ja tutkimusinvestointien houkutteluun Suomeen.

Suomen tekoälyohjelma

Toukokuussa 2017 elinkeinoministeri Lintilä asetti ohjausryhmän laatimaan Suomelle tekoälyohjelman. Taustalla on tekoälyteknologioiden yllättävän nopea viimeaikainen kehittyminen, mikä tärkeänä osana laajempaa digimurrosta luo taloudelle ja koko yhteiskunnalle sekä suuria mahdollisuuksia että haasteita. Pekka Ala- Pietilän asettama ohjausryhmä organisoitui alaryhmiin ja sen tuottama väliraportti julkaistiin lokakuussa yhdessä digitaalisen alustatalouden tiekartaston kanssa. Tavoitteeksi asetettiin viedä Suomi kärkeen tekoälyn soveltamisessa. Väliraportti sisälsi kahdeksan suositusta, joita alettiin osin viedä eteenpäin välittömästi. Hallitus käsitteli tekoälyä strategiaistunnossaan marraskuussa, ja tutkimus- ja innovaationeuvosto käsitteli tekoälyä ja alustataloutta joulukuun kokoukses-

saan. Työssä valmisteltiin elinkeino- ja innovaatio-osaston johdolla tammikuussa 2018 pidettävää hallituksen strategiaistuntoa tekoälystä ja tietopolitiikasta. Tekoälyohjausryhmän toimikausi kestää nykyisen hallituskauden loppuun vuonna 2019.

Uutta liiketoimintaa syntyy Suomen vahvuusalueille bio- ja luonnonvaratalouteen

Vuonna 2017 on biotalouden ja cleantechin osalta on keskitytty edelleen hallituksen kärkihankkeiden toimeenpanoon, ja työ- ja elinkeinoministeriöllä on koordinaatiovastuu Biotalous ja puhtaat ratkaisut alueessa. Toimia on toteutettu kiinteässä yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön kanssa. Vuonna 2014 hyväksytyin biotalousstrategian toimeenpano on jatkunut hallituksen kärkihankkeiden kautta. Hallitus on päättänyt panostaa Biotalous ja puhtaat ratkaisut -alueeseen yhteensä 323 miljoonaa euroa vuosina 2016 - 18.

Keskeisimmät toimet biotalouden ja cleantechin kehittämisen osalta liittyivät yritysten toimintaympäristön parantamiseen, investointien vauhdittamiseen, EU-vaikuttamiseen sekä viennin edistämiseen. Toimintaympäristöä ja vientiä edistettiin mm. vaikuttamalla EU:n päätöksentekoon ja Finpron kasvuohjelmien kautta.

Team Finland-kasvuohjelma Wood from Finland on onnistuneesti toteuttanut sahateollisuuden vienninedistämistyötä; vienti Kiinaan on kasvanut tasaisesti 400.000 kuutiometristä (2014) 1,8 miljoonaan kuutiometriin (2017) vastaten noin 250 miljoonan euron viennin lisäystä. Vuonna 2017 ohjelma panosti mäntysahatavaraan ja ensiasteen jalosteisiin (lämpö- ja kestopuu, paneelit). Intia nousi uudeksi kohdemarkkinamaaksi.

Useat muutkin Team Finland- kasvuohjelmat ovat onnistuneet Kiinan markkinoiden avauksessa, muun muassa Innovative Bioproducts sekä Waste to Energy & Bioenergy, joissa on tehty hyvää työtä biotalouden ja cleantechin yritysten kansainvälisen liiketoiminnan kasvattamiseksi. Kiinassa on avautunut uusia cleantechin ja matkailun vientimahdollisuuksia talviurheiluviennin kautta.

Puurakentamisen toimenpideohjelmaa jatkettiin edelleen työ- ja elinkeinoministeriön, maa- ja metsätalousministeriön sekä ympäristöministeriön yhteistyönä ympäristöministeriön palkatun ohjelmapäällikön johdolla. Puurakentamisohjelman resursseja päätettiin loppuvuodesta 2017 vahvistaa projektiasiantuntijalla ja suunnittelijalla. Toimenpideohjelman tarkoitus on tukea puun käytöllä rakentamisessa yhdyskuntien kehittymistä tavoitteena kestävyys (ekologinen/ekonominen/sosiaalinen), terveellisyys, turvallisuus ja arkkitehtoninen korkea laatu. Jotta voimme saavuttaa Energia- ja ilmastostrategian tavoitteet, on myös runkopuulle löydettävä hiiltä pitkään sitovaa käyttöä. Tähän puurakentaminen on erittäin hyvä mahdollisuus. Tehokkaita keinoja etsitään korkeamman lisäarvon puutuote- ja puutuotteen kasvun ja puutuotteiden viennin edistämiseksi.

Hallituksen puolivälitarkasteluun koottiin keväällä 2017 raportit kärkihankkeiden edistymisestä ja mahdolliset vauhditustoimet. Tarkastelussa todettiin, että biotalouden ja puhtaiden ratkaisujen osalta ollaan jäämässä jonkin verran kasvutavoitteista. Parhaana keino vauhdittaa kokonaisuutta nähtiin lisäpanostus kiertotalouden lisätoimiin. Tätä varten koottiin yhdessä Sitran kanssa Kiertotalouden toimenpidesuunnitelma, johon on koottu tällä hallituskaudella tehtävät toimet.

Työ- ja elinkeinoministeriö teetti selvityksen biotalouden, cleantechin ja kiertotalouden (BCK) työllisyyskehityksestä ja kansainvälisestä kasvusta, jotta saataisiin selville tilannekuva ja ennuste työllisyyskehityksestä, kansainvälisen kasvun potentiaali sekä tunnistettua ne politiikkakeinoja, joilla kasvua voidaan tehokkaimmin vauhdittaa.

Selvitys osoittaa, että biotalouden, cleantechin ja kiertotalouden työllisyyteen ei ole ennakoitavissa suurta lisäystä. Tämä johtuu osin rakenteellisesta muutoksesta: samalla kun uusia työpaikkoja syntyy, vanhoja häviää. Myönteisimmällä kasvunäkymällä BCK- sektorin henkilöstömäärän lisäys vuoteen 2020 mennessä olisi noin 20 000 henkilöä ja kokonaisyöllisyys kasvaisi nykyisestä 253 000 henkilöstä 273 000 henkilöön.

Työ- ja elinkeinoministeriön toisessa analyysissä tarkastellaan vuonna 2016 tapahtunutta uusien työpaikkojen syntyä toimipaikkatasolla. Biotalousalan työvoiman kokonaishaku vuonna 2016 oli siten 36 351 henkilöä. Hyvin kiinnostava on biotalouden toimialojen vii-meisimmän rekrytoinnin syy: se on luonut voimaperäisesti enemmän uusia (brutto) työpaikkoja kuin muut alat. Kokonaan biotaloustoimialoilla uusien työpaikkojen osuus rekrytoinnista on 67,8 %, muilla aloilla 46,0 %.

Työpaikkoja syntyy BCK- sektorin vaikutuksesta myös muille toimialoille, niiden arvoketjuihin ja verkostoihin. Tästä syystä jatkossa tarvitaan yritys- ja arvoketjukohtaisia selvityksiä työllisyyskehityksen kuvaamiseksi.

Kaivosteollisuuden teknologiaviennin ja alan Suomeen suuntautuvien investointien edistämisen kasvuohjelmaa koordinoi GTK. Vuonna 2011 voimaan astuneen kaivoslain toimuutta on arvioitu, ja laista on identifioitu hallintoa sujuvoittavia ja yritysten hallinnollista taakkaa keventäviä muutostarpeita. Malminetsintään ja kaivostoimintaan liittyvät muutokset käsiteltiin eduskunnassa keväällä 2017 ja ne astuivat voimaan 1.6.2017.

Kaivoslain 38 § edellyttämään vaikutusten arviointiin saamelaisten kulttuuriin ja elinkeinoiniin liittyen perustettiin vuonna 2016 asianosaisten vapaaehtoinen kehittämistyöryhmä. Työryhmän kehitystyö päättyi keväällä 2018.

Meriteollisuus

Laivanrakennuksessa risteilyalusten hyvä tilauskanta näkyy tällä hetkellä Länsi-Suomessa positiivisena rakennemuutoshaasteena. Selvitysmies Ahon raportin suositusten pohjalta laaditussa Silta-sopimuksessa on esitetty toimenpiteitä T&K- alustoihin liittyen.

Laivanrakennusteollisuuden innovaatioiden kehittämiseen ja tulevan kansainvälisen kilpailukyvyyn varmistamiseksi osoitettiin määrärahaa 30 860 000 euroa (siirtomääräraha 3v) vuoden 2017 kolmannessa lisätalousarviossa. Tekesin tuki-instrumentit eivät ole käytettävissä, koska laivanrakennusteollisuudessa suunnittelu, kehittäminen ja innovaatiotoiminta toteutetaan tilauksen vahvistuttua. Avustusten myöntäminen siirtyi Varsinais-Suomen ELYstä ja Business Finlandiin, jota koskevat muutokset avustuksen käyttöä säätelevään valtioneuvoston asetukseen (364/2015) astuivat voimaan 2018 alussa. Business Finland vastaa jatkossa myös innovaatioavustuksen maksatuksista.

Meriklusterin toimijat hakevat kilpailukykyä panostamalla digitalisaatioon mm. One Sea Autonomous Maritime Ecosystem –hankkeessa, jossa tavoitteena on miehittämättömien laivojen liikenteen toimiva ekosysteemi Itämerellä vuoteen 2025 mennessä. Tekes on mukana rahoittamassa One Sea –hanketta.

Työ- ja elinkeinoministeriö on osallistunut aktiivisesti Finpron koordinoiman meriteollisuuden kasvuohjelma Maritime and Offshore from Finland toteutukseen.

OECD:n meriteollisuutta käsittelevän WP6:n Peer Review'n kohteena vuonna 2017 oli Suomen laivanrakennusteollisuus. Raportin tärkeimpiä tehtäviä on tehdä näkyväksi eri maiden tukijärjestelmiä laivanrakennusteollisuudelle. Raportti valmistui vuode 2017 lopulla ja julkaistaan vuoden 2018 alussa

Uutta liiketoimintaa syntyy hyvinvointi- ja terveysalalle

Sosiaali- ja terveysala on uudistumassa sote- uudistuksen sekä muun toimintaympäristön kehittymisen myötä. Digitalisaatio ja uudet teknologiat ovat kehittyneet ja ovat sovellettavissa alalle. Keskeinen muutosajuri on myös kestävän talouden kehityksen aiheuttama vaatimus tuottaa sote- palveluita entistä tehokkaammin.

Keskeisimpänä tehtävänä vuoden 2017 toimenpiteenä on ollut tunnistaa miten työ- ja elinkeinoministeriö voisi tukea sosiaali- ja terveysalalla tapahtuvien markkinoiden avautumista sekä olla mahdollistamassa sote- alan yritystoiminnan uudistumista ja kasvua. Työ- ja elinkeinoministeriössä on valmisteltu toimenpideohjelmaa, jossa varmistettaisiin, että sote- alan pk-yritysten olisivat tietoisia sote- uudistuksesta ja sen liiketoiminnalle aiheuttamista muutoksista. Lisäksi on valmisteltu toimenpiteitä, joilla tuetaan kunnianhimoitua eritasoisten pk-yritysten kehittämishankkeiden toteuttamista sote- alalla. Kehittämishank-

keiden tavoitteena on uusien ja innovatiivisten ratkaisujen tuottaminen, siten että palvelut olisivat entistä tehokkaammin tuotettuja ja entistä asiakaslähtöisempiä. Digitalisaatio ja uudet teknologiat (mukaan lukien AI ja robotiikka) tarjoavat uusia innovatiivisia ratkaisuja sovellettavaksi alalle. Tavoitteena on käynnistää pk-yritysten lähitulevaisuusohjelma vuoden 2018 aikana. Innovatiivisten ratkaisujen tarjonnan lisäämiseksi on kiinnitetty myös huomiota julkisen sektorin kyvykkyyteen kysyä innovatiivisia yritysten tuottamia ratkaisuja sote- alalla muun muassa osana suunnitteilla olevien kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen osaamiskeskusta.

Lisäksi on tarkennettu sosiaali- ja terveysalan yritystoiminnan tilannekuvaa. Elokuussa aloitti toimintansa sote- toimialapäällikkö ja sote -toimialaraportti julkaistiin marraskuussa. Lisäksi käynnistettiin selvityshanke, jossa on tavoitteena selvittää pk-yritysten toimintaedellytyksiä sosiaali- ja terveysalalla.

Terveystoimialojen vienti, työllisyys, innovaatiokumppanuudet ja tutkimusinvestoinnit kasvussa

Terveystoimialojen osaamis pohjaista kasvua ja uudistumista vauhditetaan terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kasvustrategian toimeenpanolla.

Sipilän hallituksen hyväksymän tiekartan toimeenpanoa vuosille 2016- 2018 ohjataan kolmen ministeriön (työ- ja elinkeinoministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö) sekä rahoittajien (Suomen Akatemia ja Business Finland (v. 2017 Tekes) yhteistyönä, tiiviissä vuoropuhelussa toimijoiden kanssa. Osaamisen korkean tason ja monipuolisuuden ylläpitäminen sekä tutkimuslähtöisen liiketoiminnan vauhdittaminen mahdollistavat sen, että suomalainen terveydenhuolto saa nopeammin käyttöönsä uuden tutkimustiedon, innovaatiot ja hoitomenetelmät. Lisäksi ihmiset saavat uusia keinoja terveytensä ja hyvinvointinsa edistämiseen..

Pääomasijoitukset suomalaisiin terveysteknologian ja digitaalisen terveyden yrityksiin kasvavat merkittävästi sekä määrältään että kooltaan. Kansainväliset fact finding matkat Suomeen lisääntyivät niin hallinnon kuin yritysten osalta. Työ- ja elinkeinoministeriö panosti Suomen markkinointiin EMA Helsinkiin -kampanjaa tukemalla. Tekesin ja Finpron, Finnveran ja Suomen Teollisuussijoitus Oy:n sekä VTT Oy:n painopiste ja panostukset terveysalalle näkyivät mm. innovaatorahoituksessa ja ohjelmissa, pk-yritysten kansainvälistymistä tukevissa kasvuohjelmissa, pääomasijoituksina, kokeilu- ja yhteiskehittämisympäristöjen kehittämisen tukemisessa sekä osallistumisena innovaatioekosysteemin kokonaisvaltaiseen kehittämiseen ja tutkimusinvestointien houkutteluun Suomeen.

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka

- Työllistämisen esteitä puretaan ja työvoimahallinto uudistuu työllistymistä tukevaksi.

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikalla tuetaan työvoiman osaamisen kehittämistä ja yritysten kasvua, alkavaa yritystoimintaa sekä torjutaan työttömyyttä ja työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmia. Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan toimia kohdennettiin työttömyysjaksojen lyhentämiseen, työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaantoon, yrittäjyyden edistämiseen sekä nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden alentamiseen. Lisäksi laajennettiin yhteistyötä yksityisten palveluntuottajien kanssa ja siirtymää maakuntamalliin.

Vuonna 2017 työttömyysaste laski 8,6 prosenttiin (2016: 8,8 %). Työttömien työnhakijoiden määrä laski 303 000 henkilöön (2016: 349 000 henkilöä). Myös työvoiman ulkopuolella olevien määrä aleni.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin käytettiin yhteensä 373,2 miljoonaa euroa. Lisäksi julkisia työvoima- ja yrityspalveluita rahoitettiin sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan rahoituksella yhteensä 113,2 miljoonaa euroa. Palveluissa oli kuukauden lopussa keskimäärin 44 500 henkilöä, joista työvoimakoulutuksessa ja valmennuksissa 21 300 ja palkkatuetussa työssä ja starttirahalla 23 200 henkilöä. Työttömien palveluihin kohdennetaan myös muiden hallinnonalojen ja Euroopan sosiaalirahaston rahoitusta. Tämän rahoituksen piirissä oli keskimäärin 74 000 henkilöä.

Kokeiluissa oli 10 900 henkilöä, vuorotteluvapaasijaisena 3 500, omaehtoisessa koulutuksessa työttömyysturvalla 37 800 henkilöä ja kuntouttavassa työtoiminnassa 22 500 henkilöä. Työttömien aktivointiaste oli 28,3 % vuonna 2017. Aktivointiasteeseen laskettaviin palveluihin osallistui yhteensä keskimäärin 119 700 henkilöä.

Taulukko 3. Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan ja kotoutumisen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

	2015 toteuma	2016 toteuma	2017 tavoite	2017 toteuma	Arvosana
- Rekrytointiongelmia kokeneiden toimipaikkojen osuus, enintään %	26,7	26,9	23	32	Välttävä
- Vaikeasti työllistyvien määrä, enintään, hlöä	208 462	213 866	190 000	191 889	Hyvä
- Virta yli 3 kk työttömyyteen, enintään %	47,8	47,3	35	44	Tyydyttävä
- Virta yli 3 kk työttömyyteen alle 25-vuotiailla, enintään %	37,2	37,2	24	32	Tyydyttävä
- Uusien yritysten määrä	7 298	7 610	10 000	6826*	Tarkentuu myöhemmin *
- Virta yli 3 kk työttömyyteen maahanmuuttajilla, enintään %			43	43,9	Hyvä
- 3 kk kotoutuskoulutuksen jälkeen työttömäksi jääneiden osuus, enintään %			34	28,4	Erinomainen
- Pakolaisten toteutuneet kuntasijoituspaikat, vähintään (lkm)	1 327	3 309	4 000	2 942	Tyydyttävä

*Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten myöntämällä yritysrahoituksella ja työ- ja elinkeinotoimistojen myöntämällä starttirahalla käynnistettiin 6 826 uutta yritystä (tavoite 10 000). Luku sisältää starttirahan kautta syntyneiden uusien yritysten määrän sekä yrityksen kehittämisavustuksen kautta syntyneiden uusien yritysten määrään. Tekesin ja Mavin osalta vuotta 2017 koskevat luvut eivät ole raportointihetkellä tiedossa (Tekes 1-6/2017: 53 uutta yritystä ja Mavi 1-8/2017: 80 uutta yritystä)

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan vaikuttavuustavoitteet toteutuivat selvästi paremmin kuin aikaisemmin kysynnän vahvistumisen ja työhallinnon toimintatapojen muutosten (määräaikaishaastattelut) vuoksi. Erityisesti työttömyysjaksojen pitkittyminen taittui ja pitkäaikaistyöttömien määrä väheni ollen 105 000 vuonna 2017. Vajaa neljännes työttömistä oli yli 55-vuotiaita.

Vuoden 2017 alusta tuli voimaan lakimuutos, jonka mukaan työttömät työnhakijat haastattellaan kolmen kuukauden välein yhdenjaksoisesti jatkuneen työttömyyden aikana. Aiemmin haastattelut tuli järjestää kuuden kuukauden välein tarvittaessa. Haastattelun yhteydessä päivitetään työllistymissuunnitelma ja haastatteluiden toteutumista seurataan sillä, kuinka monella on ajantasainen työllistymissuunnitelma. Viimeisimmässä kuukausiseurannassa noin 67 prosentilla työttömistä työnhakijoista oli ajantasainen työllistymissuunnitelma. Aiempaa tiiviimmän ja laajamittaisemman yhteydenpidon arvioidaan johtavan positiivisiin työllisyysvaikutuksiin, mutta tulosten arviointi on vielä tässä vaiheessa liian aikaista. Vuonna 2018 määräaikaishaastatteluiden vaikutuksista on käynnistymässä arviointitutkimus.

Vuoden 2015 aiempaa suurempi turvapaikanhakijoiden määrä vaikuttaa kotoutumispalveluihin ja kotoutumisen edistämiseen maksettaviin korvauksiin useita vuosia. Maahanmuuttovirasto myönsi vuonna 2016 oleskeluluvan 7 745 ja vuonna 2017 yhteensä 3 784

turvapaikanhakijalle, jotka ovat siirtyneet vuosina 2016–2017 kotoutumistoimenpiteiden ja -palvelujen piiriin.

Vuoden 2017 alusta työttömyysetuuksiin osoitettuja määrärahoja on käytetty palkkatuetun työn ja starttirahan rahoittamiseen. Kyseessä on kokeiluluonteinen rahoitusmalli, jolla tavoitellaan palkkatuetussa työssä ja starttirahalla olevien henkilöiden volyymin kasvattamista. Vuonna 2017 palkkatuella oli keskimäärin 4 prosenttia enemmän työllistettyjä kuin vuonna 2016 ja starttirahalla keskimäärin noin 20 prosenttia enemmän yrittäjiä kuin vuonna 2016. Kokeilulla tavoiteltiin etenkin palkkatuen osalta suurempaa volyymin kasvattamista. Vuoden aikana toimeenpanoon liittyviä kysymyksiä täsmennettiin, joten volyymin odotetaan kasvavan edelleen vuoden 2018 aikana.

Työ- ja elinkeinoministeriön yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena on kilpailukyvyyn vahvistaminen parantamalla yrittäjyyden ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä. Pääministeri Juha Sipilän hallitus päätti kesällä 2016 teettää niin sanottuun yrittäjyyspakettiin liittyen selvityksen työttömyysturvan muutostarpeista. Tarkoituksena oli muun muassa kartoittaa keinoja, joilla kannustettaisiin itsensä työllistämiseen, otettaisiin aiempaa paremmin huomioon erilaiset työnteon muodot ja mahdollistettaisiin joustavat siirtymät yrittäjästä palkansaajaksi ja päinvastoin. Selvityshenkilöt esittivät muun muassa yritystoiminnan työllistävyiden arvioinnin kehittämistä siten, että se olisi työnhakijan näkökulmasta ennakoitavampaa ja kannustavampaa. Selvityksen pohjalta valmisteltiin hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta (HE 121/2017). Muutokset tulivat voimaan vuoden 2018 alussa. Työttömiä kannustetaan aloittamaan yritystoiminta siten, että yritystoiminnan pää- ja sivutoimisuutta ei arvioida neljän kuukauden aikana yritystoiminnan aloittamisesta lukien. Työnhakija saa mainitulta ajalta työttömyysetuutta yritystoiminnan estämättä. Jos työnhakijalla on tuloa yritystoiminnasta, tulo otetaan huomioon maksettavan työttömyysetuuden määrässä.

Työ- ja elinkeinoministeriön yhteiskunnallisiin vaikuttavuustavoitteisiin on kirjattu aluehallinnon uudistuminen nykyistä yksinkertaisemman ja asiakaslähtöisemmän aluehallinnon suuntaan. Työ- ja elinkeinoministeriössä valmisteltiin vuonna 2017 esitystä laiksi alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista, jossa työ- ja elinkeinotoimistojen nykyiset työ- ja elinkeinopalvelut (julkiset työvoima- ja yrityspalvelut) sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten yrityspalvelut koottaisiin maakunnallisiksi kasvupalveluiksi. Esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle vuoden 2018 aikana. Kyseisessä laissa säädettäisiin puitteet kasvupalvelujen järjestämiselle ja tuottamiselle, mutta ei määriteltäisi palvelujen sisältöä. Palvelujen sisällöstä säädettäisiin erillisissä laeissa, joiden valmistelu on ollut käynnissä vuonna 2017 ja jatkuu vuodelle 2018. Muutoksella monipuolistettaisiin kasvupalveluiden tuotantorakennetta ja huomioitaisiin kunkin alueen kasvun erityispiirteet nykyjärjestelmää paremmin.

Maakuntaudistuksen tueksi vuoden 2017 elokuussa käynnistettiin alueellisten työvoima- ja yrityspalvelujen kokeilut viidellä kuntapohjaisella kokeilualueella. Kokeiluista neljä on useamman kunnan muodostamia kokeilukuntaryhmiä ja yksi yhden kunnan muodostama kokeilualue. Näitä varten säädettiin **laki** julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden alueellista tarjoamista ja työelämäkokeilua koskevasta kokeilusta (505/2017), joka on voimassa vuoden 2018 loppuun. Alueellisena kokeiluna toteutetaan myös kolme maakunnallista kokeilua, joissa maakuntamalliin valmistautuminen toteutetaan olemassa olevan lainsäädännön puitteissa yhteistoimintamalleja kehittämällä. Maakunnalliset kokeilut käynnistyivät alkuvuodesta 2017 ja kestävät vuoden 2018 loppuun.

Uusien avoinna olevien työpaikkojen määrän kasvu jatkui vuonna 2017. Rekrytointiongelmat lisääntyivät huomattavasti. Vuoden 2017 kolmella ensimmäisellä neljänneksellä kaikista työvoimaa hakeneista toimipaikoista rekrytointiongelmia koki 36,1 %. (vrt. 27,6 % v. 2016 kolme ensimmäistä neljänneistä).

Työ- ja elinkeinoministeriö on osallistunut ja vaikuttanut toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformin kokonaisuudistukseen, lainvalmisteluun, siirtymävaiheen läpiviemiseen ja työvoimakoulutuksen järjestämisalupien ja opiskelijavuosien päätöksentekoon koko vuoden ajan. Työvoimakoulutuksen suuntaamisessa on otettu huomioon alueelliset työvoiman tarpeet ja rekrytointiongelmat

Nuorisotakuun koordinoituvastuu on opetus- ja kulttuuriministeriölle. Uusi yhteistyöelin eli nuorisotakuun neuvottelukunta aloitti toimintansa joulukuussa 2017. Osana nuorisotakuuta, yhteisötakuun suuntaan kärkihankkeesta, työ- ja elinkeinoministeriö vastaa Ohjaamotoiminnan kehittämisen tuesta ja valtakunnallisesta koordinaatiosta. Vuoden 2017 aikana Ohjaamot ovat tarjonneet yksilö- ja ryhmäohjausta noin 100 000 kertaa. Puoliväliriihessä 2017 keväällä hallitus päätti tukea Ohjaamoiden verkoston vakiintumista viiden miljoonan euron vuotuisella rahoituksella ajalle 2018- 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö on ohjeistanut ELY- keskuksia ja TE- toimistojen rekrytointia ja jakanut määrärahat ELY- keskuksen käyttöön. Rahoituksella on palkattu noin 100 henkilöä TE- toimistojen kautta Ohjaamoihin. Rekrytoinneilla varmistetaan toiminnan jatkuvuus ja kehittyminen sekä syvennetään palveluiden integraatiota. Ohjaamoja on tällä hetkellä 50 ja vuoden 2018 loppuun mennessä on toiminnassa noin 60 Ohjaamoja. Ohjaamoiden verkostoa tuetaan siirtymään maakuntien ja kuntien vastuulle osana maakunta- ja kasvupalvelu-uudistuksia. Ohjaamoiden asema uudistuksessa on toimia maakunnan, kunnan ja muiden palveluntuottajien yhteistyön alustana. Ohjaamojen toiminnan tukeen ja kehittämiseen on perustettu työ- ja elinkeinoministeriöön valtakunnallinen ohjausryhmä.

Vahvistaakseen Ohjaamoiden ohjausosaamista vahvempaa tukea tarvitsevien nuorten kohdalla päätti hallitus 2017 syksyn budjettiriihessä lisätä kolme miljoonaa euroa psykososiaalisen tuen palvelumallin rakentamiseen Ohjaamoiden yhteyteen. Työ- ja elinkein-

oministeriö on yhdessä Uudenmaan TE- toimiston kanssa rekrytoinut hankepäällikön, joka vastaa palvelun mallintamisesta ja toimeenpanosta.

Syksyn budjettiriihessä hallitus päätti osoittaa 15 miljoonaa euroa nuorten tulosperusteisten ostopalveluiden lisäämiseen. Työ- ja elinkeinoministeriö on valmistellut hankkeen käynnistämisen. Hankinnat tulevat kohdentumaan sekä niihin nuoriin, joiden seuraavana tavoitteena on työllistyminen että niihin asiakasryhmiin, joiden työmarkkinoille siirtymiseen tarvitaan vahvempaa tukea. Hankintojen kautta luodaan nuorille uusia reittejä kohti työmarkkinoita ja toisaalta vahvistetaan markkinoiden toimintaa enemmän tukea tarvitsevien palveluiden tuottamisessa. Tavoitteena on 10 000 nuoren tavoittaminen palveluihin.

Vuonna 2017 jatkettiin TE- palveluiden ja ELY- keskusten palveluiden uudistamista kasvupalveluksi. Pilotteja ja kokeiluja palvelujen tehostamiseksi lisättiin. Yhteistyötä yksityisten palveluntuottajien kanssa vahvistettiin työnvälityksen ja yrityspalvelujen pilottien avulla. Alueellisissa kuntakokeiluissa harjoitettiin ja kokeiltiin uudenlaista yhteistyötä kuntien kanssa. Palvelujen digitalisointia jatkettiin muun muassa TE- palvelujen digitalisoinnilla ja työmarkkinatorin kehitystyössä.

Hallituksen vuosien 2017 - 2019 toimintasuunnitelman mukaisesti ministeriö käynnisti pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseen tähtäävän tulosperusteisen hankkeen, joka toteutetaan vaikuttavuusinvestoinnin ns. SIB- mallin mukaisesti.

Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä

Vuonna 2017 toteutettiin yksi yhdestä -periaatetta (One in One out) työ- ja elinkeinoministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön lainsäädäntötyössä. Periaatteella tavoitellaan yrityksille sääntelystä aiheutuvien kustannusten jäädyttämistä. Sääntelystä yrityksille aiheutuvat uudet välittömät kustannukset korvataan vastaavalla määrällä säästöjä.

Sote- ratkaisun valmistelu työllisti erityisesti kilpailupolitiikan osajia. Valtiontukeen liittyen annettiin lukuisia virallisia lausuntoja EU-valtiontukisääntelyn soveltuvuudesta. Kilpailulain osalta valmisteltiin kaksi työryhmäraporttia.

Vuonna 2017 valmisteltiin tavaramerkkilain kokonaisuudistusta, jolla pannaan täytäntöön tavaramerkkidirektiivin muutos. Liikesalaisuusdirektiivin täytäntöönpanoa valmisteleva työryhmä ja tilintarkastusvelvollisuuden rajoja ja hallinnon tarkastusta pohtinut työryhmä saivat työnsä päätökseen. Vastuullisen liiketoiminnan edistämiseen liittyvänä hankkeena fasilitointiin sidosryhmävuoropuhelua yrityksistä ja ihmisoikeuksista. Vuonna 2017 oli valmistelussa EU-tasolla useita sisämarkkinolainsäädäntöhankkeita, joiden tavoitteena on palveluiden sisämarkkinoiden ja toimeenpanon tehostaminen,

Vuonna 2017 säädettiin uusi laki valmismatkaliikkeiden vakuusjärjestelmästä ja matkustajien paluukuljetuksista.

Työmarkkinoiden toiminnan parantamiseksi ja työllistämiskynnyksen alentamiseksi työso-
pimuslain työsopimuksenmääräaikaisuuden perustetta muutettiin niin, että pitkäaikais-
työttömän kanssa enintään vuoden jatkuvan määräaikaisen sopimuksen voi tehdä ilman
laissa säädettyä perustellun syyn vaatimusta. Samassa yhteydessä pidennettiin koeaika
neljästä kuukaudesta kuuteen kuukauteen ja lyhennettiin kollektiiviperusteiseen irtisano-
miseen liittyvää takaisinottovelvollisuutta yhdeksästä kuukaudesta neljään kuukauteen.

Yli 30 työntekijää työllistävillä työnantajille säädettiin velvollisuus tarjota tuotannollisesta
ja taloudellisesta syystä irtisanotulle työntekijälle mahdollisuus osallistua työnantajan kus-
tantamaan työllistymistä edistävään valmennukseen ja koulutukseen.

Palkkaturvalakiin tehtiin muutokset, jotka olivat tarpeen sen varmistamiseksi, ettei palkka-
turvajärjestelmä muodostuisi työmarkkinajärjestöjen tekemässä kilpailukykyso-
pimuksessa tarkoitettujen selviytymissopimusten esteeksi.

Vuonna 2017 jatkettiin työaikalain uudistamista ja käynnistettiin vuosilomalain uudistami-
nen.

Taulukko 4. Työelämän laadun osatekijät kouluarvosanoin, ulottuvuuksien keskiarvo sekä mielekkyyden balanssi vv. 2009–2017

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Varmuus	8,39	8,62	8,49	8,62	8,46	8,50	8,43	8,57	8,65
Tasapuolinen kohtelu	7,67	7,70	7,69	7,76	7,83	7,82	7,79	7,79	7,83
Kannustavuus, innovatiivisuus, luottamus	7,83	7,86	7,86	7,94	7,96	7,97	7,95	7,98	8,09
Voimavarat suhteessa vaatimus- tasoon	7,77	7,79	7,76	7,74	7,81	7,79	7,77	7,77	7,73
Yleiskeskiarvo	7,91	7,99	7,95	8,01	8,00	8,02	7,98	8,01	8,06
Työn mielekkyyden ja työhalujen muutossuunnan balanssi*	-9	-7	-16	-23	-18	-16	-16	-9	+3

* Balanssiluvussa ovat mukana vain ne vastaajat, jotka arvioivat mielekkyyden muuttuvan parempaan tai huonompaan suuntaan. Jos kaikki arvioi-
vat mielekkyyden muuttuvan parempaan, balanssi on +100 ja vastaavasti, jos huonompaan, balanssi on -100. Lähde: TEM: Työolobarometri

Työelämän laatu kohosi vuonna 2017 miltei kaikilla mittareilla. Tasapuolinen kohtelu sekä kannustavuus, innovatiivisuus ja keskinäinen luottamus ovat vahvistuneet jo pidemmän aikaa. Voimavarat ovat sen sijaan heikoimmalla tasolla. Vaikka yleisen työnteon mielekkyyden ja työhalujen uskotaan useimmin säilyvän ennallaan, vuonna 2017 mielekkyyden balanssiluku oli pitkästä aikaa plussalla. Se kertoo siitä, että ne, jotka arvioivat mielekkyyden muuttuvan, uskovat useammin kehityksen olevan parempaan kuin huonompaan suuntaan.

Vuonna 2013 käynnistetty Työelämä 2020 –hanke Suomen työelämän kehittämiseksi ja Euroopan parhaaksi vuoteen 2020 mennessä jatkui. Hanke pohjautuu kolmikannassa valmisteltuun työelämän kehittämisstrategiaan.

Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopoliittika

Maakuntauudistuksen ja siihen liittyvien lakien valmistelu eteni keväällä aikataulun mukaisesti. Laki alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista oli lausunnoilla kevättalvella. Siitä annettiin noin 340 lausuntoa. Lakiesitys viimeistellään lausuntojen sekä sote- ja maakuntauudistuksen uusien linjausten pohjalta.

Hallitus päätti heinäkuun alussa jatkaa sote- ja maakuntauudistusta siten, että uudistus tulee voimaan vuoden 2020 alusta. Alkuperäinen aikataulu siirtyy vuodella eteenpäin ja muutokset koskevat myös maakuntien kasvupalveluita. Aluekehittämisjärjestelmään ja kasvupalveluihin liittyvät lait annetaan uuden aikataulun mukaan eduskunnalle keväällä 2018.

Työ- ja elinkeinoministeriö on jatkanut aluekehittämisjärjestelmän kokonaisvaltaista uudistamista yhteistyössä eri ministeriöiden, aluehallinnon ja muiden alueiden kehittämisen keskeisten tahojen kanssa. Maakuntauudistuksen myötä tarvitaan vahvaa yhteistyötä valtion ja itsehallinnollisten maakuntien kesken. Yhteistyön lisäämiseksi otetaan käyttöön uusi poikkihallinnollinen neuvottelumenettely, aluekehittämiskeskustelu, jossa valtio ja maakunnat keskustelevat vuosittain alueiden kehittämisen tilanteesta, tavoitteista ja toimenpiteistä. Keskustelujen pohjana ovat valtioneuvoston aluekehittämispäätös ja aluekehityksen ajankohtainen tilannekuva, joka sisältää laaja-alaisesti määrällistä ja laadullista tietoa alueista. Vuonna 2017 aloitetun keskusteluprosessin ja tilannekuvan valmistelu eteni siten, että vuoden 2018 alussa voidaan käydä harjoituskeskustelukierros valtion ja maakuntien välillä.

Alueelliset innovaatiot ja kokeilut (AIKO) on hallituksen Kilpailukyvyyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla -nimisen kärkihankkeen toimenpide, jonka rahoittamiseen on käytössä 30 miljoonaa euroa vuosille 2016–2018. Noin puolet

rahoituksesta käytetään kaupunkien kasvusopimuksiin ja kasvukäytäviin ja toinen puoli maakuntien ennakoidun rakennemuutoksen (ERM) toimiin.

AIKO -toimien tavoitteena on vauhdittaa alueilla rakennemuutosta ja vahvistaa kykyä sopeutua elinkeinorakenteen muutokseen. Keskeisessä roolissa ovat elinkeinojen ja yritystoiminnan uudistuminen, kasvun, kilpailukyvyyn ja kansainvälistymisen vahvistaminen sekä työllisyyttä ja yritystoimintaa edistävät kokeilut.

AIKO -toimenpiteellä on vuonna 2017 onnistuneesti vahvistettu alueellista elinkeinoelämän kasvua ja kilpailukykyä. AIKO -toimenpide on koettu toimivaksi sen joustavuuden ja ketteryyden vuoksi. Rahoituksen on nähty lisäävän alueellista muutosjoustavuutta, koska se edistää yritystoimintaa, osaamista, kansainvälistymistä, digitalisaatiota ja älykästä erikoistumista. AIKO -rahoituksen haasteeksi on nimetty myönnettyjen summien pienuus.

Rakennemuutokset ovat osa normaalia aluetalouden kehitystä ja elinkeinorakenteen uusiutumista. Muutokset voivat olla myös positiivisia, jos alueen kasvu ja työllisyysnäkökymät ovat poikkeuksellisen hyvät. Työ- ja elinkeinoministeriö kutsui huhtikuussa entisen pääministerin Esko Ahon selvittämään positiivisen rakennemuutoksen edistämiseen tarvittavaa toimintamallia ja käytännön ratkaisuja. Esimerkkinä oli Lounais-Suomen (Varsinais-Suomi ja Satakunta) alue. Selvityshenkilö ehdotti elokuussa julkaistussa raportissaan Lounais-Suomen kasvun haasteiden ratkaisuksi valtion ja Lounais-Suomen alueen toimijoiden sopimusmallia, ”siltasopimusta”, jossa määritellään vastuut, työnjako sekä tarvittavien toimenpiteiden rahoituskeinot. Siltasopimuksessa sovittaisiin ainakin työvoiman saavuuteen, saavutettavuuteen, osaamiseen ja koulutukseen, tutkimus- ja kehitystyöhön sekä tietopohjan ylläpitämiseen liittyvistä asioista. Valtion puolesta vastuu sopimuksen laadinnasta ja toteutuksen vaatimasta koordinaatiosta ja seurannasta olisi työ- ja elinkeinoministeriöllä. Lounais-Suomessa yhteistyöstä vastaavat Varsinais-Suomen ja Satakunnan liitot. Sopimus pitäisi laatia mahdollisimman nopeasti, viimeistään vuoden 2018 alussa. Selvityshenkilön mukaan siltasopimusmalli soveltuisi sellaisenaan myös muille alueille, joilla on poikkeuksellisen nopeasta kasvusta johtuvia rakenteellisia haasteita.

Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 - Suomen rakennerahasto-ohjelman toimeenpanossa on edetty suunnitelman mukaisesti. Ohjelman varojen hyödyntämien on ollut jopa arvioitua nopeampaa. Käytettävissä olleesta rahoituksesta oli sidottu vuoden 2017 lopussa 74 % (tavoite vähintään 70 %).

Euroopan komissio hyväksyi joulukuussa 2017 ohjelmanmuutoksen, jossa rahoituskehystä lisättiin komission ns. puolivälintarkastelun ja käytettyjen tunnuslukujen uusimpien vertailutietojen pohjalta. Lisärahoitusta suunnattiin pk-yritysten vähähiilisyttä sekä kansainvälistymisvalmiuksia edistäviin hankkeisiin, kotouttamista ja nuorten työllistymisen edistä-

mistä tukeviin kehittämiskokonaisuuksiin sekä hankkeisiin, joissa maahanmuuttajien osamista kanavoidaan lisäarvoksi alueiden elinkeinoelämälle.

Euroopan alueellinen yhteistyö (EAY) -tavoitteella tuetaan rajat ylittävää, valtioiden välistä ja koko EU:n kattavaa alueiden välistä yhteistyötä EU:n sisärajoilla. Euroopan naapuruusväli-neen rajayhteistyöohjelmilla (ENI CBC) tuetaan rajat ylittävää yhteistyötä EU:n ulkorajoilla.

Ohjelmakaudella 2014 - 2020 Suomi osallistuu yhdeksään EAY -ohjelmaan ja kolmeen ENI CBC -ohjelmaan. Ohjelmat hyväksyttiin 2014/2015. EAY- ohjelmien toteuttaminen alkoi vuonna 2015 ja ENI CBC -ohjelmien vuonna 2017. Vuoden 2017 loppuun mennessä EAY-ohjelmissa oli – ohjelmasta riippuen – sidottu 54–91 % ohjelman EU-rahoituksesta ja ENI CBC -ohjelmissa 22–68 % ohjelman EU-rahoituksesta. Useimmissa ohjelmissa suomalaiset toimijat ovat osallistuneet muiden maiden toimijoita aktiivisemmin hakuihin ja myös menestyneet hyvin. Suomalaisten hakijoiden etuna on ollut ohjelmien toteuttamiseen osoitettu valtion vastinrahoitus.

Lisäksi Suomessa toteutetaan vuosina 2014–2020 vähävaraisten avun toimenpideohjelmia, jonka toteutus on keskitetty elintarvikeapuun. Ohjelman kokonaisrahoitus Suomessa on 26,5 miljoonaa euroa, josta EU:n osuus on 85 % ja kansallinen valtion rahoitusosuus 15 %. Ohjelma täydentää strategisesti osallisuutta vahvistavaa ja köyhyyttä vähentävää Euroopan sosiaalirahaston (ESR) tukemaa toimintaa. Ohjelman maksatusaste oli vuoden 2017 lopussa 27,5 %. Pääosa kustannuksista kohdentuu peruselintarvikkeiden hankintaan sekä elintarvikkeiden välivarastointiin ja kuljettamiseen kumppaniorganisaatioiden paikall-

lisyhdistyksille tai -seurakunnille. Vuonna 2017 elintarvikkeiden jakelusta vastasi 21 kumppaniorganisaatiota, joilla oli yhteensä yli 400 jakelupistettä eri puolilla Suomea.

Energiapolitiikka

Energiaomavaraisuus kasvaa; siirytään kustannustehokkaasti hiilettömään, puhtaaseen ja uusiutuvaan energiaan, 2020 ilmastotavoitteet on saavutettu vaalikauden aikana.

Valtioneuvosto antoi marraskuun lopussa 2016 selonteon kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030. Eduskunta antoi vastauksensa selontekoon toukokuun lopussa 2017. Strategias- sassa on linjattu konkreettinen ohjelma, jolla Suomi saavuttaa hallitusohjelmassa asetetut energia- ja ilmastotavoitteet. Strategian linjauksilla uusiutuvan energian osuus energian loppukäytöstä kasvaa 50 %:iin ja energiaomavaraisuus 55 %:iin. Öljyn energiakäyttö puolitetaan vuoteen 2030 mennessä. Kivihiilen energiakäytön kieltoa koskeva hallituksen esitys valmistellaan hallituskau- den aikana.

Strategiassa on linjattu, että sähkömarkkinoiden toimintaa kehitetään alueellisten ja eurooppalaisten markkinoiden lähtökohdasta. Tavoitteena on, että Pohjois-Suomen ja Pohjois-Ruotsin välille suunniteltu 800 MW:n vaihtosähköyhteys saadaan EU:n PCI-listalle. Tehokkaat alueelliset ja eurooppalaiset sähkömarkkinat sekä riittävän vahvat rajasiirtoyhteydet ovat toimivien ja kustannustehokkain keino taata sähkön kilpailukykyinen hinta ja toimitusvarmuus. Jotta investoinnit suhtautuvat järjestelmän kannalta oikeaan kapasiteettiin, myös lyhyen aikavälin markkinoiden hintasignaalien pitää heijastaa aidosti sähkön kysyntää ja tarjontaa. Kuluttajien aktivoimiseksi näiden kohtaaman sähkön hinnan tulisi entistä paremmin heijastaa tukkuhinnan vaihtelua.

Ydinenergia vastaa jatkossakin merkittävästä osasta Suomen koko ajan hiilineutraalimmaksi kehittyvää energiantuotantoa. Kysymys nykyisten käyvien ydinvoimalaitosyksiköiden jatkosta ajankohtaistuu viimeistään 2020-luvun lopulla. Rakenteilla oleva Teollisuuden Voiman Olkiluoto 3 -yksikkö parantaa aikanaan merkittävästi maamme sähköntuotannon omavaraisuutta. Fennovoima Oy jätti rakentamislupahakemuksen vuonna 2015 ja on täydentänyt lupahakemuksen aineistoa vuoden 2016 aikana. Posiva Oy käynnisti joulukuussa 2016 käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituslaitoksen rakentamisen perustuen vuonna 2015 myönnettyyn rakentamislupaun, Posiva Oy:n tavoitteena on edetä käyttölupavaiheeseen 2020-luvun alussa.

Sähkötehon riittävyyden osalta määritellään toimitusvarmuustavoite. Strategian mukaisesti säilytetään tehoreservijärjestelmä ja kehitetään sitä joustavammaksi. Vuoden 2017 aikana Energiavirasto päätti korottaa tehoreservin määrän 729 MW:iin seuraavalle kolmelle vuodelle.

Baltic Connector Oy ja Elering AS tekivät syksyllä 2016 investointipäätöksen Suomi–Viro-kaasuputken rakentamisesta. EU:n komissio myönsi hankkeelle 187,5 miljoonan euron (75 %) investointituen. Suomen ja Viron välisen Balticconnector- kaasuputken rakentaminen mahdollistaa kaasumarkkinoiden avautumisen ja uudistamisen sekä kaasuyhteyden Baltian kautta Keski-Eurooppaan Liettuan ja Puolan välisen GIPL- yhteyden valmistuttua. Työ- ja elinkeinoministeriö myönsi Baltic Connector Oy:lle lokakuussa luvan maan rajat ylittävän kaasuputken rakentamiseen. Hanke etenee aikataulussa ja mahdollistaa Suomen kaasumarkkinoiden avaamisen elokuussa 2017 vahvistetun maakaasumarkkinain mukaisesti.

Strategiassa on linjattu, että Balticconnectorin valmistuessa luovutaan kaasumarkkinadirektiivin poikkeuksesta ja avataan kaasumarkkinat kokonaan kilpailulle vuoden 2020 alusta lähtien. Elokussa 2017 vahvistetussa maakaasumarkkinalaissa luovutaan putkikaasun hintasääntelystä ja otetaan käyttöön kaasun markkinapaikat ja sisämarkkinasäännöt. Gasumin siirtoverkko eriytetään kaasun myynnistä. Tavoitteena on luoda Suomen ja Baltian maiden alueelliset kaasumarkkinat.

Vuonna 2017 sähkön käytöstä 24 % katettiin nettotuonnilla, mikä on ennätyskellisen paljon. Eniten sähköä tuotiin Ruotsista, 15 TWh, ja Venäjältä, 6 TWh. Kotimaan sähköntuotannosta 52 % tuotettiin kotimaisilla polttoaineilla. 47 % tuotannosta oli tuotettu uusiutuville energialähteillä. Sekä sähkön- että kaukolämmöntuotannon hiilidioksidipäästöt jäivät pienemmiksi kuin koskaan mittaushistoriassa. Tilastokeskuksen ennakkotiedon mukaan kivihiilen kulutus väheni viime vuonna 10 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Pidemmällä aikavälillä kivihiilen kulutuksen trendi on ollut laskeva jo reilun 10 vuoden ajan.

Energiatehokkuussopimuksilla vuosina 2008–2016 aikaansaatiin säästöjä, jotka vuoden 2016 lopussa tuottivat vuositasolla lähes 16 TWh energiansäästön, vähensivät toimia tehtaisten yritysten ja kuntien energialaskuja jopa 560 miljoona euroa ja vähensivät hiilidioksidipäästöjä noin 4,7 miljoonaa tonnia. Vuonna 2017 alkoi uusi sopimuskausi, joka kestää vuoteen 2025. Liittyminen uusiin sopimuksiin on edennyt erittäin hyvin.

Sähkömarkkinoiden toimivuus paranee, sähkö- MPI:n arvo kasvaa (EU:n indeksi kuluttajatytytyvääisyydelle)

Sähkön pientuotannon ja erityisesti kulutuskohteen yhteydessä olevien tuotantolaitteistojen määrä on Suomessa vielä pieni. Etenkin aurinkopaneelien kilpailukyky on parantunut nopeasti ja kiinnostus aurinkoenergiaan ostosähkön korvaajana on voimakkaassa kasvussa. Pientuotannon asema sähkömarkkinoilla on kehittynyt suotuisasti. Kuluttajien asema aktiivisina toimijoina sähkömarkkinoilla sekä kysyntäjoustoon osallistujana että pientuotajina on vahvistumassa. Esimerkiksi sähköverkon järjestelmäpalvelujen markkinapaikkoja ja tuotteita on kehitetty niin, että pienet toimijat voivat entistä paremmin tarjota resurssiaan järjestelmän käyttöön.

Sähkömarkkinoiden kuluttajatytytyvääisyyttä mittaava MPI-indeksi on noussut 3,3 pistettä viimekertaisesta ollen nyt 81,7 pistettä. Consumer Markets Scoreboard - 2016 Edition (kysely tehty 2015, tehdään joka toinen vuosi). http://ec.europa.eu/consumers/consumer_evidence/consumer_scoreboards/12_edition/index_en.htm

Uusiutuvan energian käytön osuus loppukulutuksesta kasvaa

Suomelle EU:ssa asetetun tavoitteen mukaan uusiutuvan energian käyttöä on lisättävä 38 %:iin energian loppukulutuksesta vuoteen 2020 mennessä. Kaikkien jäsenmaiden on nostettava myös uusiutuvan energian osuus liikenteessä vähintään 10 %:iin samalla ajanjaksolla. Suomi näyttäisi saavuttavan 38 %:n tavoitteen etupainotteisesti. Uusiutuvan energian käyttö kasvoi edelleen ja ylitti ensimmäistä kertaa 130 TWh. Vuonna 2016 uusiutuvan energian osuus energian loppukulutuksesta oli 38,7 %. Poliittikkatoimien valmistelun pääpaino on siirtynyt 2020-luvun tavoitteiden saavuttamiseen. Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman mukaisesti tavoitteena on lisätä uusiutuvan energian käyttöä niin, että sen osuus 2020-luvulla nousee yli 50 prosenttiin. Keskeiset poliittikkatoimet linjataan

24.11.2015 annetussa valtioneuvoston selonteossa kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030 (VNS 7/2016 vp.).

Uusiutuvalla energialla tuotetun sähkön tuotantotukijärjestelmä sisältää syöttötariffin uusille tuulivoimaloille, biokaasusta sähköä tuottaville laitoksille sekä pienille puuta polttoaineena käyttäville sähkön ja lämmön yhteistuotantolaitoksille. Metsähakkeella tuotetulle sähkölle maksetaan syöttötariffia, joka on sidottu päästöoikeuden hintaan ja turpeen veeroon. Metsähake oli edelleen kilpailukykyinen polttoaine yhdistetyssä sähkön- ja lämmön- tuotannossa.

Energia- ja ilmastostrategian mukaisesti työ- ja elinkeinoministeriössä valmisteltiin uusi uusiutuvan sähkön tuotantotukijärjestelmä, jonka keskeisenä tavoitteena on osaltaan huolehtia siitä, että Suomi saavuttaa hallitusohjelmassa ja EU:ssa sovitut energia- ja ilmastotavoitteet vuoteen 2030. Kyseessä on ylimenokauden ratkaisu, jolla pyritään turvaamaan energiamurroksen kannalta keskeinen suomalainen hankeosaaminen siten, että vuoden 2030 ja sen jälkeiset uusiutuvan energian tavoitteet voidaan saavuttaa kustannustehokkaasti. Tuotantotukijärjestelmää koskeva hallituksen esitys (HE 175/2017 vp.) annettiin eduskunnalle marraskuussa 2017.

Liikenteen biopolttoaineiden jakeluelvoite nousee portaittain 6 prosentista vuodesta 2011 20 prosenttiin vuonna 2020. Vuoden 2020 tavoitteeseen ja jakeluelvoitteeseen sovelletaan ns. tuplalaskentaa. Jakeluelvoitteen mukainen vuoden 2016 osuus 10 prosenttia alittui ollen 8,4 prosenttia, koska jakeluelvoitteen alaiset yritykset siirsivät vuoden 2015 ylitäyttöä vuodelle 2016. Liikenteen biopolttoaineiden osuus oli vuonna 2015 22 prosenttia. Vuoden 2017 tiedot eivät ole vielä käytettävissä.

Työ- ja elinkeinoministeriö asettama biopolttoainetyöryhmä sai EU-lainsäädännön eli niin sanotun ILUC- direktiivin toimeenpanoa koskevan väliraporttinsa valmiiksi joulukuussa 2016 Tämän pohjalta työ- ja elinkeinoministeriössä valmisteltiin muutokset biopolttoaineiden jakeluelvoitelakiin (446/2007) kestävyyskriteereitä koskevaan lakiin (393/2013), jotka tulivat voimaan heinäkuussa 2017.

Kansallisen energia- ja ilmastostrategian mukaan biopolttoaineiden osuutta tieliikenteen energiakulutuksesta nostetaan nykyisen jakeluelvoitelainsäädännön vuonna 2020 edellyttämästä 13,5 prosentin energiasisällön fyysisestä osuudesta 30 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Biopolttoainetyöryhmä valmistelee biopolttoaineiden jakeluelvoitteen nostoa energia- ja ilmastostrategian linjaamalle tasolle sen jälkeen, kun komission 30.11.2016 julkaiseman vuosia 2021- 2030 koskevan uusiutuvan energian edistämistä koskevan direktiiviehdotuksen lopullisesta sisällöstä on riittävä varmuus Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission kolmikantaneuvottelujen pohjalta.

Energian loppukulutus jaettuna bruttokansantulo pienenee

Valtioneuvoston periaatepäätös vuodelta 2010 kertoo energiatehokkuustoimenpiteistä, joilla toteutetaan Pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategiaa (2008) ja uutta kansallista energia- ja ilmastostrategiaa (2016). Periaatepäätös, joka sisältää noin 50 toimenpidekokonaisuutta, perustui energiatehokkuustoimikunnan yksimieliseen mietintöön. Energiatehokkuuden ja energiansäästön edistämistä on jatkettu energiatehokkuustoimikunnan esityksiä noudattaen ja toimeenpanoa seuraten. Joulukuussa 2012 tuli voimaan energiatehokkuusdirektiivi, millä korvattiin energiapalveludirektiivi ja sähkön ja lämmön yhteistuotannon (CHP) direktiivi. Direktiivin toimeenpaneva lainsäädäntö ml. energiatehokkuuslaki tuli voimaan 1.1.2015. Se muun muassa teki energiakatselmuksset pakollisiksi suurille yrityksille.

Valtion solmimat energiatehokkuussopimukset elinkeinoelämän sekä kunta-alan kanssa kattavat noin 80 prosenttia Suomen energiankäytöstä. Sopimukseen liittyneet yritykset ja kunnat raportoivat toteuttaneensa vuosina 2008–2016 toimia, jotka tuottavat vuositasolla noin 11,9 terawattitunnin lämpöenergian ja polttoaineiden säästön sekä 4 terawattitunnin sähkönsäästön ja vuosittaisen noin 560 miljoonan euron säästön energiakustannuksissa sekä vähentävät hiilidioksidipäästöjä 4,7 miljoonaa tonnia. Energiatehokkuussopimukset ovat keskeinen osa Suomen energiatehokkuustoimintaa. Niitä jatkettiin energiatehokkuusdirektiivin tarkastelukaudella 2014–2020 ja aina vuoteen 2025 asti siten, että sopimukset kauden 2008–2016 jälkeen vuosille 2017–2025 allekirjoitettiin loppuvuodesta 2016. Kuluttajien energianeuvontaa jatkettiin. Tuotteiden energiatehokkuutta parantavia ekosuunnittelu- ja energiamerkintävaatimuksia päivitettiin vuoden 2017 aikana muutamien tuoteryhmien osalta.

Energian loppukulutuksen samoin kuin bruttokansantulon tilastotiedot tulevat parin vuoden viiveellä. Vuoden 2017 arvoja voi vain arvioida. Sähkön, kaukolämmön, öljytuotteiden myynnin ja teollisuustuotannon määrillä arvioituna energian loppukulutus hieman (1-2 %) nousi vuonna 2017. Samaan aikaan bruttokansantulon arvioidaan kasvaneen hieman nopeammin (3 %), jolloin lämmitystarvekorjauksella tämä tavoite olisi toteutumassa.

EU:n energiapolitiikka

Marraskuun lopulla 2016 komissio antoi laajan nk. Puhtaan energian paketin, joka pitää sisällään mm. kahdeksan eri energia-alan lainsäädäntöehdotusta, kuten direktiivit uusiutuvasta energiasta ja energiatehokkuudesta, useita lainsäädäntöehdotuksia sähkön sisämarkkinoista ja ehdotuksen energia unionin hallintomallista, joilla vastataan Eurooppa-neuvoston 2014 asettamiin energia- ja ilmastotavoitteisiin.

Ennen säädösehdotusten antamista ja sen jälkeen on tehty mittavasti EU-vaikuttamistyötä koko energiapolitiikan osalta. EU-vaikuttamistyössä on panostettu etenkin uusiutuvan

energian direktiiviin, jossa Suomelle on merkittäviä kansallisia intressejä. Suomessa käytetään toiseksi eniten uusiutuvaa energiaa EU:ssa, 38,7 % (Ruotsissa vielä enemmän, lähes 50%). Uusiutuvan energian käyttö Suomessa perustuu laajalti metsäteollisuuden sivutuotteiden ja ainespuun korjuun sivuvirtojen hyödyntämiseen. Biomassan kestävyyttä koskevat kysymykset ovatkin Suomelle erittäin tärkeitä. Suomi on myös edelläkävijä kehittyneiden biopolttoaineiden tuotannossa.

Neuvosto pääsi yksimielisyyteen uusiutuvan energian direktiivin yleisnäkemyksestä energianeuvostossa 18.12.2017 ja Euroopan parlamentti äänesti omasta kannastaan komission esitykseen 17.1.2017. Molempien instituutioiden kannoissa on huomioitu useita Suomelle tärkeitä seikkoja vaikka neuvoston ja parlamentin näkemykset sisältävät myös haasteellisia kantoja.

Kotouttaminen

Maahanmuuttajien kotoutumista on edistetty syyskuussa 2016 hyväksytyin valtion kotouttamisohjelman sekä toukokuussa 2016 hyväksytyin hallituksen kotouttamisen toimintasuunnitelman mukaisesti. Ohjelmien tavoitteena on muun muassa nopeuttaa pakolaisten siirtymistä kuntiin, nopeuttaa maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymispolkuja, kehittää maahanmuuttajaperheille tarjottavaa monialaista tukea sekä parantaa maahanmuuttajien osaamisen hyödyntämistä elinkeino- ja innovaatiopolitiikassa. Myönteinen asenneilmapiiri maahanmuuttajia kohtaan ja hyvät väestösuhteet yhteiskunnassa ovat valtion kotouttamisohjelman ja yleisen kotouttamispolitiikan läpileikkaavia tavoitteita.

Työ- ja elinkeinoministeriö, sisäministeriö, Maahanmuuttovirasto ja ELY-keskukset ovat jatkaneet yhteistyötä kuntiin siirtymisen tehostamiseksi ja ohjauksen yhteensovittamiseksi. Vaikka ELY-keskukset eivät saavuttaneet niille asetettuja kuntapaikkatavoitteita, ELY-keskukset saivat neuvoteltua lisää kuntia pakolaisten vastaanottoon. Kaikki ELY-keskusten neuvottelemat kuntapaikat eivät täyttyneet, koska esimerkiksi oleskeluluvan saaneiden henkilöiden toiveet ja vastaanottokeskusten sijainti eivät aina kohtaa neuvoteltujen kuntapaikkojen kanssa. Oleskelulupia myönnettiin myös oletettua vähemmän.

Maahanmuuttajien osaamista on työllistymisen edistämiseksi vahvistettu muun muassa toteuttamalla ammatillisia kotoutumiskoulutuksia sekä yhdistämällä kielenopetusta ammatilliseen koulutukseen. Myös kotoutumiskoulutuksen määrärahat ovat olleet hyvällä tasolla, ja koulutuksen on päässyt aloittamaan ilman merkittäviä viiveitä. Kotoutumiskoulutuksen uudet ammatillisuutta lisäävät toteuttamismallit on otettu käyttöön ja koulutus on uudistettu aiempaa nopeammin työmarkkinoille johtavaksi sisällyttämällä siihen ammatillisia osioita ja työssä oppimista. Nopeita siirtymiä koulutukseen ja työmarkkinoille on edistetty myös yhteistyössä keskeisten toimijoiden kanssa. Ulkomaalaisten aktivointiaste on vuonna 2017 noussut TE-toimistojen ohjauksella ja lisääntyneillä toimenpiteillä.

Vuonna 2017 (vuosikeskiarvo) ulkomaalaisten aktivointiaste oli 48,3, kun vuonna 2016 se oli 42,2.

Maahanmuuttajien työttömyysjaksojen pitkittyminen on pysynyt edelleen melko korkealla tasolla, mutta asetettu tavoite on lähes saavutettu. Työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön yhteistyössä johtama työryhmä julkaisi syksyllä 2017 Polut ja joustavat siirtymät -raportin, joka sisälsi konkreettisia toimenpiteitä maahanmuuttajien työllisyyden parantamiseksi. Raportin toimeenpano on käynnissä. Maahanmuuttajien työllistymisen nopeuttamiseksi vuonna 2016 käynnistetyn vaikuttavuusinvestointiin pohjautuvan (SIB) hankkeen toimintaa on laajennettu uusille alueille. Vuoden 2017 loppuun mennessä KOTO-SIB -koulutukseen oli osallistunut 521 henkilöä, joista 343 oli ehtinyt olla koulutuksessa sovitut yli 70 päivää. Koto-SIB:n kautta on työllistynyt 140 henkilöä.

Työ- ja elinkeinoministeriö on myös vahvistanut järjestöjen työtä kotoutumisen edistämiseksi järjestöille myönnettyillä valtionavustuksilla.

Työperusteisen maahanmuuton vahvistamiseksi hallitus valmisteli vuonna 2017 maahanmuuttopolitiittisen ohjelman, jonka linjauksen mukaan kotoutumista ja asettautumista tukevilla palveluilla sekä hyviä väestösuhteita edistämällä voidaan parantaa työperusteisten maahanmuuttajien viihtymistä sekä täällä jo olevien maahanmuuttajien osaamisen hyödyntämistä. Etenkin kansainvälisten osaajien osaamista ja verkostoja hyödyntämällä voidaan edistää eri alueiden yritysten kasvua, kansainvälistymistä ja innovaatiopohjaa. Työ- ja elinkeinoministeriö käynnisti Talent Boost – Kasvua kansainvälisistä osaajista –toimenpideohjelman yhteensovittamaan elinkeino-, innovaatio- työllisyys-, koulutus- ja maahanmuuttopolitiikka kasvua tukevaksi kokonaisuudeksi. Ohjelman tavoitteena on lisätä Suomen houkuttelevuutta osaajille kansainvälisesti sekä kanavoida kansainvälisten osaajien asiantuntemus yritysten kasvun, kansainvälistymisen ja innovaatiotoiminnan tueksi.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on valmisteltu hallituksen esitystä uudeksi laiksi kotoutumisen edistämisestä. Laki uudistetaan ottaen huomioon maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuolto- sekä aluekehitys- ja kasvupalvelu-uudistusten edellyttämät kotouttamista koskevat muutostarpeet. Hallituksen esitys annetaan eduskunnalle keväällä 2018.

1.3.2 Siirto- ja sijoitusmenojen vaikuttavuus

32.01.89. Osakehankinnat

Vuoden 2017 ensimmäisessä lisätalousarviossa momentille myönnettiin 100 000 000 euroa. Määrärahaa käytettiin 77 500 000 euroa Terrafame Group Oy:n oman pääoman korottamiseen.

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka

32.01.40 Valtionavustus yritysten kansainvälistymiseen ja yrittäjyyden edistämiseen

Valtion vuoden 2017 talousarviossa on myönnetty momentille 32.01.40 yhteensä 8 500 000 euroa Team Finland toimintaan yritysten kansainvälistymiseen, ulkomaisten investointien ja matkailun edistämiseen. Tästä 3 000 000 euroa osoitettiin Innovaatiora-hoituskuskeskus Tekesille käytettäväksi kansainvälisten messujen toteuttamiseen ja maksamiseen. Ministeriön käytössä oli 5 500 000 euroa Team Finland – toimintaan.

Vientiä ja yrittäjyyttä tukeville yhteisöille myönnettiin rahoitusta yhteensä 5,6 miljoonaa euroa, mistä 0,5 miljoonaa euroa myönnettiin Enterprise Europe Networkille.

Finnish Business Hub – toimintamalli: Oulun kaupungin liikelaitokselle Business Oululle myönnettiin valtionavustusta 200 000 euroa Finnish Business Hub – mallin kehittämiseen. Hankkeessa on avattu yrityksille uusia vientimahdollisuuksia hyödyntämällä kansallisia ja kansainvälisiä kumppanuuksia sekä verkostoja. Hanke suuntautuu erityisesti arktisten alueiden vientimahdollisuuksien edistämiseen. Finnish Business Hub palvelee Oulusta käsin koko maan yrityksiä ja käyttää asiantuntijoita maanlaajuisesti yhteistyössä Finpron kanssa.

ECO3-hanke: Nokian kaupungille myönnettiin ECO3-hankkeeseen 250 000 euroa talousarvion momentilta 32.01.40. Pirkanmaalainen ECO3-hanke on uudenlainen, monialaiseen bio- ja kiertotalouden liiketoimintaan pohjautuva yritysalue. Tavoite on hankkia ja kiihdyttää uusia liiketoimintoja sekä luoda ECO3-alueelle kansainvälisesti vetovoimaisia yritys- ja kehitysympäristöjä. Ensimmäisenä ovat käynnistymässä selvitykset sahan ja CLT- tuotannon sekä muovinkierrätykseen ja kierrätysmuovin jalostukseen tähtäävästä teollisesta toiminnasta.

Finnish Design Centre: Suomen taideteollisuusyhdistykselle (Design Forum Finland) myönnettiin yleisavustuksena enintään 440 000 euroa. Suomen taideteollisuusyhdistyksen toiminnan tavoitteena on edistää muotoiluosaamisen hyödyntämistä pk-yrityksissä erityisesti liiketoiminnan strategisena kilpailukykytekijänä. Yhdistyksen yleisavustuksella tuettu toiminta käsittää muun muassa tilaisuuksia, tapahtumia ja kansainvälistä yhteistyötä. Myönnetyllä yleisavustuksella tuetaan Muotoile Suomi -ohjelman strategisten tavoitteiden toteutumista. Ohjelmasta TEM toteutti väliarvioinnin vuonna 2017, ja annettujen suositusten pohjalta on aloitettu uudistustyö.

*Airo Island ry:*lle myönnettiin yleisavustus suomalaista robotiikkaa ja tekoälyä hyödyntävien yritysten, erityisesti startup- yritysten ja alan muiden toimijoiden verkostoitumiseen. Yhdistys on edistänyt erilaisin tapahtumin kansalaiseskustelua aihealueen teknologioista, niiden tuomista mahdollisuuksista, riskeistä, hyödyistä sekä haitoista. Suomen robo-

tiikkayhdistykselle myönnettiin avustus maaliskuussa 2018 pidettävän European Robotics Forum 2018 järjestelykuluihin.

32.01.60 Siirrot hallinnonalan rahastoihin

Momentille myönnetään 20 000 euroa. Momentti ehdotetaan pidettäväksi avoimina mahdollisia suuria ja äkillisiä korvausmenoja varten. Mahdollinen Finnvera Oyj:n korvausvaade saattaa tulla lyhyellä varoitusajalla (esimerkiksi 2 viikkoa), jolloin talousarviomenettely olisi liian hidas.

Valtiontakuurahaston vastuulla oleva vientitakuu- ja erityistakauskanta (nostetut, nostamattomat ja tarjousvastuut) oli vuoden 2017 lopussa 22,6 miljardia euroa. Korvausvaadetilanteessa käytettäisiin ensisijaisesti Finnvera Oyj:n vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan puskurirahastoa, tämän jälkeen valtiontakuurahaston varoja ja kolmantena vaihtoehtona tarvittaessa ko. momentin varoja. Mikäli yhtiön vienti- ja erityistakaustoiminnan rahaston ja valtiontakuurahaston varat eivät riittäisi, niin siinä tapauksessa tehtäisiin tarvittaessa arviomäärärahaylitys (edellyttää raha-asiaivaliokunnan puolta), sillä momentille on varattu ainoastaan 20 000 euron määräraha.

Finnvera Oyj:n omassa vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan rahastossa oli 30.6.2017 varoja 688 miljoonaa euroa ja valtiontakuurahastossa 673,4 miljoonaa euroa (per 31.12.2017) eli yhteensä 1,4 miljardia euroa. Rahastoidut varat riittävät teoriassa kattamaan nostetut 9 miljardin euron vastuut. Finnvera Oyj:n enimmäisvastuurajaa nostettaisiin ja kannan riskisyys lisääntyisi, rahastoituja varoja tulisi olla vastaavasti enemmän.

Finnvera Oyj:n suuret riskikeskittymät ja yksittäiset muut riskipitoiset vastuut pitävät riskitason korkeana ja vaikka tappio-odotukset lyhyellä aikavälillä ovat alhaiset, niin keskittymät saattavat aiheuttaa luottotappioiden kasvua seuraavien vuosien aikana. Vuoden 2018 aikana rahaston kokonaisvastuiden määrä tulee kasvamaan ja on mahdollista, että vastuukanta kehittynee riskipitoisempaan suuntaan tulevaisuudessa ottaen huomioon muiden tekijöiden ohella myös valtion vientitakuista annetun lain (422/2001) 6 §:n mukaisen erityisriskinoton lisäämisen. Suuret toimialakohtaiset riskikeskittymät lisäävät tarvetta ylläpitää rahaston likvidejä varoja tasolla, jolla maksuvalmius säilytetään riskipositiota vastaavana.

32.01.66 Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet

Elinkeino- ja innovaatio-osasto käytti 3 380 957 euroa kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksuihin ja rahoitusosuuksiin vuonna 2017. Määrä jakautui siten, että 3 235 514 euroa käytettiin Euroopan avaruusjärjestön (ESA) jäsenmaksuun ja osuuteen eläkemaksuista. Muiden kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksuja sekä OECD:n maksuosuuksia maksettiin 216 230 euroa.

32.20.28 Materiaalitehokkuuden edistäminen

Materiaalitehokkuus on luonnonvarojen säästeliästä käyttöä, tehokasta sivuvirtojen hallintaa, jätteen määrän vähentämistä ja materiaalien kierrätystä sekä haitallisten ympäristövaikutusten vähentämistä. Materiaalitehokkuuden edistämiseen (siirtomääräraha 3 v) oli vuonna 2017 käytössä 400 000 euroa. Määrärahaa sai käyttää: 1) materiaalitehokkuutta edistävään selvitys-, kokeilu-, menetelmäkehitys- ja informaatiotoimintaan, 2) EU:n rahoittamien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien hankkeiden osarahoitukseen ja 3) enintään 130 000 euroa yritysten materiaalikatselmusten kehittämisen yhteydessä suoritettaviin avustusluonteisiin vähämerkityksisiin kustannusosuuksiin, jotka liittyvät yritysten materiaalikatselmuskokeiluihin. Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet olivat: materiaalien tehokkaampi käyttö lisää energiätehokkuutta ja kilpailukykyä sekä edistää kestäviin tuotanto- ja kulutustapoihin siirtymistä.

Vuonna 2017 määrärahaa käytettiin joulukuussa 2013 julkistetun kansallisen materiaalitehokkuusohjelman toimeenpanoon liittyviin hankkeisiin, joilla edistetään tuotannon materiaalitehokkuutta parantavien ratkaisujen kehittymistä siten, että yritysten kilpailukyky paranee ja haitalliset ympäristövaikutukset vähenevät. Määrärahaa käytettiin myös yritysten materiaalikatselmuskokeiluihin. Valtaosa rahoitetuista hankkeista oli Motivan toteuttamia. Kansallinen materiaalitehokkuusohjelma arvioitiin ulkopuolisen arvioitsijan toimesta vuoden 2017 syksyllä ja päivitetty ohjelma hyväksyttiin tammikuussa 2018.

32.20.41 (32.01.41) Erityisavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n tutkimusinfrastruktuuriin

VTT Oy:n bio- ja kiertotalouden pilotointikeskus Bioruukki tarjoaa yrityksille kansainvälisen tason kehitys- ja pilotointiympäristön biomassan sekä teollisuuden ja yhdyskuntien sivu- ja jätevirtojen uusille prosesseille ja tuotteille sekä innovaatioiden kaupallistamiselle. Bioruukkia rakennetaan vaiheittain vuosina 2014 - 2019. Termokemian keskus on ollut toiminnassa loppusyksystä 2015 lähtien. Biomassakeskus valmistuu kahdessa erässä. Uusien tekstiilikuitujen koeympäristö valmistui kesällä 2017. Loppuosa biomassakeskuksesta valmistuu v. 2018 alkuun mennessä. VTT:n lisäksi Luonnonvarakeskus LUKE tuo sinne Biomassan käsittelyyn liittyvää koelaitteistoa. Bioruukki on alustana Siemensin ja VTT:n Digital Fibre - ekosysteemille, jonka tavoitteena on luoda digitaalisen biotalouden innovaatioalusta. Vuositasolla yritysasiakkaita on arvioilta 40- 60, joista noin 80 prosenttia on Suomesta. Vuoden 2017 alustava liikevaihto on ollut 8 miljoonaa euroa.

32.20.42 Innovaatiokeskittymien kehittäminen

Innovatiiviset kaupungit – ohjelma (INKA) käynnistettiin vuonna 2014 osana innovaatiokeskittymien kehittämisen politiikkaa sekä osana valtion ja kaupunkien välistä kasvusopimusmenettelyä. Ohjelman toteutukseen on osallistunut 12 suurinta kaupunkiseutua. Ohjelman painopistealoja ovat olleet Biotalous, Kestävät energiaratkaisut, Kyberturvallisuus, Tulevaisuuden terveys sekä Älykäs kaupunki ja uudistuva teollisuus. Ohjelman toteuttami-

seen valtio on varannut erikseen määrärahat, joiden hallinnoinnista on vastannut Innovaatiörahoituskeskus Tekes. Vuonna 2017 ohjelman toteuttamiseen osoitettiin yhteensä 4,2 miljoonaa euroa rahoitusta. Hallitusohjelman linjausten mukaisesti INKA -ohjelma päättyi vuoden vaihteessa.

Yhdessä Tekesin Huippuostajat- ohjelman kanssa ohjelmassa on edistetty innovatiivisten julkisten hankintojen osaamista suurimmilla kaupunkiseuduilla ja lisätty kaupunkien välistä yhteistyötä. Yhteistyön avulla on voitu varmistaa, että yhdessä kaupungissa kehitetyt toimintamallit ja hankkeet ovat myös muiden kaupunkien hyödynnettävissä.

Keskittymämomentin rahoituksella tuettiin myös hallituksen painopistealoille sijoittuvien innovaatiokeskittymien kehittämistä. Rahoituksella käynnistettiin muun muassa kansallisen neurotutkimuskeskuksen valmistelu yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön ja ope- tus- ja kulttuuriministeriön kanssa sekä uuden toimintamallin (SPARK Finland) pilotointi terveys- ja lääkealan tutkimuslähtöisten ideoiden kaupallistamiseksi.

32.20.46 Laivanrakennuksen innovaatiotuki

Vuoden 2017 kolmannessa lisätalousarvioesityksessä myönnettiin laivanrakennuksen innovaatiotukeen määräraha 30 860 000 euroa. Vuoden 2015 ensimmäisessä lisätalousarviossa myönnetystä 20 000 000 euron kolmevuotisesta siirtomäärärahasta peruutetaan 6 510 000 euroa ja budjetoidaan uudelleen vuodelle 2017. Määrärahan peruutus on otettu huomioon vastaavana lisäyksenä tulomomentille 12.39.04.

Määrärahasta innovaatiotukea saa myöntää Suomessa rekisteröidylle laivanrakennusyri- tykselle, laivankorjausyriykselle ja laivankonversioyriykselle sekä kelluvia ja liikkuvia off- shore -rakenteita valmistaville yrityksille.

Tuki mahdollistaa suomalaisen laivanrakennusteollisuuden panostukset innovaatioiden kehittämiseen ja kansainvälisen kilpailukyvyn vahvistamiseen myös pitkällä aikavälillä. Tuella on ollut merkittävä vaikutus telakkateollisuuden työpaikkojen turvaamisessa ja isojen vientikauppojen toteutumisessa. Innovaatiotuki on globaalissa kilpailutilanteessa tärkeä Suomen laivanrakennusteollisuuden innovatiivisten uusien konseptien luomiselle sekä kilpailukyvyllä ja on osaltaan vaikuttanut Varsinais-Suomen elinkeinoelämän viimeaikai- seen positiiviseen kehitykseen. Tuella on myös välillistä vaikutusta siihen meriteollisuuden arvoverkostoon, joka kehittää uusia innovatiivisia ratkaisuja ja joiden käyttöönottoa tuella on voitu vauhdittaa.

32.20.47 Finnvera Oyj:n tappiokorvaukset

Finnveran toiminnalle on asetettu itsekannattavuustavoite eli yhtiön toiminnan menot pitää pystyä kattamaan pitkällä aikavälillä yhtiön toiminnasta saatavilla tuloilla. Pk- rahoituksessa itsekannattavuuden tarkastelujaksona pidetään 10 vuotta ja viennin rahoituksessa 20 vuotta.

Finnvera myönsi vuonna 2017 rahoitusta pk- ja midcap- yrityksille yhteensä 1,0 miljardia euroa, mikä oli 7 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2016. Aleneminen johtuu siitä, että pankkien aktiivisesti käyttämät EU-takaukset osin korvasivat tarvetta käyttää Finnveran takauksia. Finnveran rahoitus kasvaville ja kansainvälistyville yrityksille kasvoi vuonna 2017 strategian mukaisesti. Yritysten omistajanvaihdokset saivat vuoden aikana paljon näkyvyyttä, mikä kertoo siitä, että yrityskauppojen tärkeys yritystoiminnan elinvoimaisuudelle ja kasvuyritysten luomiselle on tunnustettu.

Omistuksenvaihdosten rahoitus oli vuonna 2017 kappalemääräisesti edellisvuoden tasolla, ja Finnvera oli rahoittamassa lähes 1 000 yrityksen omistajanvaihdosta yhteensä 121 miljoonalla eurolla (141 miljoonaa euroa). Finnvera Oyj rahoitti vuonna 2017 pk- ja midcap-yritysten rahoituksessa yli 3 100 aloittavaa yritystä ja yli 2 200 kasvuyritystä sekä myötävai-kutti rahoituksellaan lähes 9 100 uuden työpaikan syntymiseen. Vuonna 2017 momentilta ei maksettu korkotukia.

32.20.48 Korkotuki julkisesti tuetuille vienti- ja alusluotoille

Osana kasvua ja vientiä tukevan toimintaympäristön kehittämistä, vienninrahoituksen valtuuksien korotukset tulivat voimaan vuoden 2017 alussa (vientitakuut, vientiluotot, korontasaus). Vientitakuuvaltuus korotettiin 27 miljardiin euroon, vientiluotto- ja korontasauvaltuus 22 miljardiin euroon.

Vienninrahoitus pyrkii parantamaan osaltaan suomalaisten vientiyritysten edellytyksiä menestyä globaaleilla markkinoilla. Finnvera Oyj:n varainhankintaan perustuvan rahoitusjärjestelmän puitteissa (1543/2011) Suomen Vientiluotto Oy allekirjoitti vuonna 2017 yhteensä 5,3 miljardin euron arvosta kiinteä- ja vaihtuvakorkoisia vienti- ja alusluottosopimuksia ja antoi ehdollisia rahoitustarjouksia yhteensä 6,6 miljardin euron arvosta. Vuoden lopussa tarjousten määrä oli 810 miljoonaa euroa. Rahoitushakemuksia oli vastaanotettu vuoden loppuun mennessä yhteensä 13,2 miljardin euron arvosta. Vienninrahoituksen kysyntä on pysynyt edelleen korkealla tasolla rahoitusmarkkinoiden tarjonnan kiristyttyä erityisesti pitkäaikaisessa vienninrahoituksessa.

Suomen Vientiluotto Oy hallinnoi julkisesti tuettujen vienti- ja alusluottojen korontasausjärjestelmää. Korontasauksella vahvistetaan rahoituslaitosten mahdollisuuksia järjestää luotonsaajalle kansainvälisesti kilpailukykyistä kiinteäkorkoista vientiluottorahoitusta. Myös Suomen Vientiluotto Oy:n rahoittamissa kiinteäkorkoisissa luotoissa käytetään ko-

rontasausta. Pankkirahoituksella tehtyjä nostamattomia korontasausvarauksia oli 0,5 miljardin euron arvosta. Suomen Vientiluotto Oy:n nostamattomien kiinteäkorkoisten luottojen määrä oli euroina 2,3 miljardia.

Taulukko 5. Korko- ja muu tuki julkisesti tuetuille vienti- ja alusluotoille vuosina 2014–2017

	2014	2015	2016	2017
Korkotuki- ja muut maksut (milj. euroa)	7,1	9,9	15,4	38,4
Uudet korontasausopimukset, arvo (milj. euroa)	602,0	684,1	1 016,7	949,2
Korontasausopimuskanta vuoden lopussa, (milj. euroa)	1 167,9	1 630,6	2 351,8	8 440,0*

*Josta nostettuja luottoja 2 819,7

Lisäksi korontasausoiminnasta kertyi valtiolle korkohyvityksiä vuonna 2017 yhteensä 33,3 miljoonaa euroa (34,4). Suojausmenoja aiheutui 38,4 miljoonaa euroa (15,4).

32.20.51 Naisille suunnattu innovaatiopalkinto

Eduskunta juhlistaa yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden 110-vuotista historiaa perustamalla naisille suunnatun teknologiaan ja talouteen liittyvän innovaatiopalkinnon. Palkinto voidaan myöntää naiselle tai naisista koostuvalle ryhmälle tieteellisesti merkittävästä innovaatiosta teknologian tai talouden alalta. Palkinto kattaa kaikki teknologian ja talouden alat. Palkinnon suuruus on 110 000 euroa ja se myönnetään vuosina 2017, 2018 ja 2019.

Vuonna 2017 palkinto myönnettiin professori Hele Savinille nanoteknologiaa hyödyntävästä menetelmästä, jolla valmistetaan tehokkaita aurinkokennoja.

32.20.80 Lainat Suomen Vientiluotto Oy:n jälleerahoitustoimintaan

Rahoitusmarkkinakriisin aikana otettiin käyttöön OECD-ehtoinen väliaikainen viennin ja kotimaisten alusluottojen jälleerahoitusjärjestelmä, jossa varainhankinta tapahtui Valtiokonttoriin kautta. Järjestelmän piiriin ei ole otettu uusia hankkeita 31.12.2012 jälkeen.

Kysymyksessä on lainamuotoinen rahoitus, joka tuloutuu valtiolle myöhempinä vuosina pääomalyhennyksinä sekä korkotuloina.

32.20.82 Lainat Finnvera Oyj:n varainhankintaan

Kysymyksessä on arviomäärärahamomentti, joka turvaa Finnvera Oyj:n vienninrahoitukseen liittyvää varainhankintaa poikkeustapauksissa. Lainavaltuus on enintään 1 000 miljoonaa euroa. Rahoitusmarkkinoiden toiminnan ollessa sellaisessa häiriötilanteessa, että se estäisi Finnvera Oyj:tä hankkimasta markkinoilta varainhankintaan tarkoitettuja lainoja

ja lainaohjelmia, voidaan yhtiölle myöntää valtion talousarviossa olevien määrärahojen puitteissa lyhytaikaista enintään 12 kuukauden pituista lainaa käypää korkoa vastaan.

32.20.87 Pääomalaina Finnvera Oyj:lle

Momentin 5 miljoonan euron vuotuista määrärahaa (siirtomääräraha 3 v) saa käyttää osakeyhtiölain (624/2006) 12 luvun 1 §:ssä tarkoitetun korottaman ja vakuudettoman pääomalainan myöntämiseen Finnvera Oyj:lle käytettäväksi Aloitusrahasto Vera Oy:n tai sen sijaan tulevan ja toimintaa jatkavan yhtiön pääomittamiseen. Pääomalaina voidaan antaa anteeksi tappioiden tai arvonalentumiskirjausten määrällä, mikäli pääomitettavan yhtiön sijoituksiin tehdään arvonalentumiskirjauksia tai Finnvera Oyj myy työ- ja elinkeinoministeriön suostumuksella omistustaan pääomitettavasta yhtiöstä tappiolla tai yhtiö puretaan ja purkautumisesta aiheutuu Finnvera Oyj:lle tappiota. Anteeksianto koskee myös valtion Finnvera Oyj:lle Aloitusrahasto Vera Oy:n pääomittamiseen vuosina 2005—2016 myöntämiä pääomalainoja siltä osin, kuin niitä ei ole vielä anteeksiannettu.

Finnvera Oyj myi joulukuussa 2016 työ- ja elinkeinoministeriön suostumuksella enemmistön Aloitusrahasto Vera Oyj:n osakkeista Innovestor Kasvurahasto I Ky:lle. Kaupan jälkeen Finnvera Oyj:n omistus Aloitusrahasto Vera Oyj:n osakkeista on 19,99 %.

Finnvera Oyj:lle aiheutui osakkeiden myynnistä myyntitappiota ja lisäksi Finnvera Oyj:n omistukseen jääneiden osakkeiden arvostaminen toteutuneeseen myyntihintaan aiheutti osakkeiden arvonalentumiskirjauksen. Myyntihetkestä lähtien anteeksianto toteutetaan Aloitusrahasto Vera Oy:n tai sen sijaan tulevan ja toimintaa jatkavan yhtiön omistusten myynnistä tai purkautumisesta johtuvien tappioiden sekä omistusten arvonalentumiskirjausten perusteella.

Rahaston hallinnoinnista vastaa kaupan jälkeen uuden pääomistajan Innovestor Rahasto I Ky:n hallinnointiyhtiö. Tarkoituksena on, että pääomalainan takaisinmaksuaika on enintään 15 vuotta.

Siirtomäärärahaa ei käytetty vuonna 2017. Määräraha käytetään vuonna 2018.

32.20.88 Pääomasijoitus Suomen Teollisuussijoitus Oy:lle

Vuoden 2015 talousarviossa momentille osoitettiin määrärahaa yhteensä 80 miljoonaa euroa. Kasvurahoitusohjelman puitteissa 30 miljoonaa euroa kohdistui yhtiön sijoitustoumukseen Kasvurahastojen rahasto II:een (KRR II). Yhtiön panostukset 130 miljoonan euron suuruiseen KRR II –rahastoon ovat siten yhteensä 60 miljoonaa euroa. KRR II:n tavoitteena on tehdä rahastosijoituksia noin 10 kohderahastoon, joiden kautta vauhditetaan noin 100 pk-yrityksen kasvua. Kohdeyhtiöihin on arvioitu kanavoituvan rahoitusta yhteensä jopa miljardi. KRR II rahasto teki kaksi uutta rahastosijoitusta vuonna 2017 ja vuoden lopussa sillä oli sijoituksia 10 rahastossa yhteensä 125,5 miljoonalla eurolla.

Määrärahaa käytettiin 50 miljoonaa euroa Uudistuva teollisuus –sijoitusohjelman pääomituksen toiseen erään. Yhteensä 100 miljoonan euron suuruisen ohjelman tavoitteena on teollisten yritysten uudistaminen, monipuolistaminen ja kasvu erityisesti biotalouden, cleantechin, terveysteknologian ja digitalouden alalla. Ohjelman puitteissa valikoituihin kohdeyhtiöihin arvioidaan kohdistuvan jopa 300 - 400 miljoonan euron rahoitus. Vuoden loppuun mennessä ohjelmasta oli tehty sijoituksia 21 kohdeyhtiöön yhteensä 78,3 miljoonalla eurolla.

Lisäksi valtion vuoden 2015 I lisätalousarviossa momentille osoitettiin 25 miljoonan euron määräraha uuden, Kansainväliset kanssasijoittajat -sijoitusohjelman käynnistämiseen, jonka tavoitteena on hankkia ulkomaisia sijoituksia ja osaamista suomalaisille kasvuyrityksille. Ohjelman kohteena ovat nopeaa kansainvälistä kasvua tavoittelevat yritykset, joihin kansainväliset sijoittajat tuovat pääoman lisäksi arvokasta osaamista ja verkostoja. Tavoitteena on kanavoida jopa 100 milj. euroa pääomaa kasvuyrityksiin, josta merkittävä osa tulee kansainvälisiltä sijoittajilta. Vuonna 2017 yhtiö teki neljä sijoitusta yhteisarvoltaan 6,9 miljoonaa euroa ja vuoden loppuun mennessä ohjelmasta oli tehty sijoituksia seitsemään yritykseen yhteensä 19,4 miljoonalla eurolla.

Vuosina 2009 – 2012 toteutetun Vakautusrahoitus-ohjelman 100 milj. euron pääomasta käyttämättä jääneet 16,2 miljoonaa euroa kohdistettiin uudelleen Uudistuva teollisuus- ja Kansainväliset kanssasijoittajat -ohjelmiin.

Vuoden 2017 lopulla yhtiö perusti yhdessä kuuden suomalaisen työeläkeyhtiön kanssa Kasvurahastojen Rahasto III Ky:n (KRRIII), johon se kohdisti 60 miljoonan euron sijoitustoumuksen. Rahaston kokonaispääoma on 150 miljoonaa euroa.

Suomen Teollisuussijoitus Oy:n hallinnoimien ohjelmien vaikuttavuutta seurataan säännöllisesti erikseen.

Vuoden 2016 talousarviossa myönnettyä 30 miljoonan euron (3 v siirtomääräraha) määrärahaa vuodelle 2016 samoin kuin vuoden 2017 talousarviossa myönnettyä 29,5 miljoonan euron (3 v siirtomääräraha) määrärahaa vuodelle 2017 ei ole siirretty yhtiöön osakepääoman korotuksina, sillä yhtiön toiminnan positiivinen tulos ja likvidien varojen määrä eivät sitä edellytä. Edellä mainitusta syystä myös KRRIII- rahaston pääomitusta varten Sipilän hallitusohjelman mukainen määräraha 35 milj. euroa vuodelle 2018 peruttiin.

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka

32.30.51 Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut

Momentin määrärahaa käytettiin 166,3 miljoonaa euroa. Lisäksi käytettiin vuodelta 2016 siirtynyttä määrärahaa 206,9 miljoonaa euroa. Määrärahaa käytettiin yhteensä 373,2 miljoonaa euroa (2016: 391,6 miljoonaa euroa, 2015: 612,7 miljoonaa euroa ja 2014: 556,3 miljoonaa euroa). Vuonna 2017 momentilta rahoitettavien palvelujen piirissä oli keskimäärin 44 100 henkilöä, mikä on noin 300 henkilöä vähemmän kuin vuonna 2016.

Työvoimakoulutukseen käytettiin 204,3 miljoonaa euroa, mikä on 14,2 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2016. Kotoutumiskoulutukseen osuus oli noin 36 % (2016: 34 %) ja ammatillisen koulutuksen osuus oli noin 64 %. Ammatillisen koulutuksen sisällä yhteishankintakoulutuksen käytettiin 17 %. Työvoimakoulutuksessa oli kuukauden aikana keskimäärin 22 400 henkilöä, mikä on noin 1 500 henkilöä vähemmän kuin edellisellä vuonna. Koulutuksen vaikuttavuus on edelleen parantunut: kolmen kuukauden kuluttua ammatillisen työvoimakoulutuksen päättymisen jälkeen työttömänä oli 38,1 %, mikä on 2,5 % -yksikköä vähemmän kuin vuonna 2016 (40,6 %). Opiskelijapalaute ammatillisesta koulutuksesta on edelleen hyvällä tasolla; vuonna 2017 82,5 % vastaajista antoi ammatilliselle koulutukselle hyvän tai erinomaisen yleisarvosanan.

Työllistämiseen käytettiin työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan ja sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan määrärahoja yhteensä noin 241,2 miljoonaa euroa, mikä on 29,3 miljoonaa euroa (10,8 %) vähemmän kuin vuonna 2016. Työllistettynä oli keskimäärin noin 23 700 henkilöä, jossa on nousua edellisestä vuodesta noin 6,1 % (2016 noin 22 300 henkilöä). Kolmen kuukauden kuluttua palkkatuetun työn päättymisen jälkeen työttömänä oli 50,9 %, mikä on 0,4 % -yksikköä enemmän kuin vuonna 2016 (50,5 %)

Työllistämiseen käytetyistä määrärahoista maksettiin momentilta 32.30.51 noin 127,9 miljoonaa euroa (josta noin 11,2 miljoonaa euroa valtionhallintoon työllistämiseen), momentilta 33.20.50 maksettiin noin 27,9 miljoonaa euroa (josta noin 2 miljoonaa euroa valtionhallintoon työllistämiseen), momentilta 33.20.51 maksettiin noin 9,4 miljoonaa euroa (josta noin 0,3 miljoonaa euroa valtionhallintoon työllistämiseen) ja momentilta 33.20.52 maksettiin noin 76,0 miljoonaa euroa (josta noin 1,2 miljoonaa euroa valtionhallintoon työllistämiseen).

Valmennuksiin ja kokeiluihin käytettiin 22,8 miljoonaa euroa (2016 23,3 miljoonaa euroa).

Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä

32.01.01. Työ- ja elinkeinoministeriön toimintamenot; avustus Kuntaliitolle Julkisten hankintojen neuvontayksikön toimintaan ja Suomen Yrittäjille uuden hankintalainsäädännön mukaiseen neuvontaan

Työ- ja elinkeinoministeriön toimintamenoista myönnettiin 220 000 euroa Suomen Kuntaliiton organisaatiossa toimivalle julkisten hankintojen neuvontayksikölle. Julkisten hankintojen neuvontayksikön toiminnalla tavoitellaan tehokasta, avointa ja osaavaa julkista hankintatointa, joka takaa yrityksille tasapuoliset ja avoimet mahdollisuudet tarjota tavaroita, palveluita ja urakoita julkiselle sektorille. Neuvontayksikön toiminnassa keskityttiin varsinaisen neuvontatoiminnan lisäksi hankintatoimen keittämishankkeisiin ja vireillä olevaan hankintalain uudistukseen. Neuvontayksikön työ oli vuonna 2017 kysyttyä ja tuloksellista.

Työ- ja elinkeinoministeriö myönsi ensimmäistä kertaa myös Suomen yrittäjille avustusta uuden hankintalainsäädännön mukaiseen neuvontatoimintaan 280 000. Neuvontaa annetaan hankintojen tarjoajille Suomen Yrittäjien aluejärjestöjen kautta. Tavoitteena on saada useampia tarjoajia ja sitä kautta lisätä kilpailua.

32.01.20 Siviilipalvelus

Vuonna 2017 momentille myönnettiin 4 939 000 euroa siviilipalveluksen toimeenpanosta aiheutuviin kustannuksiin lukuun ottamatta palkkauskustannuksia. Tästä rahasta ELY-keskusten sekä TE- toimistojen hallinto- ja kehittämiskeskus (KEHA) käytti kirjausoikeuttaan 3 673 450 eurolla, ja käyttämättä jäi 1 265 550 euroa.

32.20.41 Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet

Työelämä- ja markkinaosaston toimesta maksetaan valtioavustusta Standardisoimisryhdistys SFS ry:lle, Motiva Services Oy:lle pohjoismaisen ympäristöjärjestelmän ylläpitoon ja FiBS ry:lle vastuulliseen yritystoimintaan liittyen.

Suomen Standardisoimisliitto SFS ry on elinkeinoelämälle ja julkishallinnolle palveluja tuottava järjestö, joka luo puitteet standardisoinnille ja sen hyötyjen saavuttamiselle myös Suomessa. Vuonna 2017 SFS:lle myönnettiin 1330 000 euroa.

Pohjoismaisen ympäristömerkintäjärjestelmän avulla kannustetaan valmistajia ja palveluntarjoajia tarjoamaan ympäristön kannalta parempia vaihtoehtoja. Samalla pyritään antamaan kuluttajille ja hankkijoille tietoa keskimääräistä vähemmän ympäristöä kuormittavista tavaroista ja palveluista. Näillä toimenpiteillä parannetaan paitsi ympäristön tilaa myös kilpailukykyä ja luodaan mahdollisuuksia uusille innovaatioille. Motiva Services Oy:lle myönnettiin 160 000 euroa vuonna 2017.

FiBS ry:n avulla edistetään taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti vastuullista yritystoimintaa Suomessa. Tavoitteena on saada yritykset omaksumaan yhteiskuntavastuu osaksi arjen strategista johtamista ja tehdä yhteiskuntavastuusta yritysten konkreettinen menestystekijä niin asiakkaista, työntekijöistä kuin sijoittajistakin kilpailtaessa.

32.40.50 Valtionavustus kuluttajajärjestölle

Avustuksen perusteena on edistää Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry:n aktiivisuutta kuluttajapolitiikassa ja sitä kautta lisätä kotitalouksien toimivuutta parantamalla kuluttajien omia toimintaedellytyksiä neuvomalla sekä jakamalla ja välittämällä kuluttajatietoa. Vuonna 2017 liitolle myönnettiin 892 000 euroa.

32.40.51 Eräät merimiespalvelut

Valtio tukee suomalaista merenkulkua korvaamalla työnantajalle eri tilanteissa kustannuksia, jotka syntyvät työntekijän matkustaessa alukselta kotiinsa ja korvaavan työntekijän lähettämisestä alukselle. Vuoden 2009 alusta työnantajan oikeutta matkakustannusten korvauksiin laajennettiin koskemaan myös miehistöjen vaihtojen yhteydessä syntyviä matkakustannuksia. Matkakustannusten korvausten hakuaika on pitkä, korvaushakemukset ruuhkautuvat loppuvuoteen ja yleensäkin työnantajien (=varustamojen) hakukäyttäytymistä on vaikea ennakoida, mikä vaikeuttaa vuosittain määrärahan tarpeen arvioimista.

Aiemmin osa merimiespalvelutoimiston määrärahoista rahoitettiin lästimaksuilla, joiden perintä loppui vuoden 2015 alussa ja merimiespalvelutoimintaan aiemmin momentilta 31.30.50 myönnetty avustus korvattiin 492 000 euron määrärahalla, joka siirrettiin momentille 32.40.51. Vuonna 2017 toimintaan myönnettiin yhteensä 2 572 000 euroa. Matkakulujen korvauksiin käytettiin 988 099,90 euroa. Käyttämättä jäi 511 900,10 euroa. Merimiespalvelutoimiston menoihin myönnettiin 1 065 465,82 euroa. Kaikkiaan käyttämättä jäi 518 434,28 euroa.

32.40.52 Palkkaturva

Momentille on budjetoitu 32 000 000 euroa. Tästä 25 837 999,16 euroa käytettiin palkkaturvaan, 25 739,16 euroa takaisinperittyjen saatavien palautuksiin ja niistä kertyneisiin korkoihin ja 115 298,59 euroa viranomaismaksuihin, oikeudenkäyntikuluihin ja konkurssikustannuksiin eli yhteensä 25 979 036,91 euroa. Käyttämättä jäi 6 020 963,09 euroa.

Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopolitiikka

32.50.40 Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen

Määrärahalta toteutettavan Alueelliset innovaatiot ja kokeilut -toimenpiteen tavoitteet on vuonna 2017 pääosin saavutettu ja ylitetty.

Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmaan kuuluva ennakoidun rakennemuutoksen (ERM) suunnitelma on päivitetty alueilla tavoitteiden mukaisesti.

Tavoitteeksi asetettu käynnistyneiden kehitysprosessien määrä (40) on ylittynyt selkeästi. Esimerkiksi ERM-kehitysprosesseja on käynnistynyt tai käynnistymässä yhteensä 198. Nämä liittyvät mm. sosiaalisen kestävyuden, digitalisaation ja tekoälyn käytön, korkeakoulujen ja yritysten yhteistyön edistämiseen ja yritysverkostojen kehittämiseen. Lisäksi kasvusopimushankkeissa käynnistyneitä kehitysprosesseja raportoitiin yhteensä 84 kappaletta. Näissä näkyvät kasvusopimusten tavoitteet, jotka liittyvät vahvasti yritysekosysteemeihin, innovaatio-alustoihin ja T&K- toimintaan.

Innovatiivisten julkisten hankintojen edistäminen ja kansainvälisten hankkeiden edistäminen ei toteutunut tavoitteiden mukaisesti kaikkien kasvusopimusten osalta. Tavoitteeksi asetetun innovatiivisten julkisten hankintojen viiden prosentin osuuden mittaaminen ja vertailu on osoittautunut vaikeaksi, koska innovatiiviselle julkiselle hankinnalle ei ole yhteistä määritelmää. Kaupungit ovat pääsääntöisesti edistäneet innovatiivisia julkisia hankintoja laatimalla IJH- strategioita/ tiekarttoja ja ottamalla käyttöön seurantaan tarkoitettun mittariston.

Kimolan kanavahankkeen rakennussuunnittelu oli käynnissä koko vuoden 2017. Rakennussuunnitelmia laadittiin hankkeeseen kuuluviin kahteen siltaan sekä niihin liittyviin teihin. Myös itse vesiväylän rakennussuunnitelma laadittiin vuoden 2017 aikana. Alueen monimuotoisuus ja haastavat pohjaolosuhteet vaativat suuren määrän lisätietotarvetta maaperästä ja toivat haasteita suunnitteluun. Suunnitelmat saatiin urakkatarjouspyyntövalmiuteen vuoden 2017 loppuun mennessä. Hanketta on viety eteenpäin hyvässä yhteistyössä muiden rahoittajatahojen eli Kouvolan ja Heinolan kaupunkien sekä litin kunnan kanssa.

Suunnitelmien tarkennuttua varmistui, että hankkeen alkuperäinen kustannusarvio 9 000 000 euroa ei riitä. Uusi, vuoden 2017 aikana tarkentunut, kustannusarvio hankkeelle on 14 500 000 euroa (alv 0 %), josta valtion osuus on 2/3.

32.50.42 Yritysten kehittämishankkeiden tukeminen

Valtionavustuksesta yritystoiminnan kehittämiseksi annetun lain mukaisiin avustuksiin käytettiin vuodelta 2016 vuodelle 2017 siirtynyttä momentin myöntämisvaltuutta 3,9 miljoonaa euroa 78 hankkeeseen (2016 käyttö 20,9 miljoonaa euroa 320 hankkeeseen ja 2015 käyttö 46,3 miljoonaa euroa 611 hankkeeseen). Momentin mukaisia avustuksia myönnettiin erityisesti pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä edistäviin hankkeisiin.

Momentin määrärahan käyttö oli 21,8 miljoonaa euroa (2016 käyttö 25,1 miljoonaa euroa ja 2015 käyttö 24,4 miljoonaa euroa).

32.50.43 Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin

Momentilta ei myönnetty vuonna 2017 enää uusia avustuksia. Määrärahaa käytettiin ennen vuotta 2017 tehtyjen päätösten maksatuksiin 1 247 209 euroa.

32.50.44 Alueellinen kuljetustuki

Harvaan asutuilla alueilla sijaitsevien pk-yritysten kuljetuskustannusten tasaamiseen käytettiin momentin määrärahaa vuonna 2017 yhteensä 4,4 miljoonaa euroa 229 pk-yritykselle (2016 käyttö 5,7 miljoonaa euroa 291 yritykselle ja 2015 käyttö 2,7 miljoonaa euroa 133 yritykselle).

32.50.64 EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesiopolitiikan ohjelmiin

Ohjelmakauden 2014–2020 rakennerahasto-ohjelman julkinen rahoitus on n. 2,6 miljardia euroa, josta EU:n osuus on puolet. Vuoden 2017 lopulla 57 % rahoituskehyksestä oli varattu käynnistyneisiin noin 4 600 hankkeeseen. Maksatuksia hankkeille oli vuoden 2017 loppuun mennessä tehty 592 miljoonaa eurolla. Ohjelman avulla tavoitellaan mm. 12 310 uuden työpaikan ja 1 200 uuden yrityksen syntymistä vuoteen 2023 mennessä. Vuoden 2017 loppuun mennessä uusia työpaikkoja oli syntynyt 3 566 ja uusia yrityksiä 227.

Vuonna 2017 rakennerahasto-ohjelman toteutus eteni kaikilla alueilla tasapainoisesti ja tuloksellisesti. Vuoden 2018 loppuun asetetut ns. tuloskehystavoitteet on pääosin jo nyt saavutettu. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) osarahoittamat hankkeet ovat liittyneet mm. nuorisotakuuseen, pitkäaikaistyöttömyyden hoitoon, ikääntyvien työllisyyteen ja maahanmuuttajien kotoutumiseen. Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) osarahoittamien hankkeiden pääalaa ovat olleet pk-yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tukeminen sekä t&k- ja innovaatiotoiminta, joka on rakennerahasto-ohjelmassa painottunut erityisesti alueille, joiden osuus kansallisesta t&k&i- rahoituksesta on pienempi. Vuonna 2017 käynnistyi myös EAKR-osarahoitteinen takausohjelma kasvuyritysten rahoituksen saatavuuden parantamiseksi. Vuoden 2017 lopulla 19,6 % EAKR-rahoituksesta oli kohdistunut vähähiilisyttä edistäviin hankkeisiin.

Kaiken kaikkiaan Suomen rakennerahasto-ohjelman toteutusaste on EU-tason vertailussa edelleen parhaiden joukossa. Kesäkuun 2017 lopulla Suomi EAKR:n osalta kärjessä 18 %

maksatusasteellaan ja ESR:n osalta neljäntenä (maksatusaste 16 %) edellään Alankomaat, Saksa ja Ranska.

32.50.65 Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin

Momentilla ei vuodesta 2015 alkaen enää ole ollut käytettävissä myöntämisvaltuutta. Momentin määrärahan käyttö oli 2,1 miljoonaa euroa (2016 käyttö 5,6 miljoonaa euroa ja 2015 käyttö 5,7 miljoonaa euroa).

Energiapolitiikka

32.60.40 Energiatuki

Vuonna 2017 energiataukea myönnettiin yhteensä 46,9 miljoonaa euroa uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden investoinneille ja niitä tukeville selvityksille. Tukipäätöksiä tehtiin yhteensä 564, joista 524 tehtiin Tekesissä ja 40 työ- ja elinkeinoministeriössä.

Uusiutuvan energian investointeihin myönnettiin yhteensä 29,5 miljoonaa euroa, josta noin 17,1 miljoonaa euroa myönnettiin työ- ja elinkeinoministeriöstä ja noin 12,4 miljoonaa euroa Tekesistä. Kappalemääräisesti suurin osa uusiutuvan energian hankkeista liittyi aurinkosähköhankkeisiin. Kasvua oli eniten biokaasu- ja aurinkosähköhankkeiden määrässä.

Energiatehokkuusinvestoinneille myönnettiin yhteensä 17,1 miljoonaa euroa, josta valtaosa, eli noin 10,9 miljoonaa euroa myönnettiin Tekesistä ja noin 6,2 miljoonaa euroa työ- ja elinkeinoministeriöstä. Selvityksille ja katselmuksille myönnettiin yhteensä 0,33 miljoonaa euroa, joka oli hieman edellisvuotta enemmän.

Kokonaisuudessa hakemus- ja tukipäätösmäärät kasvoivat merkittävästi edellisvuodesta. Myös myönnetty tukimäärä oli viime vuotta suurempi.

32.60.41 LNG-terminaalien investointituki

Vuonna 2016 ei tehty uusia tukipäätöksiä LNG-terminaaleille.

32.60.42 Valtiontuki sähköhuollon varmistamiseksi

Vuonna 2017 myönnettiin avustusta yhteensä 845 857 euroa. Avustus on käytetty Utsjoen alueen sähköverkon korvausinvestointien ja Kilpisjärven sähkönsyöttöyhteyden perusrannuksen osittaiseen rahoittamiseen. Utsjoen alueen sähköverkon korvausinvestointien avulla alueen sähköverkkotoiminnasta vastaava verkonhaltija, *Tunturiverkko Oy*, huolehtii alueen sähköverkon toimintakunnosta sekä varmistaa ja ylläpitää sähkön toimitusvarmuutta. Kilpisjärven sähkönsyöttöyhteyden perusrantamisella Enontekiön Sähkö Oy:n verkossa varmistetaan alueellisesti ja kansallisesti tärkeän matkailukohteen sähkönsaanti myös sähkönkulutuksen kasvaessa.

32.60.43 Kioton mekanismit

Vuonna 2017 Kioton mekanismeihin myönnettiin arviomäärärahaa 142 584 euroa. Arviomääräraha käytettiin kahdenvälisten päästövähennys Hankkeiden päästöyksiköiden hankintakuluihin. Suomella oli vuonna 2017 jäljellä yksi päästöyksiköiden ostosopimus.

32.60.44 Uusiutuvan energian tuotantotuki

Syöttötariffia maksettiin metsähakkeella tuotetusta sähköstä 27 466 000 euroa, tuulivoimalla tuotetusta sähköstä 195 250 euroa, biokaasulla tuotetusta sähköstä 2 856 000 euroa ja puupolttoainevoimalaitoksilla tuotetusta sähköstä 146 000 euroa. Arviolta osa vuotta 2017 koskevista metsähakesähkön syöttötariffin maksatuksista siirtyy vuodelle 2018, koska metsähakevoimaloilla on tällainen optio. Metsähakkeen käyttö on pysynyt tasaisena. Tuulivoimakapasiteetin kehitys on vuoden 2014 lopulta alkaen lähtenyt nopeaan kasvuun, ja tuulivoimakiintiö (2 500 MVA) tuli käytännössä täyteen kesäkuussa 2015. Syöttötariffijärjestelmään oli vuoden 2017 loppuun mennessä hyväksytty noin 2 1300 MVA tuulivoimakapasiteettia. Tuulivoimalan syöttötariffijärjestelmään hyväksymistä koskeva hakemus tuli jättää viimeistään 1.11.2017. Biokaasun ja puupolttoainevoimalaitosten osalta hankkeiden määrä on ollut ennakoitua vähäisempää, mikä on johtunut erityisesti alhaisesta sähkön hinnasta ja hankkeiden huonosta kannattavuudesta. Tällä ei arvioida kuitenkaan olevan vaikutusta uusiutuvan energian tavoitteiden saavuttamisen kannalta.

32.60.45 Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituki

Syöttötariffia maksettiin metsähakkeella tuotetusta sähköstä 27 466 000 euroa, tuulivoimalla tuotetusta sähköstä 195 250 euroa, biokaasulla tuotetusta sähköstä 2 856 000 euroa ja puupolttoainevoimalaitoksilla tuotetusta sähköstä 146 000 euroa. Arviolta osa vuotta 2017 koskevista metsähakesähkön syöttötariffin maksatuksista siirtyy vuodelle 2018, koska metsähakevoimaloilla on tällainen optio. Metsähakkeen käyttö on pysynyt tasaisena. Tuulivoimakapasiteetin kehitys on vuoden 2014 lopulta alkaen lähtenyt nopeaan kasvuun, ja tuulivoimakiintiö (2 500 MVA) tuli käytännössä täyteen kesäkuussa 2015. Syöttötariffijärjestelmään oli vuoden 2017 loppuun mennessä hyväksytty noin 2 1300 MVA tuulivoimakapasiteettia. Tuulivoimalan syöttötariffijärjestelmään hyväksymistä koskeva hakemus tuli jättää viimeistään 1.11.2017. Biokaasun ja puupolttoainevoimalaitosten osalta hankkeiden määrä on ollut ennakoitua vähäisempää, mikä on johtunut erityisesti alhaisesta sähkön hinnasta ja hankkeiden huonosta kannattavuudesta. Tällä ei arvioida kuitenkaan olevan vaikutusta uusiutuvan energian tavoitteiden saavuttamisen kannalta.

Vuonna 2017 tuettiin energiakärkihankkeita yhteensä noin 39,7 miljoonalla eurolla. Myönnetystä tuesta noin 18 miljoonaa euroa suuntautui neljälle biokaasun liikennekäyttöä edistävälle hankkeelle, noin 14,2 miljoonaa euroa viidelle energiajärjestelmiin ja energiatehokkuuteen liittyville hankkeelle, 2,7 miljoonaa euroa yhdelle aurinkosähköhankkeelle ja 4,8 miljoonaa euroa yhdelle sähköautojen latausinfrastruktuuria edistävälle hankkeelle.

Kotouttaminen

32.70.30 Valtion korvaukset kunnille

Momentin vuoden 2017 talousarvion määräraha oli 232,2 miljoonaa euroa. Määrärahaa käytettiin 224,9 miljoonaa euroa (2016: 131,3 miljoonaa euroa, 2015: 96,7 miljoonaa euroa) ja määrärahaa jäi käyttämättä 7,4 miljoonaa euroa.

EU:n AMIF- rahastosta on rahoitettu SYLVIA- hankkeiden kautta kunnille maksettavia lisätukia yhteensä 3,3 miljoonalla eurolla vuonna 2017.

1.4 Toiminnallinen tehokkuus

Työ- ja elinkeinoministeriön toiminnan tuottavuutta ja taloudellisuutta on arvioitu ministeriön keskeisten toimintojen osalta Kieku- järjestelmästä saatavien kustannustietojen sekä suoritemäärien perusteella.

Ministeriön toiminnoille ei ole asetettu varsinaisia tuottavuus- ja taloudellisuustavoitteita. Toimintoihin sisältyy tehtäviä, joiden osalta suoritteet eivät ole määriteltävissä ja tehokkuuden tunnusluvut ovat vain suuntaa antavia.

Kustannustiedot perustuvat toimintayksiköille ja projekteille kirjattuihin menoihin, työajankohdennusten perusteella laskettuihin henkilötyövuosiin ja palkkakustannuksiin.

1.4.1 Toiminnan tuottavuus

Työ- ja elinkeinoministeriön henkilötyövuodet ovat vähentyneet 1,9 prosentilla vuodesta 2016. Muutokseen ovat vaikuttanut aktiivinen henkilöstösuunnittelu; lokakuussa tukitehtäviä siirtyi Kiti- siirtona palvelukeskukseen ja henkilöstöä on siirtynyt eläkkeelle. Henkilöstökulut ovat vähentyneet edellisestä vuodesta 8 %.

Vuoden 2017 talousarvion momentille 32.01.21 työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha oli myönnetty määrärahaa 3,7 miljoonaa euroa ja vuodelta 2016 määrärahaa siirtyi 1,7 miljoonaa euroa. Tuottavuusrahaa käytettiin 0,6 miljoonaa euroa sekä vuonna 2016 käynnistyneiden uusien hankkeiden tukemiseen että Vuonna 2017 käytettiin sekä vuodelta 2016 (4.32.01.21) siirtynyttä että vuoden 2017 tuottavuuden edistämisen määrärahaa (32.01.21). Tuottavuusrahaa käytettiin pääosin vuonna 2017 käynnistyneiden uusien hankkeiden tukemiseen yhteensä noin 750 000 euroa.

Tuottavuusrahaa myönnettiin hallinnonalan toiminnan tuottavuutta edistävien tietojärjestelmien, asiakaslähtöisten ratkaisujen ja palveluiden kehittämiseen sekä yhteentoimivuutta edistäviin sanasto- ja arkkitehtuurihankkeisiin. Määrärahaa myönnettiin mm. ministeriön koordinoiman hallinnonalan yhteisen yritysasiakastietojärjestelmän auditointiin ja kehityspolun tarkentamiseen, kasvupalvelun yhteiseen sanasto- ja arkkitehtuurityöhön sekä kemikaali- ja turvallisuusvirasto Tukesin Geotieto- hankkeen, Tekesin palveluprosessien digitalisointihankkeen sekä kuluttaja-asiamiehen valvontatoiminnan teknisten menetelmien kehittämishankkeen tukemiseen.

Tämän lisäksi tukea myönnettiin myös hallituksen toimeenpano-ohjelmaan kuuluville ministeriön vastuulla olevalle Luvat ja valvonta -hankkeelle ja Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesin vastuulla olevalle KemiDigi –hankkeelle yhteensä noin 1,1 miljoonaa euroa.

Hankinnoissa hyödynnettiin edelleen Hansel Oy:n vuosi- ja puitesopimuksia. Aleksanterinkatu 4- kiinteistön uusittuihin toimitiloihin muutettiin toukokuussa.

Työ- ja elinkeinoministeriö on käyttänyt vuodesta 2016 alkaen valtionhallinnon yhteistä talous- ja henkilöstöhallinnon perustietojärjestelmää (Kieku), mikä mahdollistaa tietojen raportoinnin kahdelta vuodelta. Ministeriössä on käytössä Rondo R8 tositteiden kierrätysjärjestelmä sekä Palkeisen asiakastuki- palvelumalli.

Taulukko 6. Henkilötyövuodet 2015–2017

Toimintayksikkö	htv		
	2015	2016	2017
Kansliapäällikkö, konserniohjausyksikkö	19,2	33,9	35,7
Henkilöstö- ja hallintoyksikkö	40,9	42,0	38,2
Viestintäyksikkö	9,7	9,8	10,4
Sisäinen tarkastus	3,7	2,7	0,4
Yritys- ja alueosasto	51,0	71,7	73,2
Elinkeino- ja innovaatio-osasto	65,9	64,6	63,7
Energiaosasto	44,1	45,3	43,3
Työelämä- ja markkinaosasto	52,3	54,7	56,1
Työllisyys- ja yrittäjyysosasto	76,2	70,0	67,0
Tieto	51,2	2,6	
Työneuvosto	1,4	1,5	1,7
Valtakunnansovittelijatoimisto		2,0	2,0
Yhteistoiminta-asiamiehentoimisto		4,8	5,1
Yhteensä	473,5	405,5	396,9

Taulukko 7. Henkilövuodet toimintayksiköittäin ja toiminnoittain vuosilta 2016-2017

Toimintayksiköt	htv		Ydintoiminnot		Ohjaustoiminnot		Tukitoiminnot		Poissaolot		Kohdentamaton	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Konserniohjausyksikkö	33,9	35,7	1,4	1,3	15,9	12,3	6,0	6,7	7,7	8,5	2,7	2,4
Henkilöstö- ja hallintoyksikkö	42,0	38,2	0,7		3,2	3,2	43,1	23,6	-5,7	10,3	0,5	0,5
Viestintä	9,8	10,4			0,1		5,5	7,6	3,6	2,5	0,4	0,2
Sisäinen tarkastus	2,7	0,4			0,2		1,6	0,4	0,9	0,0	0,0	0,0
Yritys- ja alueosasto	71,7	73,2	9,2	5,0	27,9	26,2	10,1	9,8	20,5	22,9	3,6	6,7
Elinkeino- ja innovaatio-osasto	64,6	63,7	1,1	1,2	23,4	11,7	10,4	8,1	20,0	24,9	7,7	14,6
Energiaosasto	45,3	43,3	5,5	6,3	16,8	14,6	6,1	5,6	13,0	11,2	3,3	3,9
Työelämä- ja markkinaosasto	54,7	56,1	0,4	0,6	30,8	26,2	7,3	9,1	13,8	12,9	1,4	4,4
Työllisyys- ja yrittäjyysosasto	70,0	67,0	5,2	4,9	28,3	16,5	12,6	11,1	20,1	21,5	3,1	6,1
Muut	8,2	8,8			3,9	3,9	0,1	0,4	1,7	1,9	2,4	2,1
Tieto	2,6		0,2		1,0		0,6		0,6		0,3	
Yhteensä	405,5	396,9	23,8	19,3	151,4	114,6	103,4	82,3	96,4	116,6	25,5	40,8

1.4.2 Toiminnan taloudellisuus

Ministeriön toimintamenoit olivat vuonna 2017 38,4 miljoonaa euroa. Henkilöstökulujen osuus toimintamenoista oli 68,2 vuonna 2017. Ministeriöllä oli määrärahoja käytössä yhteensä 529,4 miljoonaa euroa ja määrärahojen käyttö (pois lukien peruutukset) oli yhteensä 299,4 miljoonaa euroa.

Taulukko 8. Kulujen toteuma toiminnoittain (1 000 €)

Toiminto	Henkilöstökulut				Muut kulut				Yhteensä			
	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%
Ydintoiminnot					70 612	14,5	64 379	13,2	70 612	13,8	64 379	12,5
Ohjaustoiminnot					297 111	61,1	272 584	55,8	297 111	58,0	272 584	52,9
Tukitoiminnot					921	0,2	529	0,1	921	0,2	529	0,1
Kohdistamaton	28 336	100	26 927	100	115 211	23,7	151 063	30,9	143 547	28,0	177 990	34,5
Yhteensä	28 336	100	26 927	100	483 855	100	488 555	100	512 191	100	515 482	100

Työ- ja elinkeinoministeriön matkustuskulut vuonna 2017 olivat 1,6 miljoonaa euroa. Kulut kasvoivat 22,5 % edellisestä vuodesta. Henkilötyövuotta kohden matkustusmenot kasvoivat 20 %. Ministeriön matkustuskulut olivat 4 140 euroa/htv.

Taulukko 9. Työ- ja elinkeinoministeriön matkakulut 2015–2017 (1 000 €)

	2015	2016	2017
Päivärahat kotimaa	172	39	39
Päivärahat ulkomaat		127	145
Kilometrikorvaukset	25	15	15
Matkustuspalvelut	1 330	1 160	1 444
Yhteensä	1 527	1 341	1 643

Kieku- tietojärjestelmän käyttöönotto on mahdollistanut henkilötyövuosien seurannan ja raportoimisen toiminnoittain. Vuonna 2017 ministeriössä on kohdennettu työaika ja palkallista poissaoloa 87 eri toiminnolle.

Koska työ- ja elinkeinoministeriö on aloittanut työajan kohdentamisen vasta vuoden 2016 alusta alkaen, niin seuraavissa taulukoissa ei voida esittää aikaisempien vuosien vastaavia tietoja vertailutietona. Henkilöstön työajan kohdentamisen seuranta pyritään kehittämään vuosittain seurantatulosten perusteella ja toimintayksiköiden kanssa pyritään löytämään riittävän tarkoituksenmukainen taso kohdennusten osalta, jotta työajan kohdennukset tuottaisivat riittävät tiedot sekä ministeriön että toimintayksiköiden tietotarpeita varten.

Ministeriön henkilötyövuosimäärä väheni edellisestä vuodesta 8,6 henkilötyövuotta eli 3 %. Henkilötyövuosien vähentyminen johtuu strategisesta henkilöstöpolitiikasta. Muun muassa ministeriön sisäiset organisaatiomuutokset, tehtävien uudelleenorganisointi ja sisäiset rekrytoinnit ovat vaikuttaneet henkilötyövuosimääriin.

Ohjaustoiminnot ovat lähtökohtaisesti ministeriöiden käytössä ja niihin työ- ja elinkeinoministeriössä käytettiin vuonna 2017 yhteensä 132,9 henkilötyövuotta eli 33,5 % (36 %) kokonaishenkilötyövuosimäärästä.

Ministeriöiden hallinto- ja palvelutoimintoja hoitava valtioneuvoston hallintoyksikkö (VN-HY) aloitti toimintansa 1.3.2015. Kokoamisella haetaan vaikutuksia muun muassa hallinnon tehokkuuden ja tuottavuuden paranemiseen. Valtioneuvoston hallintoyksikön palvelut koostuvat virasto-, toimitila-, kuljetus-, kirjasto- ja tietotukipalveluista, käänös- ja kielipalveluista, turvallisuus-, tietotekniikka-, tietojärjestelmä-, tiedonhallinta- ja julkaisu- tuotantopalveluista. Kustannukset jaetaan ministeriöille vuosittain niiden henkilömäärien suhteessa (TAHTI -tiedot 12/2017).

Työ- ja elinkeinoministeriön osalta valtioneuvoston kanslialle vuoden 2015 maaliskuussa siirtyneiden palveluiden laskennalliset kustannukset olivat 9,6 miljoonaa euroa vuonna 2017 (vuonna 2016 11,1 euroa). Palveluiden kustannuksista vastaa valtioneuvoston kanslia ja palveluihin liittyvät kulut ovat valtioneuvoston kanslia toimintamenoja (momentti 23.01.01.Valtioneuvoston kanslian toimintamenot).

Työ- ja elinkeinoministeriön laskennallisista kustannuksista 51 % (58 % vuonna 2016) koostui toimitila- ja turvallisuuspalveluista sekä tietotoimialan kustannuksista.

Taulukko 10. VNHY:n palvelutuotannon kustannukset TEM:n osalta

(1 000 euroa)	2015 (10 kk)	2016	2017
Tietotoimiala	2 289	3 081	3 280
Tila- ja turvallisuuspalvelut	7 334	6 422	4 909
Tietotuki- ja julkaisupalvelut	245	238	234
Käännöspalvelut	322	721	655
Henkilöstöpalvelut ja taloustoimiala	653	604	428
Muut valtioneuvoston yhteiset	33	78	120
Yhteensä	10 876	11 144	9 626

1.4.2.1 Toimintamenot osastoittain/yksiköittäin

Työ- ja elinkeinoministeriön käytössä oli toimintamäärärahoja (32.01.01.1) vuonna 2017 yhteensä 38 448 902,74 euroa. Vuodelta 2016 siirtyi momentin 32.01.01.1 toimintamäärärahaa 4 595 710,15 euroa, joka kirjattiin palkkauskuluihin. Ministeriön toimintamäärärahojen (momentti 32.01.01.1) käytöstä 79,9 % aiheutui henkilöstökuluista.

Taulukko 11. Toimintamenojen toteuma toimintayksiköittäin (1 000 €)

Toimintayksikkö	Henkilöstökulut				Muut kulut				Yhteensä			
	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%	2016**	%	2017***	%
Johto	198	0,7	188	0,7	282	5,2	328	5,1	480	1,5	516	1,6
Konserniohjausyksikkö	2 549	9,5	2 737	10,7	472	8,7	625	9,7	3 021	9,3	3 362	10,5
Henkilöstö- ja hallintoyksikkö	2 269	8,4	2 035	8,0	83	1,5	47	0,7	2 352	7,3	2 082	6,5
Viestintäyksikkö	633	2,4	676	2,6	457	8,4	131	2,0	1 090	3,4	807	2,5
Sisäinen tarkastus	203	0,8	10	0,0	32	0,6	0	0,0	235	0,7	10	0,0
Yritys- ja alueosasto	4 307	16,0	4 199	16,4	280	5,1	355	5,5	4 587	14,2	4 554	14,2
Elinkeino- ja innovaatio-osasto	4 472	16,6	4 255	16,6	1 260	23,1	1 954	30,4	5 732	17,7	6 209	19,4
Energiaosasto	3 209	11,9	3 053	11,9	328	6,0	387	6,0	3 537	10,9	3 440	10,7
Työelämä- ja markkinaosasto	3 868	14,4	3 739	14,6	859	15,8	1 284	20,0	4 727	14,6	5 023	15,7
Työllisyys- ja yrittäjyysosasto	4 456	16,5	4 066	15,9	159	2,9	153	2,4	4 615	14,2	4 219	13,2
Ministeriön yhteiset	5	0,0	-1	0,0	1 197	22,0	1 127	17,5	1 202	3,7	1 126	3,5
Tieto-osasto	209	0,8	0	0,0	0	0,0	0	0,0	209	0,7	0	0,0
Muut*	590	2,2	644	2,5	43	0,8	35	0,5	633	2,0	679	2,1
Yhteensä	26 968	100	25 601	100	5 452	100	6 426	100	32 420	100	32 027	100

* Työneuvosto, valtakunnansovittelijan toimisto ja yhteistoiminta-asiamiehen toimisto

**32.01.01.1 ja 4.15.32.01.01.1

*** 32.01.01.1 ja 4.16.32.01.01.1

1.4.3 Maksullisen toiminnan ja yhteisrahoitteisen toiminnan tulos ja kannattavuus

Maksullinen toiminta

Työ- ja elinkeinoministeriön maksullista toimintaa säätelevät työ- ja elinkeinoministeriön asetus työ- ja elinkeinoministeriön maksullisista suoritteista (1465/2016), työ- ja elinkeinoministeriön asetus ydinenergian käytön valvontaan kuuluvista työ- ja elinkeinoministeriön maksullisista suoritteista (205/2014), työ- ja elinkeinoministeriön asetus ydinlaitosten ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn kuuluvista työ- ja elinkeinoministeriön maksullisista suoritteista (142/2016) sekä työ- ja elinkeinoministeriön asetus ydinenergian käytön valvontaan kuuluvista työ- ja elinkeinoministeriön suoritteista (43/2016) ja valtioneuvoston asetus ydinenergian käytön valvontaan kuuluvista valtioneuvoston päätöksistä suoritettavista maksuista (1474/2001).

Työ- ja elinkeinoministeriön valtion maksuperustelain (150/1992) ja maksullisista toimintaa koskevien erityislakien mukainen maksullinen toiminta muodostuu julkisoikeudellisista suoritteista, ydinenergian käytön valvontaan kuuluvista valtioneuvoston päätöksistä suoritettavista maksuista, ydinenergian käytön valvontaan kuuluvista maksullisista suoritteista, ydinlaitoksen ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn kuuluvista maksullisista suoritteista ja liiketaloudellisesti hinnoitelluista suoritteista.

Työ- ja elinkeinoministeriön maksulliset julkisoikeudelliset suoritteet ovat lupia ja päätöksiä, jotka hinnoitellaan omakustannusarvon mukaan ja niistä peritään yleensä maksuperustelain 6 §:n mukainen kiinteä hinta.

Vuodesta 2016 alkaen Kiekun käyttöönoton yhteydessä ministeriössä on alettu kohdentaa työaika, jolloin maksullisten suoritteiden hinnoittelu selkeytyy. Vuonna 2017 suoritteiden hinnoittelun päivittäminen ja hinnoitteluun kiinteästi sidoksissa olevan ministeriön hallinnonalan maksupolitiikan laatiminen päätettiin siirtää vuodelle 2018, koska työajan kohdentaminen maksullisille suoritteille, etenkin useamman vuoden kestävä suoritetuotannon osalta, oli puutteellista ja maksupolitiikan laatiminen ministeriön hallinnonalan uudelleen organisoinnin (Business Finland) takia ei ollut mahdollista.

Ministeriön toiminnan luonteesta ja tehtävistä johtuen ministeriön maksullinen toiminta on suoremäärältään vähäistä. Maksullinen toiminta voi kuitenkin olla euromäärältään merkittävää, jos vuoden aikana on tehty esimerkiksi ydinenergian käytön valvontaan liittyvä periaatepäätös. Vuonna 2017 tehtiin päätös (84 100 euroa) yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen käyttöluvasta ja päätös (42 000 euroa) luvasta kaivos- ja rikastustoimintaan. Näiden julkisoikeudellisten suoritteiden tuottamiseen on käytetty työaika useamman vuoden ajan ja siksi Kiekun mahdollistama työajan kohdennukset eivät anna oikeaa kuvaa suoritteiden tuottamiseen käytetystä työajasta. Maksullisen toiminnan kustannuslaskennan kehittäminen sisältyy vuoden 2018 tulostavoitteeseen, työ- ja elinkeinoministeriön maksupolitiikan laatiminen.

Taulukko 12. Maksullisen toiminnan tuottojen jakautuminen (1 000 €)

Maksullisen toiminnan tuotot	2015	2016	2017
Maksuperustelain mukaiset julkisoikeudelliset suoritteet	140	105	231
Maksuperustelain mukaiset muut suoritteet	17	4	16
Yhteensä	157	109	247

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuus

Yhteisrahoitteisen toiminnan tuottoja kertyi 3,9 miljoonaa euroa (0,1 miljoonaa euroa vuonna 2016) sisäministeriön hallinnoimasta Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastosta (Asylum, Migration and Integration Fund, AMIF). Vuoden 2017 projekteja olivat Sylvia II, III ja IIIB yhteensä 3,8 miljoonaa euroa ja LAKO- AUTO 2015- 2016 yhteensä 0,07 miljoonaa euroa. Työ- ja elinkeinoministeriö on jakanut edelleen kyseisen määrärahan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksien käyttöön, jotka ovat laskuttaneet ministeriöltä kyseisestä toiminnasta niille syntyneet kustannukset ja työ- ja elinkeinoministeriö on laskuttanut kustannukset edelleen sisäministeriöltä.

Yhteistoiminnan kustannusten korvauksia kertyi 12,7 miljoonaa euroa (10,1 miljoonaa euroa vuonna 2016 ja 9,6 miljoonaa euroa vuonna 2015). Yhteistoiminnan kustannusten korvaukset sisältävät viranomaistoimintaan liittyvät yhteistoiminnasta ja yhteisistä hankkeista aiheutuneiden kustannusten korvaukset. Yhteistoiminnalla tarkoitetaan myös ministeriön rakennerahastovaroin rahoitettuja teknisen tuen hankkeita.

EU- rakennerahastojen itse toteutettujen valtakunnallisten kehittämishankkeiden ja teknisen tuen rahoitusta kirjataan tukikelpoisia menoja vastaavasti ministeriön pääluokan talousarviomomentin menoksi. Työ- ja elinkeinoministeriössä oli vuonna 2017 neljä teknisen tuen hanketta. Yhteistoiminnan kustannusten korvauksia saatiin valtakunnallisiin rakennerahasto-ohjelmien toimeenpanoon, sähköisiin palveluihin, teknisen tuen hankkeiden hallintoon, viestintään ja vuosien 2014- 2020 teknisen tuen arviointiin yhteensä 5,9 miljoonaa euroa. Teknisen tuen hankkeisiin käytettiin ministeriössä 9,9 henkilötyövuotta (12,2 htv vuonna 2016) ja hankkeiden henkilöstökuluihin 0,6 miljoonaa euroa. Tekninen tuki voidaan katsoa kustannusten korvaukseksi. Rakennerahastovaroista katetaan vain tukikelpoiset menot, joista saadaan korvaus.

Euroopan globalisaatiorahastolta on saatu rahoitusta neljään EGR- hankkeeseen (Microsoft, Nokia ja kaupan alan muutokset) yhteensä 6,8 miljoonaa euroa. Työ- ja elinkeinoministeriö on jakanut määrärahaa elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskusten käyttöön. Ministeriössä hankkeisiin käytettiin yhteensä 4 henkilötyövuotta ja hallinnon henkilöstökuluihin noin 80 000 euroa.

Yhteistoiminnan kustannusten korvauksia saatiin lisäksi Palkeet- palvelukeskukselta EU- neuvoston matkojen kustannuksiin ja yliopistoilta korkeakouluharjoittelijoiden kustannuksiin.

1.5 Tuotokset ja laadunhallinta

1.5.1 Suoritteiden määrät ja aikaansaadut julkishyödykkeet

Taulukko 13. Tuotokset ja laadunhallinta

	2015	2016	2017
Hallituksen esitykset (kpl)	14	39	28
Luvatun istuntokauden aikana eduskunnalle (%)	62	75	79
Muutoksia eduskunnassa säädösteknisten ja kielellisten puutteiden johdosta (%)	0,4	1,0	0,6
Valtioneuvoston asetukset (kpl)	41	41	24
Sisämarkkinalainsäädännön alaan kuuluvien direktiivien täytäntöönpanovaje (%)	0,5	1,96	0,6

Hallituksen esityksiä annettiin 28 (tavoite 25). Esityksistä annettiin ilmoitettuna istuntokautena 79 % (tavoitetaso > 80 %). Valtioneuvoston asetuksia annettiin 24 (tavoite 35) ja työ- ja elinkeinoministeriön asetuksia 12. Tasavallan Presidentin asetuksia ei ollut.

Vuonna 2017 sisämarkkinadirektiivien täytäntöönpanovaje oli 0,6 % (tavoite <1,0 %).

1.5.2 Palvelukyky sekä suoritteiden ja julkishyödykkeiden laatu

Palvelukyvyille ja suoritteiden laadulle ministeriössä ei ole määritelty tavoitteita tai indikaattoreita. Työ- ja elinkeinoministeriön toiminnassa pyritään kuitenkin jatkuvaan toiminnan ja palvelukyvyn kehittämiseen.

Ministeriö on osallistunut aktiivisesti myös maakuntauudistuksen palveluiden ja digitalisaation valmisteluun ja on osaltaan varmistanut rakenteellisia edellytyksiä sille, että palveluja ja palveluketjuja voidaan kehittää asiakkaiden näkökulmasta. Tavoitteena on varmistaa digitalisaation täysimääräinen hyödyntäminen palvelukanavia ja toimintatapoja määriteltäessä.

1.6 Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

1.6.1 Henkilöstön määrä ja ikärakenne

Ministeriön henkilöstömäärä on tasaisesti vähentynyt viime vuosina. Vuoden 2017 lopussa henkilöstömäärä oli 389 ja henkilötyövuosimäärä 397,5, kun edellisen vuoden lopussa luvut olivat 393 ja 405,3. Lähivuosien tavoitelukua pienentävät edelleen maakuntauudistuksesta johtuvat mahdolliset toimintojen, tehtävien ja henkilöstön uudelleenkohdentamiset.

Ministeriön ydintoimintojen turvaamiseen ja henkilöstöressurssien tarkoituksenmukaiseen kohdentamiseen tähtäviä resurssikartoituksia on tehty vuosittain ennen tulosneuvottelujen käynnistymistä osastojen ja yksiköiden sekä henkilöstö- ja hallintoyksikön kesken. Näiden kartoitusten lisäksi toimintayksiköiden kanssa käydään jatkuvaa vuoropuhelua riittävien osaamisresurssien turvaamiseksi. Henkilötyövuosien ja palkkausmäärärahojen seuranta tehdään osasto- ja yksikkökohtaisesti henkilötarkkuudella.

Henkilöstön tehtävissä on viime vuosina tapahtunut tehtävänkuvien laajentamisten ja monipuolistamisen ansiosta siirtymää vaativammille tehtävätasolle. Henkilöstörakennetta kehitetään johdonmukaisesti asiantuntijapainotteisemmaksi. Vaativuustasojen ja suoritustasojen korotuksia on tehty palkkausjärjestelmän käyttöönottovuoden 2010 jälkeen runsaasti, viime vuosina kuitenkin maltillisesti. Samaan aikaan takuupalkalla olevien prosenttiosuus henkilöstöstä on normalisoitunut.

Hallituksen keskeisen rakenteellisella uudistuksella, maakuntauudistuksella, on erittäin suuri vaikutus työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan toimintaan. Henkilöstön rekrytoinnissa on otettu uudistus huomioon siten, että vakituisten virkojen lisäämisen sijaan henkilöstöä on palkattu määräaikaisiin tehtäviin. Näin ollen ministeriössä tulee siirtymäkauden ajaksi määräaikaisen henkilöstön määrä kasvamaan.

Työn tekemisen tapojen monipuolistuminen

Työaikajoustoja hyödynnettiin edelleen henkilöstön työ- ja elämäntilanteiden mukaan osa-aikatyön, vuorotteluvapaiden, etätyön sekä liukuvan työajan muodossa. Etätyötä tekevien määrä on muutamassa vuodessa toimistoteknologian kehittymisen ja monitoimitilojen käyttöönoton myötä kasvanut moninkertaiseksi. Etätyön tekeminen on vakiintunut työskentelymalli ja siihen on olemassa selkeät, koko henkilöstöä koskevat pelisäännöt.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on käytössä vuonna 2016 hyväksytty koko valtioneuvostoa koskeva työaikaohje, joka yhdenmukaistaa ministeriöiden työaikamääräyksiä ja -linjauksia. Ministeriössä otettiin vuonna 2017 kokeiluna käyttöön valtion virka- ja työehtosopimuksen 7 §:n mukainen työaikapankki. Sen tavoitteena on tuoda joustoa erityisesti tilanteissa, joihin liittyy ennakoitavissa olevan työmäärän lisääntyminen erilaisista ajallisista ja muista

työtilanteista riippuen. Työaikapankkiin etukäteen siirretyksi sovitut tunnit voidaan pitää myöhemmin vapaapäivinä.

Uusien työn tekemisen tapojen kehittäminen ja monipuolistaminen on ollut vuoden 2017 aikana erittäin tärkeää toimitilauudistuksen myötä. Keskeistä on ollut siirtyminen yhä enemmän sähköiseen työskentelytapaan ja monitilatyöympäristön täysimääräinen hyödyntäminen. Henkilöstöasiantuntijoiden rooli on ollut tukea henkilöstöä muuton valmistelussa ja uusiin työskentelytapojen omaksumisessa.

Taulukko 14. Työ- ja elinkeinoministeriön henkilöstöresurssit 2015–2017

	2015	2016	2017	Vuosimuutos %
Henkilöstömäärä yhteensä	446	393	389	-1,0
Naiset	229	270	272	0,7
Miehet	147	123	117	-4,9
Henkilötyövuodet	463	405,3	397,5	-1,9
Vakinaiset	392	345	323	-6,4
Naiset	299	262	234	-10,7
Miehet	130	111	98	-11,7
Määräaikaiset	54	48	66	37,5
Naiset	37	36	47	30,6
Miehet	17	12	19	58,3
Kokoaikaiset	434	384	376	-2,1
Naiset	290	263	263	0,0
Miehet	144	121	113	-6,6
Osa-aikaiset	12	9	13	44,4
Naiset	9	7	9	28,6
Miehet	3	2	4	100,0
Tehdyn työajan osuus säännöllisestä vuosityöajasta, %	75,7	80,7	82,1	1,7
Kokonaistyövoima- kustannukset, €/vuosi	33 490 364	29 048 822	27 079 779	-6,8
Tehdyn työajan palkkojen %- osuus palkkasummasta	74,1	77,4	78,6	1,5
Välilliset työvoimakustannukset, €/vuosi	13 369 579	10 432 333	8 854 158	-15,1
Välilliset työvoimakustannusten %- osuus tehdyn työajan palkoista	66,4	56,0	48,6	-13,3

Henkilöstön ikärakenne

Kertomusvuonna ministeriön henkilöstön keski-ikä oli 49,4 vuotta (vuonna 2016 keski-ikä 50,2 vuotta ja vuonna 2015 50,5 vuotta). Keski-ikä naisten osalta oli 49,4 vuotta ja miesten osalta 49,5 vuotta.

Taulukko 15. Työ- ja elinkeinoministeriön henkilöstönmäärät ikäluokittain

Ikäluokat	Henkilöstönmäärä ikäluokittain			Vuosi muutos %
	2015	2016	2017	
65 -	11	7	4	-42,9
55 - 64	152	134	129	-3,7
45 - 54	155	140	134	-4,3
35 - 44	89	83	84	1,2
25 - 34	36	28	37	32,1
-24	3	1	1	0,0

Henkilöstön koulutustasoindeksi

Ministeriön henkilöstön koulutustasoindeksi 6,4 kertomusvuoden lopussa (vuonna 2016 6,4 ja vuonna 2015 6,3).

Taulukko 16. Työ- ja elinkeinoministeriön koulutustasoindeksi 2014–2016

	2015	2016	2017	Vuosi muutos %
Koulutustasoindeksi	6,3	6,4	6,4	0,0
Naiset	6,1	6,2	6,2	0,0
Miehet	6,9	6,9	6,9	0,0

Työhyvinvointi

Ministeriössä mitattiin henkilöstön työtyytyväisyyttä vuoden 2017 syksyllä VMBaro- työtyytyväisyyskyselyllä. Kyselyn tulokset ajettiin ministeriö-, osasto-/yksikkö- ja ryhmätasolla. Toimintayksiköissä tulokset käsiteltiin 31.12.2017 mennessä kullekin toimintayksikölle sopivalla tavalla tulevat organisaatiomuutokset huomioiden. Vastausprosentti kyselyyn oli 69,3 (vuonna 2016 se oli 66,9) perusjoukon ollessa noin 400 henkeä. Ministeriön hienoisesti parantuneita tuloksia vuoden 2016 verrattuna voidaan pitää ilahduttavina, sillä vuonna 2017 ministeriö on ollut varsin paljon muutosten keskellä. Kokonaistyötyytyväisyysindeksi oli 3,59 (tavoite vuodelle 2017 oli >3,57).

VMBaron indeksit TEM:ssä osa-alueittain vuosina 2015, 2016 ja 2017:

Vuoden 2017 kysymyspatteristo käsitti 40 kysymystä kahdeksalta osa-alueelta. Kysymyspatteristo uusiutui vuonna 2016, joten vertailua ei täysin voida tehdä vuoteen 2015. Kyseeseen vastausprosentti oli 69,3 (vuonna 2016 se oli 66,9).

	2015	2016	2017
Johtaminen	3,55	3,44	3,47
Työn sisältö ja vaikuttamismahdollisuudet	3,83	4,03	4,05
Palkkaus	2,91	2,71	2,73
Osaaminen, oppiminen ja uudistuminen	3,24	3,61	3,64
Työyhteisön toimintakulttuuri	3,91	3,83	3,88
Työ- ja toimintaympäristö	3,70	3,69	3,71
Vuorovaikutus ja viestintä	3,26	3,46	3,49
Työnantajakuva ja arvot	3,31	3,60	3,62
Kokonaisindeksi	3,50	3,57	3,59

Ministeriön omana kokeiluna toteutettiin henkilöstölle digitaalinen Vibemetrics- kysely syys- lokakuussa 2017. Kyselyn painopiste oli toimitilamuutoksissa.

Työhyvinvointitoiminnan ja työterveyshuollon kehittämistä eri muodoissaan on aktiivisesti jatkettu Suomen Terveystalo Oy:n kanssa. Painopiste on ollut ennaltaehkäisevässä työterveyshuollossa. Toimintayksiköissä saatettiin loppuun vuonna 2015 käynnistetyt työyhteisöterveystarkastukset.

Ministeriön työterveyshuollon kustannukset, joista vastaa VNHY, olivat 822 euroa/htv (2016 ne olivat 1 116 euroa/htv). Vuonna 2017 ministeriön henkilöstön virkistystoimintaan käytettiin yhteensä 53 143 euroa (työ- ja elinkeinoministeriön ja VNHY:n määrärahat) eli 133 euroa/htv.

Ministeriönä osallistuttiin valtakunnalliseen Kilometrikisaan, joka omalta osaltaan edisti työmatkapyöräilyä. Ministeriössä on henkilöstön käytössä pieni kuntosali. Ministeriössä oli käytössä valtioneuvostotasoinen henkilöstöetu, e-passi, arvoltaan 120 euroa/henkilö; siitä aiheutuneet kulut olivat kaikkiaan 37 045 euroa. E-passietua saattoi käyttää eri kulttuuri- ja liikuntapaikoissa vuoden mittaan. Ministeriöltä VNHY veloitti lisäksi ministeriön osuuden eli 21 235 euroa valtioneuvoston piirissä olevien kuntosalien vuokrista, laitteiden huolloista sekä valtioneuvoston yhteisten harrasteryhmien kuluista. Kaikkiaan työkyvyn ylläpitämiseen ministeriössä käytettiin 147 euroa/htv (vuonna 2016 summa oli 179 euroa/htv).

Osaamisen kehittäminen

Osaamisen kehittäminen euroa/htv	Koulutuspäiviä/htv
Vuosi 2015 365 euroa	1,29
Vuosi 2016 572 euroa	1,11
Vuosi 2017 637 euroa	1,33

Osaamisen kehittämiseen käytetty summa pitää sisällään ministeriön yhteiset osaamisen kehittämiskulut ja toimintayksikköjen koulutuskulut. Lisäksi summa sisältää koulutuskulut, jotka ministeriö on maksanut ministeriöläisten osallistumisesta valtioneuvoston yhteisiin eli VNHY:n valmennuksiin.

Ministeriön osaamisen kehittämisen tarpeet koottiin toimintayksiköistä alkuvuonna 2017 strategialähtöiseksi koulutussuunnitelmaksi, joka oli käytettävissä kevään 2017 kehityskeskusteluissa. Samoin päivitettiin ministeriön strategiset ydinosamiset, joiden perustana olivat valtion yhteiset osaamiset sekä ministeriön johdon kompetenssihaastattelut.

Ministeriön yhteinen osaamisen kehittäminen painottui vuonna 2017 erityisesti johtamisen ja esimiestyön kehittämiseen, joka liittyi erityisesti johdon ja esimiesten keskinäiseen vuorovaikutuksen parantamiseen yhdessä tekemisen vahvistamiseksi. Painopisteenä oli kehittää jatkuvasti johtamista/johtamisjärjestelmää, jonka tavoitteena on verkostomainen ja yhtenäinen toiminta valtioneuvostotasolla, ministeriön konsernitasolla sekä ministeriötasolla vaikuttavuuden aikaansaamiseksi. Samalla edistettiin myös uusien, innovatiivisten työtapojen käyttöönottoa

Työ 2.0 –mallin mukaisesti ja digitalisaatioprosessia edistäen. Fokuksessa ovat olleet uudistumiseen liittyvät johtamisvalmiudet, valtioneuvoston sekä ministeriön arvoihin ja henkilöpoliittisiin linjauksiin pohjautuvan työkuulttuurin kehittämistaidot sekä arkipäivän johtamis-, esimies- ja avainasiantuntijatyö.

Ministeriön TEM2018/2020 –organisaatiouudistuksen pohjaksi järjestettiin käynnistettiin neljä nk. visioverstasta, joihin osallistui yhteensä hieman yli 100 ministeriöläistä.

1.7 Tilinpäätösanalyysi

1.7.1 Rahoituksen rakenne

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan pääluokassa (32) oli vuoden 2017 määrärahaa käytössä 3 100,9 miljoonaa euroa (3 088,2 miljoonaa euroa vuonna 2016). Ministeriö-kirjanpitoyksikön käytössä oli menoarviomäärärahoista 528,8 miljoonaa euroa, mikä oli noin 7 % vähemmän kuin vuonna 2016. Vuodelta 2016 siirtyi määrärahoja yhteensä 93,6 miljoonaa euroa (vuodelta 2015 vuodelle 2016 siirtyi yhteensä 93,7 miljoonaa euroa).

Taulukko 17. Työ- ja elinkeinoministeriön käytettävissä ollut rahoitus sisältäen siirtomäärärahat vuosina 2015–2017

1 000 euroa	2015	2016	2017
Tuloarviotilit	652 638	721 000	773 135
Käytössä olleet menoarviotilit			
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	879 876	569 049	528 803
Ulkoasiainministeriön hallinnonala	313	64	293
Valtiovarainministeriön hallinnonala	3 074		
Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala			50
Valtioneuvoston kanslia	723	156	249
Rahoitus yhteensä	1 536 624	1 290 269	1 302 530

Maksullisen toiminnan tuottoja kertyi 0,2 miljoonaa euroa.

Yhteistoiminnan kustannusten korvauksia kirjattiin noin 12,7 miljoonaa euroa (10,1 miljoonaa euroa 2016) ja yhteisrahoitteisen toiminnan tuottoja kirjattiin yhteensä 3,9 miljoonaa euroa (0,1 miljoonaa euroa 2016).

Seuraavaksi selvitetään, miten työ- ja elinkeinoministeriön pääluokassa olevat jakamattomat määrärahat on kohdennettu.

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka

32.20.42 Innovaatiokeskittymien kehittäminen

Määrärahasta 4,0 milj. euroa ohjattiin Tekesille käytettäväksi Innovatiiviset kaupungit -ohjelman toteutukseen, sisältäen yritysten, kuntien, kuntayhtymien, yleishyödyllisten yhteisöjen sekä valtion virastojen ja laitosten tähän liittyvät toimenpiteet. Lisäksi määrärahasta 4,1 milj. euroa varattiin käytettäväksi kolmea henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen, terveysalan kasvustrategian toimeenpanon kustannuksiin sekä innovaatiokeskittymien edistämistä tukeviin selvityksiin ja toimintamallien kehittämiseen.

32.50.43 Kansainvälistymisavustukset yritysten yhteishankkeisiin

Vuonna 2017 kansainvälistymisavustusten valtuuksia ei ko. momentilta myönnetty.

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka

32.30.51 Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut

Vuoden 2017 talousarvion 433 753 000 euron määrärahasta on jaettu ELY- keskuksille 397 270 000 euroa, työ- ja elinkeinoministeriöön on jätetty 13 440 000 euroa valtionhallintoon työllistämisen menoihin, jotka valtion kirjanpitoyksiköt ovat veloittaneet momentilta suoraan ja ministeriön käyttöön on jätetty 23 043 000 euroa. Vuodelta 2016 siirtynyttä määrärahaa oli 206 945 015 euroa, josta ELY- keskusten käytössä 206 815 115 euroa ja työ- ja elinkeinoministeriön käytössä 129 900 euroa.

Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä

32.40.51 Eräät merimiespalvelut

Aiemmin osa merimiespalvelutoimiston määrärahoista rahoitettiin lästimaksuilla, joiden perintä loppui vuoden 2015 alussa ja merimiespalvelutoimintaan aiemmin momentilta 31.30.50 myönnetty avustus korvattiin 492 000 euron määrärahalla, joka siirrettiin momentille 32.40.51. Vuonna 2017 toimintaan myönnettiin yhteensä 2 572 000 euroa. Matkakulujen korvauksiin käytettiin 988 099,90 euroa. Käyttämättä jäi 511 900,10 euroa. Merimiespalvelutoimiston menoihin myönnettiin 1 065 465,82 euroa. Kaikkiaan käyttämättä jäi 518 434,28 euroa.

32.40.52 Palkkaturva

Momentille on budjetoitu 32 000 000 euroa. Tästä 25 837 999,16 euroa käytettiin palkkaturvaan, 25 739,16 euroa takaisinperittyjen saatavien palautuksiin ja niistä kertyneisiin korkoihin ja 115 298, 59 euroa viranomaismaksuihin, oikeudenkäyntikuluihin ja konkurssikustannuksiin eli yhteensä 25 979 036,91 euroa. Käyttämättä jäi 6 020 963,09 euroa.

32.40.95 Eräät oikeudenkäyntikulut ja korvaukset

Momentille on budjetoitu 50 000 euroa. Vuonna 2017 määrärahaa ei tarvittu.

Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopolitiikka

32.50.44 Alueellinen kuljetustuki

Vuoden 2017 talousarviossa määrärahaa oli 5 000 000 euroa, joka jätettiin kokonaan työ- ja elinkeinoministeriön käyttöön. Vuoden 2016 määrärahaa siirtyi vuodelle 2017 yhteensä 5 000 000 euroa ja vuoden 2015 määrärahaa 1 050 335 euroa.

32.50.42 Yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukeminen

Momentilla ei vuonna 2017 enää ollut käytettävissä uutta vuoden 2017 talousarvion mukaista myöntämis-valtuutta. Momentilla oli käytettävissä ainoastaan vuodelta 2016 ELY-keskuksille jo jaettua ja siirtynyttä valtuutta 4 043 610 euroa. Momentin vuoden 2017 määräraha oli 21 878 000 euroa, josta toimivaltaisille ELY-keskuksille jaettiin 21 876 451 euroa ja työ- ja elinkeinoministeriön käyttöön jäi 1 543 euroa.

32.50.65 Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin

Momentilla ei vuodesta 2015 alkaen enää ole ollut käytettävissä myöntämisvaltuutta. Momentin määräraha oli vuonna 2017 yhteensä 2 500 000 euroa, josta ELY-keskuksille jaettiin 2 092 276 euroa ja työ- ja elinkeinoministeriön käyttöön jäi 407 724 euroa.

32.50.64 EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesiopolitiikan ohjelmiin

Momentin myöntämisvaltuuksista kohdistui valtaosa (93 %) Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 – Suomen rakennerahasto-ohjelmaan.

Ohjelman myöntämisvaltuudet jaettiin valtioneuvoston päätöksillä ohjelmaa toteuttavien viranomaisten käyttöön pl. tekninen tuki, joka jaettiin viranomaisille työ- ja elinkeinoministeriön päätöksillä valtioneuvoston päättämän perusjaon mukaisesti. Myöntämisvaltuuksien alueellinen jako välittävillä toimielimille perustui maakunnan yhteistyöryhmien hyväksymiin maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmiin (Laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista, 7/2014, 33 §). Lisärahoitus jaettiin välittävillä toimielimille ohjelman seurantakomitean käsittelyn pohjalta. Ohjelman varojen jaossa on huomioitu hallitusohjelman linjaukset, EU:n painotukset ja toimintaympäristöhaasteet.

Valtioneuvosto jakoi päätöksellään myös valtion rahoitusosuuden myöntämisvaltuudet Euroopan alueellinen yhteistyö (EAY) -tavoitteen ohjelmissa hallintoviranomaisena toimiville maakuntien liitoille. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriön päätöksellä myönnettiin Vähävaraisten avun toimenpideohjelman 2014–2020 vuoden 2017 ohjelmarahoitus sekä tekninen tuki Maaseutuviraston käyttöön.

Energiapolitiikka

32.60.40 Energiatuki

Työ- ja elinkeinoministeriön käyttöön määrärahaa oli kohdennettu 23,4 miljoonaa euroa ja Innovaatorahoituskeskus Tekesille jaettiin 23,5 miljoonaa euroa.

Hankkeiden määrät ovat sellaisia, ettei ministeriössä voitaisi käsitellä niin montaa hakemusta. Lisäksi paikalliset Tekes-käsittelijät tuntevat alueensa yritykset huomattavasti paremmin, mikä auttaa päätöksenteossa. Nykyään jako on siten, että standardinomaiset hankkeet (kappalemääräisesti suurin osa) päätetään Tekesissä ja uuden teknologian hankkeet sekä suuret (yli 5 miljoonan euron investoinnit) päätetään ministeriössä.

32.60.43 Kioton mekanismit

Määrärahasta kohdennettiin ulkoasiainministeriön käyttöön 142 584 euroa.

Kioton mekanismeilla hankitaan Suomelle päästöyksiköitä. Yksiköiden hankinta on hajautettu usean ministeriön tehtäväksi. Ulkoasiainministeriö vastaa puhtaasti kehityksen mekanismien (CDM) hankkeista ja ympäristöministeriö teollisuusmaiden välisistä yhteistoteutus (JI) hankkeista. Kokonaishankinnasta vastaavana koordinoivana yksikkönä työ- ja elinkeinoministeriö myöntää valtuutta ja arviomäärärahaa toimeenpaneuvien ministeriöiden (UM, YM) hankkeisiin ja hiilirahasto-osuuksiin.

32.60.45 Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituki

Työ- ja elinkeinoministeriön käytössä määrärahaa oli yhteensä 39,7 miljoonaa euroa.

Kotouttaminen

32.70.03 Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen

Vuoden 2016 määrärahaa siirtyi vuodelle 2017 1 992 989,75 euroa, josta oikeusministeriön käytössä oli 100 000 euroa, opetus- ja kulttuuriministeriön käytössä 19 564,06 euroa sekä Opetushallituksen käytössä 85 800 euroa. Työ- ja elinkeinoministeriön käyttöön jäi 1 787 625,69 euroa. Vuoden 2017 talousarvion momentin 32.70.03 määräraha oli 1 631 000 euroa, josta jaettiin oikeusministeriölle 100 000 euroa ja Opetushallitukselle 24 000 euroa vuodelle 2018. Työ- ja elinkeinoministeriön käyttöön määrärahasta jäi 1 507 000 euroa.

1.7.2 Talousarvion toteutuminen

Tuloarviotilit

Työ- ja elinkeinoministeriön tulo-rahoituksen rakenne muodostuu vuonna 2017 pääosin sekalaisina tuloina yhteensä 272,7 miljoonaa euroa (2016 yhteensä 289,4 miljoonaa euroa) käsiteltävistä palkkaturvamaksujen palautuksista 23,4 miljoonaa euroa ja EU:n rakennerahastoista ja muista koheesiopolitiikan rahastoista saatavista tuloista 221,2 miljoonaa euroa.

Korko- ja osinkotuloja kertyi pääosin Suomen Vientiluotto Oy:n jälle-rahoituslainoihin liittyvistä kirjausmenettelyistä tuloarviotilille 13.01.05. Korot muista lainoista yhteensä 52,4 miljoonaa euroa ja lainojen lyhennyksiä tuloarviotilille 15.01.04 Muiden lainojen lyhennykset yhteensä 447,2 miljoonaa euroa.

Korkotuet sisältyivät momentille 32.20.47 (Finnvera Oyj:n korkotuet ja tappiokorvaukset) vuoteen 2013 asti. Valtioneuvoston Finnvera Oyj:lle antamaan korkotukisitoumukseen perustuvan korkotuellisen rahoituksen myöntäminen päättyi vuoden 2014 alusta. Vuoden 2013 loppuun mennessä Finnvera Oyj:n myöntämästä korkotuellisesta rahoituksesta vuosina 2014- 2015 kertyneiden sekä vuosina 2016- 2022 kertyvien korkotukien vähennyksenä on huomioitu Finnvera Oyj:n valtiolta saama korkotukiennakko 16 827 102,97 euroa. Korkotuki-ennakkoa on työ- ja elinkeinoministeriön päätöksellä kuitattu vuosina 2014- 2015 yhteensä 7 736 079,66 euroa. Korkotukiennakon määrä oli yhtiön taseessa 31.12.2016 yhteensä 9 091 023,31 euroa. Finnvera Oyj on sopinut työ- ja elinkeinoministeriön kanssa, että yhtiö ei vastaavasti ano valtiolta maksettavaksi vuosien 2016- 2017 korkotukia vastuukannan kerryttämien korkotukien mukaisesti, vaan vastaavilla korkotukikertymillä kuitataan täysimääräisesti edellä todettua valtiolta saatua korkotukiennakkoa. Finnvera Oyj palautti valtiolle joulukuussa 2017 käyttämättä jääneen korkotukiennakon 6 364 785,51 euroa.

Vuoden 2017 talousarviossa ja lisätalousarvioissa arvioitiin tuloarviotileille kertyvän yhteensä 793,6 miljoonaa euroa. Tuloarviotileille tuloutettiin kuitenkin 773,1 miljoonaa euroa.

Momentille 12.32.99 Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan muut tulot tuloutettiin kaisvostoiminnan royalty-tuloja 3,7 miljoonaa euroa ja muita tuloja yhteensä 18,8 miljoonaa euroa.

Menoarviotilit

Ministeriön toimintamenoihin vuoden 2017 talousarviossa osoitettu määräraha oli yhteensä 34,5 miljoonaa euroa ja sen käyttö 27 miljoonaa euroa. Vuodelle 2018 siirtyi 6,4 miljoonaa euroa (vuodelle 2017 vuodelta 2016 siirtyi yhteensä 4,6 miljoonaa euroa).

Ministeriön toimintayksiköt tekevät jakamattomien määrärahojen osalta jakopäätökset.

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka*32.01.01.1 Työ- ja elinkeinoministeriön toimintamenot (III LTA 2017)*

Finnvera Oyj on laatinut ministeriölle 13.12.2017 allekirjoitetun maksatushakemuksen ohjelmakauden 2007- 2013 korvattavien ylimääräisten hallintokulujen määrästä vuosilta 2012- 2017. Finnvera Oyj on välittänyt jo ohjelmakaudella 2000 – 2006 EAKR- varoista korko- ja takausprovisiotukia sekä saanut osittaista luottatappiokorvausta. Finnveran osallistumisesta näiden varojen välittämiseen on sovittu Suomen ja Euroopan komission välillä 4.10.2002 allekirjoitetussa sopimuksessa, jossa myös sovittiin, että Finnvera Oyj:lle korvataan EAKR- osarahoituksesta aiheutuvia ylimääräisiä hallintokuluja. Ohjelmakaudella 2007- 2013 ei erillistä sopimusta Suomen ja Euroopan komission välillä tehty, koska Finnveran EAKR- rahoituksessa on ollut kyse vakiintuneesta toiminnasta rakennerahasto- ohjelmissa. Ministeriö on suorittanut Finnvera Oyj:lle ylimääräisten hallintokulujen korvausta 887 355,00 euroa momentilta 32.01.01.1 Työ- ja elinkeinoministeriön toimintamenot (III LTA 2017).

Valtio korvaa valtioneuvoston 17.12.1998 antaman ja viimeksi 17.12.2015 muutetun sitoumuksen perusteella valtion erityisrahoitusyhtiön luotto- ja takaustoiminnasta säädetyn lain (445/1998) 8 §:n mukaisesti toiminnassa mahdollisesti syntyvät luotto- ja takaustappiot osittain, siten kuin sitoumuksessa tarkemmin määritellään. Vuonna 2017 ministeriö kirjasi 27 993 447,35 euroa momentin 32.20.47 (Finnvera Oyj:n tappiokorvaukset) käytöksi suorituksena Finnvera Oyj:lle luotto- ja takaustappiokorvauksiin.

32.40.42 Innovaatiokeskittymien kehittäminen

Momentin määrärahalla rahoitettiin Innovaatiivisten kaupungit – ohjelman viimeiset ekosysteemihankkeet.

Määrärahasta käytettiin lisäksi kolmea henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen (vuodelle 2017 henkilötyövuosirajoite oli 3 htv), innovaatiokeskittymien ja ekosysteemien edistämistä tukeviin selvityksiin ja toimintamallien kehittämiseen sekä terveysalan kasvustrategian viestintään ja muihin koordinaation kustannuksiin. Määrärahalla tuettiin myös liikenteen kansallisen kasvustrategian valmistelua sekä tuettiin terveysalan tutkimuksen ja osaamisen kaupallistamisen toimintamallin pilotointia.

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka

32.30.51 Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut (siirtomääräraha 2v)

Määrärahaa myönnettiin vuoden 2017 talousarviossa 423 753 000 euroa. Vuoden ensimmäisessä lisätalousarviossa myönnettiin 10 000 000 euron lisämääräraha työttömyysturvan aktiivimallin käyttöönottoon. Vuoden 2017 talousarvion määräraha oli yhteensä 433 753 000 euroa. Määrärahaa käytettiin 166 276 701 euroa, josta ELY- keskuksen käyttö oli 154 930 926 euroa ja valtion virastojen ja laitosten valtionhallintoon työllistämismenojen käyttö suoraan momentilta 11 274 121 euroa. Määrärahaa jäi jäljelle 267 476 299 euroa, joka siirrettiin vuodelle 2018.

Vuodelta 2016 siirtyneestä määrarahasta 206 945 015 eurosta käytti ELY- keskus 206 815 115 euroa ja työ- ja elinkeinoministeriö 129 900 euroa. Ministeriön käyttämä määräraha kohdistui työnvälityksen kärkihankkeen toiminta- ja arviointitutkimukseen, yhden henkilötyövuoden palkkauskustannuksiin sekä työvoimakoulutuksen kehittämistoimintaan.

Momentin 32.30.51 päätösosan mukaan määrärahaa saa käyttää enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen työvoimakoulutukseen liittyviin tehtäviin. Määrärahaa on käytetty yhteen henkilötyövuoteen työ- ja elinkeinoministeriössä. Lisäksi momentin päätösosan mukaan määrärahaa saa käyttää työttömien työllistämiseen valtion virastoille ja laitoksille enintään 500 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen ja lain 7 luvun 9 §:n 1 momentissa tarkoitetun palkkatuen maksamiseen enintään 3 000 henkilötyövuotta vastaavalta osalta. Määrärahaa on vuonna 2017 käytetty 477 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen valtionhallintoon ja 2 737 henkilötyövuotta lain 7 luvun 9 §:n 1 momentissa tarkoitetun palkkatuen myöntämiseen.

Momentin 32.30.51 vuoden 2017 myöntämisvaltuus oli yhteensä 127 800 000 euroa, josta käytettiin 70 100 781 euroa ja käyttämättä jäi 57 699 219 euroa. Myöntämisvaltuutta on käytetty vuodelta 2017 vuodelle 2018 ja myöhemmille vuosille jatkuvien työvoimakoulutusten hankintaan.

Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopolitiikka

32.50.40 Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen

Momentilla oli määrärahaa vuoden 2017 talousarviossa 11 000 000 euroa. Määräraha jaettiin helmikuussa valtioneuvoston päätöksellä kokonaisuudessaan maakuntien liitoille käytettäväksi hallituksen Kilpailukyyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla -nimisen kärkihankkeen alueelliset innovaatiot ja kokeilut -toimenpiteen toteutukseen. Momentin henkilötyövuosirajoite oli vuonna 2017 10 htv ja toteuma 0 htv.

Vuoden 2017 kolmannessa lisätalousarviossa momentille myönnettiin lisäystä 5 987 000 euroa käytettäväksi Kimolan kanavan kunnostamiseen. Määräraha osoitettiin tilijaottelussa Liikenneviraston käyttöön.

32.30.44 Alueellinen kuljetustuki

Vuoden 2017 talousarviossa momentille myönnettiin määrärahaa 5 000 000 euroa. Vuoden 2016 määrärahaa siirtyi vuodelle 2017 yhteensä 5 000 000 euroa ja vuoden 2015 määrärahaa 1 050 335 euroa. ELY-keskukset maksoivat kuljetustukea vuoden 2016 talousarvion määrarahasta vuonna 2017 yhteensä 3 390 006 euroa ja vuoden 2015 määrarahasta 1 050 263 euroa.

32.30.45 Yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukeminen

Momentilla oli käytettävissä ainoastaan vuodelta 2016 siirtynyttä valtuutta 4 043 610 euroa. Vuonna 2017 ELY-keskukset tekivät avustuspäätöksiä momentin valtuudesta kaikkiaan 3 914 917 eurolla. Vuoden 2017 valtuudesta jäi käyttämättä yhteensä 128 693 euroa. Vuoden 2017 määräraha (ottaen huomioon vuoden III lisätalousarvio) oli 21 878 000 euroa, josta käytettiin vuonna 2017 ja aikaisemmin tehtyjen päätösten maksuihin 21 876 451 euroa.

32.50.64 EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesiopolitiikan ohjelmiin

Momentille on budjetoitu ohjelmakauden 2014–2020 rakennerahasto-ohjelman lisäksi, ulkorajayhteistyö- ja muiden koheesiopolitiikan ohjelmien rahoitus. Budjetoinnin lähtökohtana ovat em. ohjelmien vuosittaiset rahoituskehyykset, joiden mukaisesti momentin vuosittainen myöntämisvaltuus on mitoitettu.

Rakennerahasto-ohjelmien myöntämisvaltuudesta tehdään useampivuotiselle hankkeelle sidonta pääsääntöisesti vuosittain, jotta useita hankkeita voidaan rahoittaa yhtäaikaaisesti ja näin varmistaa ohjelmavarojen täysimääräinen käyttö. Menettely vähentää myös hankkeesta peruuntuvan valtuuden määrää, mikäli hanke toteutuu arvioitua pienempänä. Tämä nopeuttaa ohjelmavarojen käyttöä. Jos valtuuden käyttö peruuntuu sen jälkeen, kun valtuus ei ole enää käytettävissä (sitoumusta seuraavina vuosina), on peruuntunut valtuus uudistettava talousarvion kautta, mikä on verraten hidaskäyttöprosessi.

Vuoden 2017 toisessa lisätalousarviossa momentin 32.50.64 määrärahaa vähennettiin 20 000 000 euroa. Määrärahan vähennys tehtiin rakennerahasto- ja ulkorajayhteistyöhankkeiden alkuvuonna ennakoitua pienempinä toteutuneista maksatuksista johtuen. Momentin 32.50.64 määrarahasta, 337 458 000 euroa, käytettiin lopulta 83,1 %, joten lisätalousarviossa tehty vähennys osoittautui kuitenkin liian varovaiseksi. Osittain tähän on ollut syynä se, että EAY- ja ENI-ohjelmat ovat käynnistyneet/käynnistyvät muita ohjelmia myöhemmin.

Ohjelmakauden 2007–2013 Tavoite 3 -ohjelman viimeiset maksatukset tehtiin vuonna 2017 ja rakennerahasto-ohjelmissa maakuntien liittojen korkopalautukset kirjattiin rahoitustuottosaamisten tileistä poistoihin vuonna 2017. Pk-yritysaloiteohjelman maksatuksia toteutui vuonna 2017.

Ohjelmakaudella 2014–2020 on maakuntien liitoille jaettujen momentin 32.50.64 valtuuksien käsittelyssä otettu käyttöön tekninen uudistus, jossa maakunnan liitolle jaetut, mutta hankkeille sitomattomat vuoden 2017 valtuudet palautettiin EURA 2014 -järjestelmän vuodenvaihteen käyttökätkön aikana työ- ja elinkeinoministeriöön. Valtuudet jaettiin vuodelle 2018 työ- ja elinkeinoministeriössä uusittuina valtuuksina käytettäväksi maakunnan liitossa välittömästi vuodenvaihteen jälkeen.

Menettely mahdollistaa maakunnan liittojen tekemien todellisten sitoumusten huomioimisen ao. varainhoitovuoden valtuusilmoituksessa. Käytännöt maakunnan liitoille myönnettyjen valtuuksien osalta säilyvät muilta osin ennallaan ja näiden valtuuksien seuranta sisältyy työ- ja elinkeinoministeriön valtuuskirjanpitoon. Hankkeiden sulkemistoimintoa ei ole otettu käyttöön EURA 2014 -järjestelmässä vielä vuoden 2017 aikana, joten hankkeilta purkautuvia valtuuksia ei voida huomioida vielä vuoden 2017 tilinpäätöksen yhteydessä. Hankkeiden sulkemistoiminto on suunniteltu otettavaksi käyttöön vuoden 2018 aikana.

Vuoden 2017 tilinpäätöksen liitetiedoissa on ilmoitettu rahoitettujen hankkeiden rahoitussuunnitelmatiedot yhteensä (vuoden 2017 sidonta + varaukset kustannuksiksi tuleville vuosille). Rakennerahastojen välittävät toimitelimet ovat tehneet rahoituspäätöksiä eli sitoneet myöntämisvaltuuksia vuonna 2017 yhteensä 299 953 310 eurolla. Tämän lisäksi ne ovat varautuneet rahoittamaan näitä sekä aiempina valtuusvuosina rahoitettuja hankkeita tulevana vuosina yhteensä 172 282 159 eurolla, edellyttäen että tulevien vuosien talousarvioihin otetaan lisää myöntämisvaltuuksia ja että niitä jaetaan edelleen ko. välittävillä toimitelimillä. Varsinaisessa valtuusilmoituksessa ilmoitettavat valtuuden käyttötiedot on ilmoitettu ohjelmakauden 2014–2020 osalta hankkeille tehtyjen rahoituspäätösten (sidontojen) mukaan ohjelmakaudeksi 2014–2020 sovittujen menettelyjen mukaisesti.

Vuoden 2017 talousarviossa momentilla oli henkilötyövuosirajoitteena 250 htv. Vuoden 2017 tilinpäätöstietojen mukaan momentilla oli palkattuna kaikkiaan 162 henkilötyövuotta, josta Euroopan aluekehitysrahastoon (EAKR) kohdistuva työpanos oli arviolta 36 ja Euroopan sosiaalirahastoon (ESR) kohdistuva työpanos arviolta 126 henkilötyövuotta.

32.50.65 Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin

Momentilla ei vuodesta 2015 alkaen enää ole ollut käytettävissä myöntämisvaltuutta. Momentin vuoden 2017 (ottaen huomioon III lisätalousarvio) määräraha oli 2 500 000 euroa, josta käytettiin aikaisempina vuosina tehtyjen päätösten maksuihin 2 092 276 euroa.

Energiapolitiikka

32.60.40 Energiatuki

Momentilta 32.60.40 Energiatuki myönnettiin arviomäärärahaa 70,076 miljoonaa euroa, josta vähennettiin kolmannessa lisätalousarviossa yhteensä 2,7 miljoonaa euroa. Käytettävissä oli siten 67,376 miljoonaa euroa. Käyttämättä jäi noin 14,8 miljoonaa euroa. Suurten hankkeiden tukipäätökset painottuivat loppuvuoteen. Näin ollen niistä ei ehtinyt tulla maksatuksia vuoden 2017 puolella. Myös aikaisemmin tuettuja hankkeita on jäänyt toteutumatta tai ne ovat myöhästyneet merkittävästi. Lisäksi tietyistä yksittäisistä suurista hankkeista maksatushakemukset siirtyivät vuodelle 2018 yritysten maksuaikataulujen päivityessä vasta vuoden lopussa.

32.60.41 LNG - terminaalien investointituki

Momentille 32.60.41 LNG - terminaalien investointituki oli käytettävissä arviomäärärahaa yhteensä 28,465 miljoonaa euroa, josta vähennettiin kolmannessa lisätalousarviossa yhteensä 13,83 miljoonaa euroa. Jäljelle jäänyt 14,6 miljoonaa euroa käytettiin kokonaisuudessaan. Vuonna 2014 tehtyjen sitoumuspäätösten maksatuksia on siirretty tuleville vuosille ja yksi tukea saanut hanke on peruuntunut.

32.60.43 Kioton mekanismit

Momentille 32.60.43 Kioton mekanismit myönnettiin arviomäärärahaa 250 000 euroa, josta käytettiin noin 142 584 euroa.

32.60.44 Uusiutuvan energian tuotantotuki (arviomääräraha)

Momentille 32.60.44 Uusiutuvan energian tuotantotuki myönnettiin 254 600 000 euroa. Syöttötariffia maksettiin metsähakkeella tuotetusta sähköstä 27 466 000 euroa, tuuli-voimalla tuotetusta sähköstä 195 250 000 euroa, biokaasulla tuotetusta sähköstä 2 856 000 euroa ja puupolttoainevoimalaitoksilla tuotetusta sähköstä 146 000 euroa. Yhteensä syöttötariffia maksettiin 225 717 000 euroa. Lisäksi tuulivoiman syöttötariffin maksatuksia 230 000 euroa ohjattiin tuulivoiman kompensatiomaksuihin.

32.60.45 Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituki (siirtomääräraha)

Momentille 32.60.45 Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituki myönnettiin 40 000 000 euroa. Tuesta maksettiin vuoden 2017 aikana noin 1,04 miljoonaa euroa. Vuoden 2016 siirtomäärärahasta maksettiin vuoden 2017 aikana yhteensä 6,97 miljoonaa euroon. Vuoden 2016 määrärahaa on jäljellä vielä 4,2 miljoonaa euroa.

Kotouttaminen

32.70.03 Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen (siirtomääräraha 2v)

Vuodelta 2016 määrärahaa siirtyi työ- ja elinkeinoministeriön käyttöön 1 787 625,69 euroa vuodelle 2017. Työ- ja elinkeinoministeriö käytti vuoden 2016 määrärahaa 1 529 919,49 euroa rasmin ja etnisen syrjinnän ehkäisemiseen, seurantaan ja koulutukseen, kotouttamistoimiin sekä kotouttamisen osaamiskeskuksen toimintaan. Vuoden 2016 määrarahasta myönnettiin valtionavustuksia järjestöille 928 613,43 euroa kotoutumisen edistämistä tukevaan toimintaan. Momentin 32.70.03 päätösosan mukaan määrärahaa saa käyttää enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin. Vuoden 2016 määrarahasta käytettiin 1,99 henkilötyövuotta pakolaisten kuntiin osoittamisen kehittämiseen ja ohjaukseen sekä Uudenmaan ELY-keskuksen Järjestöistä voimaa -hankkeen toimeenpanoon. Vuoden 2016 määrarahasta työ- ja elinkeinoministeriöltä jäi käyttämättä yhteensä 257 706,20 euroa, koska osa suunnitelluista hankkeista jäi toteutumatta. Vuoden 2017 määrarahasta myönnettiin vuodelle 2018 oikeusministeriön TRUST-hankkeelle 100 000 euroa, joka sisältää yhden henkilötyövuoden.

Kotouttamisen osaamiskeskuksen vuodelta 2016 siirtyneestä momentin 4.16.32.70.03.2 määrarahasta, 554 625,69 euroa käytettiin 304 744,28 euroa, ja määrärahaa jäi käyttämättä 249 881,41 euroa. Kotoutumisen ja hyvien etnisten suhteiden edistämisen vuoden 2016 momentin 4.16.32.70.03.1 määrarahasta 1 233 000 euroa käytettiin 1 225 175,21 euroa, ja määrärahaa jäi käyttämättä 7 824,79 euroa. Vuoden 2017 talousarviossa myönnetystä 1 631 000 euron määrarahasta työ- ja elinkeinoministeriö myönsi oikeusministeriön käyttöön 100 000 euroa ja Opetushallituksen käyttöön 24 000 euroa vuodelle 2018. Vuodelle 2018 siirretään yhteensä 1 631 000 euroa, josta työ- ja elinkeinoministeriön käyttöön jää 1 507 000 euroa, joka sisältää kotouttamisen osaamiskeskuksen toimintaan kohdennettua määrärahaa 946 000 euroa.

32.70.30 Valtion korvaukset kunnille (arviomääräraha)

Vuoden 2017 talousarvion määrarahasta 232 245 000 euroa käytettiin 224,9 miljoonaa euroa. Paluumuuttajien kustannuksiin käytettiin 3,1 miljoonaa euroa, laskennallisiin korvauksiin pakolaisista 55,2 miljoonaa euroa, muihin pakolaisista maksettaviin kuntakorvauksiin 166,3 miljoonaa euroa ja alkukartoituksiin 0,3 miljoonaa euroa. Määrärahaa jäi käyttämättä 7,4 miljoonaa euroa, koska kaikkia korvaushakemuksia ei saatu käsiteltyä vuoden 2017 aikana. Lisäksi Kelalta on palautumassa perustoimeentulotukeen käyttämättä jäänyttä määrärahaa noin 2,2 miljoonaa euroa.

1.7.3 Tuotto- ja kululaskelma

Toiminnan tuotot 27,7 miljoonaa euroa vähenivät 49 % edellisestä vuodesta (13,8 miljoonaa euroa vuonna 2016). Maksullisen toiminnan tuottoja kertyi 0,2 miljoonaa euroa. Yhteistoiminnan kustannusten korvaukset 12,7 miljoonaa euroa muodostavat suurimman erän muista toiminnan tuotoista 27,4 miljoonaa euroa.

Toiminnan kulut 56,7 miljoonaa euroa vähenivät 4 % edellisestä vuodesta (58,9 miljoonaa euroa vuonna 2015). Suurimmat kuluerät olivat henkilöstökulut 26,2 miljoonaa euroa, palvelujen ostot 11,4 miljoonaa euroa, sisäiset kulut 9,4 miljoonaa euroa ja muut kulut 9,3.

Palvelujen ostoihin sisältyy muun muassa tietotekniikan asiantuntijapalveluhankinnat 4,5 miljoonaa euroa (4,4 miljoonaa euroa 2016), asiantuntija- ja tutkimuspalveluhankinnat 2,7 miljoonaa euroa (1,9 miljoonaa euroa 2016) ja muut asiantuntija- ja tutkimuspalveluhankinnat 0,9 miljoonaa euroa (1,8 miljoonaa euroa 2016) sekä muut ulkopuoliset palvelut 1,0 miljoonaa euroa. Palvelujen ostoihin sisältyy myös atk-palvelujen ostot valtion virastoilta ja laitoksilta (Valtori) 0,4 miljoonaa euroa sekä talous- ja henkilöstöhallinnon palvelujen ostot (Palkeet) 0,4 miljoonaa euroa.

Muissa kuluissa suurimpina erinä ovat jäsenmaksut kotimaahan 7,4 miljoonaa euroa (7,4 miljoonaa euroa 2016) ja matkustuspalvelut 1,4 miljoonaa euroa (1,2 miljoonaa euroa 2016).

Rahoitustuottoja oli vuonna 2017 yhteensä 114,2 miljoonaa euroa (106,5 miljoonaa euroa 2016) ja rahoituskuluja 119,9 miljoonaa euroa (100,8 miljoonaa euroa 2016). Rahoitustuotot ja -kulut kertyivät pääosin Suomen Vientiluotto Oy:n euro- ja valuuttamääräisistä lainoista. Rahoituskulut muodostuvat valuuttamääräisten velkojen koroista 35,9 miljoonaa euroa (43,5 miljoonaa euroa 2016), realisoituneista kurssieroista 55,6 miljoonaa euroa (53,9 miljoonaa euroa 2016), realisoitumattomista kurssieroista -220,4 miljoonaa euroa (10,5 miljoonaa euroa vuonna 2016) ja sijoitusten ja lainasaamisten tileistä poistoista 9,2 miljoonaa euroa (13,9 miljoonaa euroa 2016).

Taulukko 18. Siirtotalouden tuotot ja kulut 2015–2017

Siirtotalouden tuotot ja kulut (1 000 €)	2015	2016	2017
TUOTOT			
Siirtotalouden tuotot EU:lta	131 963	157 747	244 614
Siirrot talousarvion ulkopuolelta	0	65 000	0
Tuotot yhteensä	131 963	222 747	244 614
KULUT			
Siirtotalouden kulut paikallishallinnolle	91 442	85 045	88 786
Siirtotalouden kulut elinkeinoelämälle	132 256	77 933	66 977
Siirtotalouden kulut rahoitus- ja vakuutuslaitoksille	90 191	32 552	24 277
Siirtotalouden kulut voittoa tavoittamattomille yhteisöille	53 536	40 288	6 450
Siirtotalouden kulut kotitalouksille	1 061	1 148	1 065
Muut siirtotalouden kulut ulkomaille	10 063	22 607	18 429
Siirrot valtionhallinnolle	0	94 047	158 497
Siirtotalouden kulujen palautukset	0	0	0
Kulut yhteensä	378 549	353 620	364 483

Siirtotalouden tuottoja kertyi 244,6 miljoonaa euroa (222,7 miljoonaa euroa 2016) ja siirtotalouden kuluja 364,5 miljoonaa euroa (353,6 miljoonaa euroa vuonna 2016). Siirtotalouden tuottoihin sisältyi myös 23,4 miljoonaa euroa palkkaturvamaksujen palautuksia. Siirtotalouden kuluihin on kirjattu käyttötalouden kuluina valtionhallinnolle 158,5 miljoonaa euroa muun muassa 2,5 miljoonan euron erityisavustuksena VTT Oy:n tutkimusinfrastruktuuriin ja 87,3 miljoonan euron valtionavustuksena VTT Oy:n toimintaan sekä 25,1 miljoonaa euroa muihin pakolaisista maksettaviin kuntakorvauksiin.

Siirtotalouden kuluihin (käyttötalouden kulut yliopistoille) on kirjattu virheellisesti 441 501,65 euroa kuluja, jotka olisi kuulunut kirjata asiantuntija- ja tutkimuspalveluhankintoihin.

Tilikauden kulujäämää kertyi 144,6 miljoonaa euroa (2016 kulujäämä 171,8 miljoonaa euroa).

1.7.4 Tase

Työ- ja elinkeinoministeriön taseen loppusumma on 4 302 miljoonaa euroa (5 055,1 miljoonaa euroa 2016).

Käyttöomaisuusarvopapereiden yhteisarvo oli 1 567 miljoonaa euroa (1 475 miljoonaa euroa 2016).

Momentin 32.01.89 Osakehankinnat määrärahaa saa käyttää Terrafame Group Oy:n oman pääoman korottamiseen. Valtio omistaa Terrafame Group Oy:n kautta kaivos- ja metallienjalostustoiminnan, jota Terrafame Oy harjoittaa. Terrafame Group Oy:n pääomittamiseen on myönnetty vuodelle 2017 yhteensä 100 miljoonaa euroa (vuonna 2016 yhteensä 182,5 miljoonaa euroa), josta käytettiin 77 500 000 euroa.

Työ- ja elinkeinoministeriön merkitsi yhteensä 14 000 000 eurolla valtioneuvoston valtuuttamana Baltic Connector Oy:n osakkeita vuoden 2016 III talousarviossa olleesta määrärahasta 32.60.87. Osakehankinnat.

Pitkäaikaiset saamiset 2 435 miljoonaa euroa vähenivät 24 % edellisestä vuodesta (3 197 miljoonaa euroa 2016).

Lyhytaikaiset saamiset 280 miljoonaa euroa (303,8 miljoonaa euroa 2016) muodostuvat valuuttamääräisistä lainasaamisista Suomen Vientiluotto Oy:ltä (jaksotetut vuoden 2018 lainojen lyhennykset) ja korkosaamisia Suomen Vientiluotto Oy:ltä sekä muista lyhytaikaisista saamisista 5,8 miljoonaa euroa.

Pitkäaikaiset velat 822,6 miljoonaa euroa (1 243,3 miljoonaa euroa 2016) muodostuvat Suomen Vientiluotto Oy:lle myönnettyihin jälleerahoituslainoihin liittyvien valuuttariskien suojauskirjauksista.

Lyhytaikaisissa veloissa 1 041,2 miljoonaa euroa (1 022 miljoonaa euroa 2016) suurimpia eriä olivat talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen yhdystilien saldot 795,3 miljoonaa euroa, vuonna 2017 maksettavat lainojenlyhennykset 222,1 miljoonaa euroa, saadut ennakot 6 miljoonaa euroa (4,6 miljoonaa euroa 2016), ostovelat 3,3 miljoonaa euroa (2,9 miljoonaa euroa 2016) ja siirtovelat 12,9 miljoonaa euroa (16,6 miljoonaa euroa 2016).

1.8 Sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma

Kansliapäällikkö vastaa ministeriön sisäisen valvonnan yleisestä toteuttamisesta ja kehittämisestä. Toimintayksiköiden esimiehet ovat vastuussa käytännön valvontatoimenpiteistä, ohjeistamisesta sekä kehittämisestä omalla vastualueellaan. Esimiehet huolehtivat, että ministeriössä toteutetaan asianmukaiset ja tehokkaat sisäisen valvonnan menettelyt, jotka koskevat ministeriön toiminnan, talouden ja tietoturvan järjestämistä. Määräykset sisäisen valvonnan järjestämisestä ovat ministeriön taloussäännön luvussa 1.3.

Ministeriössä on käytössä riskienhallintapolitiikkaohje, mistä käy ilmi riskienhallinnan tarkoitus, liityntä ministeriön toimintaan ja tavoitteisiin, riskityypit ja vastuut. Riskienhallintatyötä rytmittämään on laadittu riskienhallinnan vuosikello, joka on tiiviisti kytketty tulosohjausmenettelyn vuosikelloon.

Sisäinen tarkastus on arvioinut sisäisen valvonnan riittävyttä ja asianmukaisuutta suorittamiensa tarkastusten, antamiensa taloussäännön mukaisten valtionapuseräkäyttöä koskevien lausuntojen ja muiden selvitysten perusteella. Valtionvarain controller-toiminto on tarkastusviranomaisena tehnyt EU:n rakennerahastojen tarkastukset.

Toimintayksiköt ovat arvioineet riskinsä ja suunnitelleet niille hallintatoimet riskienhallintapolitiikkaohjeen mukaisesti. Ministeriön keskeiset strategiset riskit liittyvät kasvupalvelu- ja Business Finland- uudistuksiin sekä valtion vienninrahoituksen vastuukannan kasvuun. Ministeriötä uudistetaan kestävä kasvun agendan pohjalta tavoitteena ministeriön ja konsernin johtamisen ja ohjauksen yhä parempi vaikuttavuus ja horisontaalisen työskentelyn vahvistaminen. Myös maakuntauudistuksen tuomat muutokset konsernissa edellyttävät ministeriön toimintatapojen uudistamista.

Ministeriötasolla keskeiset riskit liittyvät henkilöstön osaamiseen, laadulliseen riittävyteen, oikeaan kohdennukseen ja rekrytointien onnistumiseen. Osaaminen on useissa avainprosesseissa riippuvaista yksittäisistä henkilöistä. Riskinä voidaan tunnistaa myös henkilöstön työhyvinvointiin ja jaksamiseen liittyvä kehitys. Oikeilla esimiesvalinnoilla, selkeällä tavoitekuvalta ja työnjaon tasaamisella on riskin hallinnassa ja henkilöstön motivaatiotason ylläpidossa suuri merkitys.

Tuloksellisuuden laskentatoimi ei ole tuottanut riittäviä tietoja toiminnallisesta tehokkuudesta ja tietojen käytettävyys ministeriön ohjauksessa on ollut heikkoa. Laskentatoimintaa kehitettävään kestävä kehityksen agendan toteutumista ja tuloksellisuuden seuranta varten. Laaditaan riittävät ohjeet ja seuranta, jotta varmistetaan Kiekuraporttien oikeellisuus. Seurantakohteita ja osastojen tuloksellista toimintaa tukevaa raportointia tullaan kehittämään.

Työ- ja elinkeinoministeriöön perustettiin vuonna 2016 auditointitoiminto, jonka tarkoituksena on toiminnan kehittäminen ministeriön toiminnan tarkoituksenmukaisuuden ja tehokkuuden parantamiseksi. Vuonna 2017 sisäinen tarkastus ja auditointi yhdistettiin tarkastuksen ja auditoinnin vastuualueeksi, joka on toiminnallisesti suoraan kansliapäällikön alainen.

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että kokonaisuutena sisäisen valvonnan menettelyt täyttävät kohtuullisesti talousarvioasetuksen 69:ssä säädetyt toiminnan laillisuuden ja tuloksellisuuden varmistamista, varojen turvaamista sekä tietojen oikeellisuutta ja riittävyttä koskevat tavoitteet.

1.9 Arviointien tulokset

Suomen innovaatiopolitiikan OECD-arviointi

Suomen arvioinnissa oli tarkoituksena selvittää erityisesti järjestelmätason vaikuttavuutta. Vaikka innovaatiopolitiikassa on tapahtunut lukuisia muutoksia vuoden 2006 jälkeen, Suomelta on puuttunut selkeä strategia näiden muutosten ja uudistusten tukemiseksi. Ratkaistavina on tuottavuuden kasvua, talouden monipuolistamista, kansainvälistymistä ja laajempia yhteiskunnallisia tarpeita koskevia kysymyksiä. Vahvuuksiensa pohjalta Suomessa on kuitenkin mahdollisuudet edelleen kehittää ja parantaa innovaatiopolitiikkaansa. Keskeisiä suosituksia ovat:

- Laaditaan uusi kansallinen tutkimus- ja innovaatiopolitiikan visio, jota yhteiskunnan ja talouden tarpeet ohjaavat.
- Toteutetaan kaikki hallinnonalat kattavaa politiikkaa, joka mahdollistaa innovaatioita edistävät systeemiset muutokset.
- Edistetään yrityssektorin tuottavuutta ja innovatiivisuutta.
- Tutkimuspolitiikka ja puutteet ”strategisen teknologian” kehittämisessä.
- Jatketaan tutkimus- ja korkeakoulusektorin uudistuksia.
- Pyritään lisäämään suoria ulkomaisia investointeja ja t&k-toiminnan kansainvälistymistä sekä tutkimus- että yrityssektorilla.
- Ylläpidetään ja kehitetään innovaatio- ja yritystoimintaa tukevia perusedellytyksiä.

Arvio Finnvera Oyj:n vienninrahoituksesta

Finnvera Oyj:n vienninrahoituksesta on teetetty kansainvälisten asiantuntijoiden tekemä arvio 2017 (ATRX, IFCL ja Northumbria University). Kansainvälinen konsulttiryhmä suoritti loppuvuoden 2016 aikana vienninrahoitusjärjestelmän vaikuttavuutta koskevan arvioinnin, ja viimeistelty loppuraportti tästä tullaan toimittamaan työ- ja elinkeinoministeriölle alkuvuodesta 2017. Raportin mukaan Suomen vienninrahoitusjärjestelmä on kokonaisuutena arvioiden hyvällä tasolla. Työ- ja elinkeinoministeriö tulee arvioimaan loppuraportin sisällön osana jatkuvaa vienninrahoitusjärjestelmän kehittämistä. Mahdolliset tarvittavat järjestelmän parannusehdotukset tullaan analyysin jälkeen toteuttamaan.

Selvitys BCK- kokonaisuuden kehittämisestä ja työpaikoista

Kasvua ja työpaikkoja kestävästä ratkaisusta, Gaia Consulting Oy:n toteuttama selvitys Biotalous- Cleantech- Kiertotalous -kokonaisuuden kehittämisestä ja työpaikoista osoitti että biotalouden, cleantechin ja kiertotalouden työllisyyteen ei ole ennakoitavissa suurta lisäystä. Tämä johtuu osin rakenteellisesta muutoksesta: samalla kun uusia työpaikkoja syntyy, vanhoja häviää. Myönteisimmällä kasvunäkymällä BCK- sektorin henkilöstömäärän lisäys vuoteen 2020 mennessä olisi noin 20 000 henkilöä ja kokonaistyöllisyys kasvaisi ny-

kyisestä 253 000 henkilöstä 273 000 henkilöön. Työpaikkoja syntyy BCK- sektorin vaikutuksesta myös muille toimialoille, niiden arvoketjuihin ja verkostoihin. Tästä syystä jatkossa tarvitaan myös yritys- ja arvoketjukohtaisia selvityksiä työllisyyskehityksen kuvaamiseksi.

Selvitys osoitti, että kestävä kehitys haasteiden ratkaiseminen on globaalisti kasvava markkina ja luo mahdollisuuksia suomalaisille yrityksille. Lupaavia osa-alueita ovat mm. uusiutuva energia ja älykkäät energiaratkaisut, biopohjaisten materiaalien hyödyntäminen, kiertotalouden ja kierrätyksen teknologiat ja palvelut sekä digitaaliset sovellukset. Selvitys osoittaa myös, että yritys vastuu on kilpailuetu kansainvälistymisessä. Kotimaan markkinoiden kasvua ajatellen lupaavana sektorina nousi esille matkailu sekä tuontirauka-aineiden korvaaminen kotimaisilla vaihtoehdoilla.

Julkinen sektori voi toimillaan luoda edellytyksiä suomalaisyritysten kansainvälisen liiketoiminnan kasvulle. Selvityksen mukaan näitä toimia ovat mm. yritysten innovaatiotoiminnan ja innovaatioiden kaupallistamisen tukeminen, ekosysteemien syntyminen mahdollistaminen sekä kansainvälistymisen tuki. Lisäksi julkisen sektorin tulisi edesauttaa sitä, että yrityksillä olisi käytössään osaavaa työvoimaa. Kansainvälistymiseen liittyvää osaamista (markkinatuntemus, yhteiskehittäminen asiakkaan kanssa sekä kansainvälisissä ekosysteemeissä toimiminen) tulee edistää. Työntekijöiden osaamista voidaan parhaiten edistää työpaikoilla tapahtuvan oppimisen ja kehittämistoiminnan kautta.

INKA- ohjelman loppuarviointi

Gaia Consulting Oy toteutti työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta INKA- ohjelman loppuarvioinnin, joka valmistui syksyllä 2017. Kyseessä ei ollut perinteinen vaikuttavuusarviointi vaan tulevaisuussuuntautunut selvitys ohjelman toimintamalleista. Vaikuttavuusarviointia ei ollut mahdollista vielä suorittaa, koska useimmat ohjelmasta rahoitetut hankkeet ovat vielä käynnissä. Riippumattomalle arvioinnille koettiin kuitenkin tarvetta ja arviointia hyödynnetään uusien kumppanuusmallien rakentamisessa ja tulevan ekosysteemien kehittämiseen pohjautuvan innovaatiopolitiikan toteutuksessa.

Arvioinnin mukaan ohjelmalle asetettuja innovaatiopolitiittisia tavoitteita pidetään edelleen relevantteina. Suurimmat haasteet ovat liittyneet etenkin ohjelman käynnistysvaiheessa hankkeiden valmistelua tukevan sopivan rahoitus- ja toimintamallin löytämiseen. Tekesin uusi tukiohjelma INKA- ohjelman innovaatioklusterien rahoittamiseksi otettiin käyttöön v. 2015. Tekes on ollut kumppanina mukana osarahoittamassa toimijoiden välistä yhteistyötä sekä yritysten, korkeakoulujen ja kaupunkien hankkeita. Tekesin asiantuntijat ovat tuoneet myös kansallista ja kansainvälistä näkemystä ja ovat näin osaltaan kirittäneet kaupungeja hankkeiden toteutuksessa.

Arvioinnin mukaan INKA- ohjelma on vahvistanut kaupunkien roolia yritysten innovaatiotoiminnassa ja kaupungit ovat ottaneet käyttöön uudenlaisia toimenpiteitä innovaa-

tioiden ja kasvun aikaan saamiseksi. Ohjelmaan osallistuneet kaupungit ovat entistä paremmin hyödyntäneet suuret investointinsa yritysten innovaatioiden kehitysalustoina. Kaupunkien rooli innovaatioympäristöjen kehittäjänä on merkittävä. Jatkossa tarvitaan kansallisia toimenpiteitä ja rahoitusta kaupunkien innovaatiotoiminnan ja sen ympärillä tehtävän yhteistyön vahvistamiseksi. Kaupunkien innovaatiotoiminnan kyvykkyyksien kehittämiseen on myös panostettava. Kilpailu kirittää kaupungeja, mutta ohjelmarakenteen sijaan jatkossa tulee kiinnittää huomiota parempaan strategiseen koordinointiin ja aktiiviseen vuoropuheluun eri toimijoiden välillä.

Muotoile Suomi – ohjelman väliarviointi

Muotoile Suomi -ohjelman väliarvioinnin mukaan muotoilu on vakiinnuttanut asemaansa osana suomalaista elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaa. Muotoiluosaamisen käyttö on vahvistunut julkisella sektorilla, erityisesti niin kutsutuissa edelläkävijäkunnissa ja valtionhallinnossa. Se ei kuitenkaan ole odotetulla tavalla edennyt yrityksiä ja julkisen sektorin strategisen tason päätöksenteossa.

Arvioinnissa todetaan, että muotoiluohjelman toteutusaikana muotoilun käsite on laajentunut. Samalla muotoiluun liittyviä uusia ilmiöitä on syntynyt ja muotoilun merkitys muutoksentehtäjänä on vahvistunut.

Muotoile Suomi -ohjelma on väljä strategia, jonka vaikutus on ollut pääasiassa välillinen. Sen strategisia tavoitteita pidettiin arvioinnissa kuitenkin oikean sisältöisinä. Ohjelmalla ei ole ollut käytössä omaa budjettia ja sen roolina on ollut toimia toimenpiteiden käynnistämisen tai kehitystoiminnan lisäperusteluna. Ohjelman näkyvyys ja viestintä ovat olleet suhteellisen vähäisiä.

Arvioinnissa suositellaan, että ohjelman keskeiset tavoitteet ja toimet tulisi integroida vahvemmin keskeisiin ajankohtaisiin teemoihin. Lisäksi suositellaan, että muotoilun hyötyjä koskevaa tutkimuspanostusta lisättäisiin, julkiselle sektorille syntyviä muotoilun hyötyjä selvitettäisiin tarkemmin sekä viestintää muotoilun hyödyntämisestä kehitettäisiin. Arvioinnissa suositellaan myös muotoilun hyödyntämisstrategian laatimista tulevaisuudessa.

Eri kokoisten ja eri kehitysvaiheessa olevien yritysten rooli kasvun luomisessa

Kasvun agendan mukaan työ- ja elinkeinoministeriössä tulisi ymmärtää paremmin erilaisten yritysten roolia ja dynamiikkaa kasvun aikaansaamisessa. Koska tutkimustietoa aiheesta eri näkökulmista on suhteellisen paljon olemassa, elinkeino- ja innovaatio-osasto tilasi ETLA:lta synteysin tähänastisesta tutkimuksesta.

ETLA:n synteysin keskeisin havainto on se, että suurten yritysten merkitys Suomen taloudelle on yleisesti luultua suurempi. Tilastojen mukaan suurten yritysten osuus kaikkien yritysten liikevaihdosta on 42 % ja henkilöstöstäkin 33 %. Vain kymmenen yritystä tuottaa 7,5 %

Suomen bruttokansantuotteesta. Suurten yritysten todellinen merkitys on kuitenkin näitä lukuja suurempi, sillä tilastoissa kaikki alle 250 hengen yritykset lasketaan pk-yrityksiksi, vaikka ne kuuluisivat jonkin suuren yrityksen muodostamaan konserniin. Tämä näkyy selvästi seuraavissa Etlan laskelmissa: riippumattomien, itsenäisten pk-yritysten osuus Suomen viennistä on vain 12 %, kun kaikkien alle 250 hengen yritysten osuus viennistä on 34 %. Samat luvut arvonlisän osalta ovat 40 % ja 63 % ja työllisyyden osalta myös 40 % ja 63 %.

Toinen keskeinen havainto on, että hyvin pieni kasvuyritysten joukko (0,3 % yrityksistä) vastaa lähes kolmanneksesta yrityssektorin uusista työpaikoista. Niiden tuottavuus (arvonlisä suhteessa henkilöstömäärään) on kuitenkin suhteellisen heikko, ja niiden vaikutus talouskasvuun syntyykin lähinnä luovan tuhon kautta: tuottavia työpaikkoja syntyy ja heikosti tuottavia katoaa.

1.10 Yhteenvedo havaituista väärinkäytöksistä

Rakennerahastohankkeiden takaisinperinnät

Rakennerahastohankkeisiin eli Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) osarahoittamiin hankkeisiin tehtiin kertomusvuonna 27 takaisinperintäpäätöstä. Takaisinperittäväksi määrätyn tukiosuuden määrä oli 1,1 miljoonaa euroa. Kaikki takaisinperinnät perustuvat hankkeen rahoittajan tekemään takaisinperintäpäätökseen. Takaisinperintäpäätöksistä 80 % tehtiin Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) hankkeisiin. Sääntöjenvastaiset menot havaittiin pääasiassa hankkeen rahoittajan ja tarkastusviranomaisen tekemissä tarkastuksissa. Takaisinperittäväksi määrätystä tukiosuudesta on peritty takaisin 31.12.2017 mennessä 200 000 euroa, joka sisältää sekä hankkeen takaisinmaksamat että rahoittajan maksatuspäätöksessä kuittaamat summat.

Ohjelmakausi 2007–2013 suljettiin kertomusvuonna eli kaikki rakennerahasto-ohjelmien loppuasiakirjat toimitettiin Euroopan komissioon. Ohjelmakauden sulkemisen jälkeen takaisinperintäpäätöksiä tehdään pääasiassa hankkeiden jälkiseurannan perusteella. Jälkiseurannalla kontrolloidaan muun muassa investointien pysyvyyttä.

Ohjelmakauden 2014 -2020 hankkeisiin tehtiin kertomusvuonna takaisinperintätoimia kahdessa hankkeessa.

Käytännössä takaisinperintään johtavat syyt liittyvät vain harvoin petoksiin tai aiheutuvat tahallisuudesta väärinkäytöksestä, kuten tietojen salaamisesta tai väärin tietojen antamisesta. Yleisin syy takaisinperinnän taustalla on, että jonkin yksittäisen kulueraan ei katsota kuuluvan hankkeelle tai riittävää dokumentaatiota kulueralle ei löydy tarkastuksessa. Yritystukihankkeiden takaisinperinnän syy on yleisimmin yritystoiminnan tai tuella hankittujen laitteiden myynti tai yrityksen ajautuminen konkurssiin.

2 Talousarvion toteutumalaskelma

Osaston, momentin ja tilijaottelun numero ja nimi	Tilinpäätös 2016	Talousarvio 2017 (TA + LTA:t)	Tilinpäätös 2017	Vertailu Tilinpäätös - Talousarvio	Toteutuma %
11. Verot ja veronluonteiset tulot	709 770,42	892 995	892 994,52	0,00	100
11.04.01. Arvonlisävero	709 770,42	892 995	892 994,52	0,00	100
12. Sekalaiset tulot	289 360 551,21	293 199 278	272 690 388,72	-20 508 888,82	93
12.32.30. Siirrot valtion talousarvion ulkopuolisista rahastoista	65 000 000,00				
12.32.31. Palkkaturvamaksujen palautukset	20 283 578,05	23 412 876	23 412 875,95	0,00	100
12.32.50. EU:n rakennerahastoistaja muista koheesiopolitiikan rahastoista saatavat tulot	137 463 479,20	241 914 447	221 200 738,08	-20 713 708,79	91
12.32.50.01. Euroopan aluekehitysrahastosta saatavat tulot	78 896 855,74	129 142 521	126 357 802,09	-2 784 719,18	98
12.32.50.01.1. Tulot kauden 2007-2013 ohjelmista, Itä-Suomi	0,00	10 706 915	10 706 915,32	0,00	100
12.32.50.01.2. Tulot kauden 2007-2013 ohjelmista, Pohjois-Suomi	0,00	15 563 658	15 563 657,60	0,00	100
12.32.50.01.3. Tulot kauden 2007-2013 ohjelmista, Etelä-Suomi	0,00	6 903 156	6 903 155,85	0,00	100
12.32.50.01.4. Tulot kauden 2007-2013 ohjelmista, Länsi-Suomi	0,00	7 968 793	7 968 792,50	0,00	100
12.32.50.01.5. Tulot kauden 2014-2020 ohjelmista EAKR	78 896 855,74	88 000 000	85 215 280,82	-2 784 719,18	97
12.32.50.02. Euroopan sosiaalirahastosta saatavat tulot	57 209 021,69	90 771 926	90 475 435,18	-296 490,42	100
12.32.50.02.1. Tulot kauden 2007-2013 ohjelmista, Manner-Suomi	0,00	30 771 926	30 771 925,60	0,00	0
12.32.50.02.2. Tulot kauden 2014-2020 ohjelmista, ESR	57 209 021,69	60 000 000	59 703 509,58	-296 490,42	100
12.32.50.03. Vähäraaisten rahastosta saatavat tulot	1 357 601,77	2 000 000	4 367 500,81	2 367 500,81	218
12.32.50.04. PK-yrittäjätoiminnasta saatavat tulot		20 000 000	0,00	-20 000 000,00	0
12.32.99. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnanalan muut tulot	12 852 659,19	22 253 999	22 458 819,23	204 819,97	101
12.32.99.02. Royalty-tulot	3 280 171,55	3 500 000	3 704 819,97	204 819,97	106
12.32.99.06. Muut tulot	9 572 487,64	18 753 999	18 753 999,26	0,00	100
12.39.04. Siirrettyjen määrärahojen peruutukset	52 788 965,28	4 633 486	4 633 486,21	0,00	100
12.39.10. Muut sekalaiset tulot	971 869,49	984 469	984 469,25	0,00	100
13. Korkotulot, osakkeiden myyntitulot ja voitontuloutukset	62 843 145,23	52 369 466	52 369 466,43	0,00	100
13.01.05. Korot muista lainoista	62 843 145,23	52 369 466	52 369 466,43	0,00	100
15. Lainat	368 087 018,59	447 181 864	447 181 864,07	0,00	100
15.01.04. Muiden lainojen lyhennykset	368 087 018,59	447 181 864	447 181 864,07	0,00	100
Tuloarviotilit yhteensä	721 000 485,45	793 643 603	773 134 713,74	-20 508 888,82	97

TILINPÄÄTÖS VUODELTA 2017

Päälukon, momentin ja tilijaottelun numero, nimi ja määrärahalaji	Tilinpäätös 2016	Talousarvio 2017 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2017 määrärahojen käyttö		Tilinpäätös 2017	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
			vuonna 2017	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2017	Käyttö vuonna 2017 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
23. Valtioneuvoston kanslia	0,00	0	0,00	120 000,00	120 000,00	0,00	128 524,14	248 524,14	128 524,14	120 000,00
23.01.01.Valtioneuvoston kanslian toimintamenot (s2v)	0,00	120 000	0,00	120 000,00	120 000,00	0,00	0,00	120 000,00	0,00	120 000,00
23.01.03.Euroopan unionin kansallisten asiantuntijoiden palkkamenot (s2v)	0,00		0,00	0,00	0,00	0,00	128 524,14	128 524,14	128 524,14	0,00
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	0,00	180 000	9 544,26	170 455,74	180 000,00	0,00	113 319,05	293 319,05	122 692,38	170 601,92
24.90.68. Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö (s3v)	0,00	180 000	9 544,26	170 455,74	180 000,00	0,00	113 319,05	293 319,05	122 692,38	170 601,92
32. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	779 384 799,93	851 337 064	557 041 455,03	184 072 523,01	741 113 978,04	110 223 086,02	93 357 977,76	528 802 571,70	299 195 055,45	224 974 054,79
32.01.01. Työ- ja elinkeinoministeriön toimintamenot (s2v)	33 559 000,00	34 453 000	27 033 761,88	7 419 238,12	34 453 000,00	0,00	5 344 196,66	39 797 196,66	32 377 958,54	7 419 238,12
32.01.01.1.Toimintamenot	30 805 640,73	33 853 193	27 414 943,41	6 438 249,18	33 853 192,59	0,00	4 595 710,15	38 448 902,74	32 010 653,56	6 438 249,18
32.01.01.2. Tutkimus- ja selvitystoiminta	930 000,00	1 000 000	331 263,21	668 736,79	1 000 000,00	0,00	748 486,51	1 748 486,51	1 079 749,72	668 736,79
32.01.01.3. Ulkopuolinen rahoitus	2 053 470,51	20 000	-292 252,15	312 252,15	20 000,00	0,00	0,00	20 000,00	-292 252,15	312 252,15
32.01.01.4. Toimintamenomomentin tulot	-230 111,24	-420 193	-420 192,59	0,00	-420 192,59	0,00		-420 192,59	-420 192,59	0,00
32.01.02. Elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskusten toimintamenot (s2v)	298 532,38	260 000	46 071,90	213 928,10	260 000,00	0,00	312 485,03	572 485,03	358 556,93	213 928,10
32.01.02.1. Toimintamenot	113 532,38	92 000	-81 880,86	173 880,86	92 000,00	0,00	142 000,00	234 000,00	60 119,14	173 880,86
32.01.02.2. Yritystoiminnan kehittämispalvelut	185 000,00	168 000	127 952,76	40 047,24	168 000,00	0,00	170 485,03	338 485,03	298 437,79	40 047,24
32.01.20. Siviilipalvelus (a)	0,00	1 265 550	0,00		0,00	1 265 550,00				
32.01.21. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (s3v)	2 301 000,00	3 726 000	0,00	3 726 000,00	3 726 000,00	0,00	1 696 217,12	5 422 217,12	641 007,19	4 781 209,93
32.01.29. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan arvonsäveromenot (a)	2 133 316,57	2 201 365	2 201 364,76		2 201 364,76	0,00				
32.01.40. Valtionavustus yritysten kansainvälistymiseen ja yrittäjyyden edistämiseen(s3v)	10 371 000,00	11 143 000	4 787 813,26	6 355 186,74	11 143 000,00	0,00	6 063 675,00	17 206 675,00	7 197 024,26	10 009 650,74
32.01.41. Erityisavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n tutkimusinfrastruktuuriin (a)	1 971 503,92									
32.01.60. Siirrot hallinnonalan rahastoihin (a)	0,00	20 000	0,00		0,00	20 000,00				
32.01.66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (s2v)	8 007 000,00	8 507 000	5 698 667,89	2 808 332,11	8 507 000,00	0,00	2 975 562,60	11 482 562,60	8 674 230,49	2 808 332,11
32.01.88. Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n oman pääoman korottaminen (a)	4 182 358,40									

32.20.28. Materiaalitehokkuuden edistäminen (s3v)	500 000,00	400 000	34 332,00	365 668,00	400 000,00	0,00	347 989,00	747 989,00	252 312,58	495 676,42
32.20.28.1.Materiaalitehokkuuden edistäminen	370 000,00	270 000	34 332,00	235 668,00	270 000,00	0,00	223 526,50	493 526,50	248 975,50	244 551,00
32.20.28.2.Materiaalikatselemukset	130 000,00	130 000	0,00	130 000,00	130 000,00	0,00	124 462,50	254 462,50	3 337,08	251 125,42
32.20.41. Erityisavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n tutkimusinfrastruktuuriin (a)	35 600 000,00	2 500 000	2 500 000,00		2 500 000,00	0,00	11 485 661,00	11 485 661,00	11 061 476,00	48 430,00
32.20.42. Innovaatiokeskittymien kehittäminen (s3v)	4 024 000,00	4 100 000	209 066,72	3 890 933,28	4 100 000,00	0,00	6 884 332,64	10 984 332,64	1 856 424,77	5 127 907,87
32.20.42.1. Innovaatiokeskittymien kehittäminen	1 300 000,00						1 032 034,71	1 032 034,71	104 179,10	927 855,61
32.20.42.2. Meriteollisuuden toimintaympäristö	2 724 000,00						1 552 297,93	1 552 297,93	1 243 178,95	309 118,98
32.20.43. Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin (a)	4 334 795,00									
32.20.46. Laivanrakennuksen innovaatiotuki (s3v)		30 860 000	0,00	30 860 000,00	30 860 000,00	0,00		30 860 000,00	0,00	30 860 000,00
32.20.47. Finnvera OYJ:n tappiokorvaukset (a)	36 044 149,84	54 643 000	27 993 447,35		27 993 447,35	26 649 552,65				
32.20.49. Valtionavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n toimintaan (s2v)	91 770 000,00	87 303 000	87 303 000,00	0,00	87 303 000,00	0,00	0,00	87 303 000,00	87 303 000,00	0,00
32.20.50. Avustus kansainvälisen teknologiapalkinnon maksamiseen (s2v)	1 000 000,00						0,00	0,00	0,00	0,00
32.20.51. Naisille suunnattu innovaatiopalkinto (s2v)		8 000	8 000,00	0,00	8 000,00	0,00		8 000,00	8 000,00	0,00
32.20.80. Lainat Suomen Vientiluotto Oy:n jälleinhoitustoimintaan (a)	97 976 810,16	94 462 000	92 882 703,16		92 882 703,16	1 579 296,84				
32.20.82. Lainat Finnvera Oy:n varainhankintaan (a)	0,00	10 000	0,00		0,00	10 000,00				
32.20.87. Pääomalaina Finnvera Oyj:lle (s3v)	5 000 000,00	5 000 000	0,00	5 000 000,00	5 000 000,00	0,00	0,00	5 000 000,00	0,00	5 000 000,00
32.20.88. Pääomasijoitus Suomen TeollisuussijoitusOy:lle (s3v)	30 000 000,00	29 500 000	0,00	29 500 000,00	29 500 000,00	0,00	30 000 000,00	59 500 000,00	0,00	59 500 000,00
32.30.01. Työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenot (s2v)	595 000,00	430 300	-296 349,44	726 649,21	430 299,77	0,00	473 501,63	903 801,40	177 152,19	726 649,21
32.30.01.1. Toimintamenot	595 000,00	430 300	-296 349,44	726 649,21	430 299,77	0,00	473 501,63	903 801,40	177 152,19	726 649,21
32.30.44. Alueellinen kuljetustuki (s3v)	5 000 000,00						0,00	0,00	0,00	0,00
32.30.51. Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut (s2v)	6 041 984,81	25 217 294	80 512,26	25 136 781,91	25 217 294,17	0,00	129 900,36	25 347 194,53	210 412,36	25 136 781,91
32.30.51.03. Työvoimakoulutuksen hankinta	0,00	25 120 239	0,00	25 120 239,05	25 120 239,05	0,00	0,00	25 120 239,05	0,00	25 120 239,05
32.30.51.04. Palvelujen kehittämis- ja kokeilumenot	4 937 037,00	81 696	65 153,20	16 542,86	81 696,06	0,00	129 900,36	211 596,42	195 053,30	16 542,86
32.30.51.07. Palkkatuetty työ, valtionhallinto	0,00	8 859	8 859,06	0,00	8 859,06	0,00	0,00	8 859,06	8 859,06	0,00
32.30.51.12. Vakuutusturva	24 947,81	6 500	6 500,00	0,00	6 500,00	0,00	0,00	6 500,00	6 500,00	0,00
32.30.51.15. Työllisyys ja kilpailukyky: Yksityiset työnvälityspalvelut	1 080 000,00	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
32.40.50. Valtionavustus kuluttajajärjestölle (k)	897 000,00	892 000	892 000,00		892 000,00	0,00				
32.40.51. Eräät merimiespalvelut (a)	1 147 770,25	1 583 900	1 065 465,82		1 065 465,82	518 434,28				
32.40.51.1. Valtion osuus merimiespalvelutoiminnan menoista	1 147 770,25	1 072 000	1 065 465,82		1 065 465,82	6 534,18				
32.40.51.2. Valtion osuus työnantajille eräisiin merimiesten matkakustannuksiin	0,00	511 900	0,00		0,00	511 900,10				

TILINPÄÄTÖS VUODELTA 2017

32.40.52. Palkkaturva (a)	0,00	6 020 963	0,00		0,00	6 020 962,86				
32.40.52.1. Palkkaturva	0,00	6 027 001	0,00		0,00	6 027 000,61				
32.40.52.2. Takaisinperittyjen saatavien palautukset ja korot	0,00	-739	0,00		0,00	-739,16				
32.40.52.3. Viranomaismaksut, oikeudenkäyntikulut ja konkurssikustannukset	0,00	-5 299	0,00		0,00	-5 298,59				
32.40.95. Eräät oikeudenkäyntikulut ja korvaukset (a)	0,00	50 000	0,00		0,00	50 000,00				
32.50.40. Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen (s3v)	9 000 000,00	11 000 000	11 000 000,00	0,00	11 000 000,00	0,00	129 180,95	11 129 180,95	11 006 125,70	123 055,25
32.50.40.1. Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen	9 000 000,00						129 180,95	129 180,95	6 125,70	123 055,25
32.50.41. Valtionavustus Finpron toimintaan (s3v)		36 930 000	36 930 000,00	0,00	36 930 000,00	0,00		36 930 000,00	36 930 000,00	0,00
32.50.42. Yritysten kehittämishankkeiden tukeminen (a)		1 543	0,00		0,00	1 543,00				
32.50.43. Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin(a)		2 691 000	950 359,00		950 359,00	1 740 641,00				
32.50.44. Alueellinen kuljetustuki (s3v)		5 000 000	0,00	5 000 000,00	5 000 000,00	0,00		5 000 000,00	0,00	5 000 000,00
32.50.64. EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesiopoliittikan ohjelmiin(a)	99 515 467,34	156 813 548	99 924 254,22		99 924 254,22	56 889 293,39				
32.50.64.01. EAKR 2007-2013	1 039 630,39	0	0,00		0,00	0,00				
30.50.64.01.1. EAKR	560 471,19	0	0,00		0,00	0,00				
32.50.64.01.2. Tavoite 3	479 159,20	0	0,00		0,00	0,00				
32.50.64.02. ESR 2007-2013	676,97	0	0,00		0,00	0,00				
32.50.64.07. EAKR 2014-2020	69 273 790,79	118 400 255	74 328 306,26		74 328 306,26	44 071 948,94				
32.50.64.08. EAY ja ENI CBC	2 931 554,82	13 717 000	4 484 337,42		4 484 337,42	9 232 662,58				
32.50.64.08.1. EAY	2 683 394,07	6 549 000	4 384 337,42		4 384 337,42	2 164 662,58				
32.50.64.08.2. ENI CBC	248 160,75	7 168 000	100 000,00		100 000,00	7 068 000,00				
32.50.64.09. ESR 2014-2020	5 809 814,37	22 971 815	4 302 375,68		4 302 375,68	18 669 439,28				
32.50.64.10. Vähäraisten apu	0,00	1 797 611	0,00		0,00	1 797 611,45				
32.50.64.11. PK-yritysaloite	20 460 000,00	0	16 777 118,69		16 777 118,69	-16 777 118,69				
32.50.64.12. Tavoite 3	0,00	-73 134	32 116,17		32 116,17	-105 250,17				
32.50.65. Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin(a)		407 724	0,00		0,00	407 724,00				
32.60.28. Materiaalitehokkuuden edistäminen (s3v)							99 906,85	99 906,85	99 906,85	0,00
32.60.28.1. Materiaalitehokkuuden edistäminen							2 491,50	2 491,50	2 491,50	0,00
32.60.28.2. Materiaalikatselemukset(ek)							97 415,35	97 415,35	97 415,35	0,00
32.60.40. Energiatuki (a)	31 239 230,35	51 452 729	36 644 967,00		36 644 967,00	14 807 761,60				
32.60.41. LNG-termiinalien investointituki (a)	23 610 148,00	14 635 000	14 634 920,00		14 634 920,00	80,00				
32.60.42. Valtiontuki sähköhuollon varmistamiseksi (a)	918 732,91	1 020 000	845 857,33		845 857,33	174 142,67				
32.60.43. Kioton mekanismit (a)	0,00	87 149	0,00		0,00	87 149,19				
32.60.45. Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituki(s3v)	20 000 000,00	40 000 000	1 037 194,46	38 962 805,54	40 000 000,00	0,00	11 627 743,23	51 627 743,23	8 011 548,10	43 616 195,13
32.60.87. Osakehankinnat (s3v)	28 000 000,00						14 000 000,00	14 000 000,00	14 000 000,00	0,00

32.70.03. Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen(s2v)	1 846 000,00	1 607 000	0,00	1 607 000,00	1 607 000,00	0,00	1 787 625,69	3 394 625,69	1 529 919,49	1 607 000,00
32.70.03.1. Kotouttamisen ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen	1 233 000,00	661 000	0,00	661 000,00	661 000,00	0,00	1 233 000,00	1 894 000,00	1 225 175,21	661 000,00
32.70.03.2. Kotouttamisen osaamiskeskus	613 000,00	946 000	0,00	946 000,00	946 000,00	0,00	554 625,69	1 500 625,69	304 744,28	946 000,00
32.70.30. Valtion korvaukset kotouttamisesta (a)	0,00	25 135 000	25 134 045,46		25 134 045,46	954,54				
32.70.30.1 Paluumuuttajien kustannukset	0,00	395 000	0,00		0,00	395 000,00				
32.70.30.2.Laskennalliset korvaukset pakolaisista	0,00	-676 000	0,00		0,00	-676 000,00				
32.70.30.3.Muut pakolaisista maksettavat kuntakorvaukset	0,00	24 484 000	25 134 045,46		25 134 045,46	-650 045,46				
32.70.30.4.Alkukartoituksen kustannukset	0,00	932 000	0,00		0,00	932 000,00				
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala		3 362 497	2 497,24		2 497,24	3 360 000,00	50 000,00	50 000,00	0,00	50 000,00
33.03.31. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen(s3v)							50 000,00	50 000,00	0,00	50 000,00
33.20.50. Valtionosuus peruspäivärahasta (a)		2 497	2 497,24		2 497,24	0,00				
33.20.50.01 Palkkatuettu työ, valtionhallinto		2 497	2 497,24		2 497,24	0,00				
33.20.52. Valtionosuus työmarkkinatuesta (a)		3 360 000	0,00		0,00	3 360 000,00				
33.20.52.02. Palkkatuki ja starttiraha		3 360 000	0,00		0,00	3 360 000,00				
Määrärahatilit yhteensä	779 384 799,93	854 879 561	557 053 496,53	184 362 978,75	741 416 475,28	113 583 086,02	93 649 820,95	529 394 414,89	299 446 271,97	225 314 656,71

Työ- ja elinkeinoministeriön talousarvion toteutumalaskelman tiedot valtuuksista ja niiden käytöstä momentin tarkkuudella

Valtuudet ja niiden käyttö (1 000 €) ¹⁾								Valtuuksien käytöstä aiheutuneet talousarviomenot ja määrärahatarve (1 000 €)					
Momentti (numero ja nimi), johon valtuus liittyy ²⁾	Aikaisempien vuosien valtuuksien käyttö ³⁾	Vuoden 2017 valtuudet						Talousarvio- menot 2017	Määräraha- tarve 2018	Määräraha- tarve 2019	Määräraha- tarve 2020	Määräraha- tarve myöhemmin	Määräraha- tarve yhteensä
		Uudet valtuudet	Uusitut valtuudet	Valtuudet yhteensä	Käytetty	Käyttämättä	Uusittavissa 2018 TA:ssa						
32.01.41 Erityisavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n tutkimusinfrastruktuuriin	5 000	0	0	0	0	0	0	2 500	1 500	0	0	0	1 500
Aikaisempien vuosien valtuudet	5 000							2 500	1 500	0	0	0	1 500
Vuonna 2017 käytettävissä olleet valtuudet		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
32.20.43 Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin	39 125	0	0	0	0	0	0	950	600	0	0	0	600
Aikaisempien vuosien valtuudet	39 125							950	600	0	0	0	600
Vuonna 2017 käytettävissä olleet valtuudet		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
32.20.48 Korkotuki julkisesti tuetuille vienti ja alusluotoille *)	0	22 000 000	0	22 000 000	8 440 079	13 559 921	0	38 381	24 558	28 346	21 606	98 031	172 541
Aikaisempien vuosien valtuudet	0												
Vuonna 2017 käytettävissä olleet valtuudet		22 000 000	0	22 000 000	8 440 079	13 559 921	0	38 381	24 558	28 346	21 606	98 031	172 541
32.50.64 EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesiopolitiikan ohjelmiin	199 416	119 798	94 085	213 883	81 998	131 885	131 885	99 924	38 042	28 533	9 511	19 022	95 108
Aikaisempien vuosien valtuudet	199 416							92 235	8 319	6 240	2 080	4 160	20 799
Vuonna 2017 käytettävissä olleet valtuudet		119 798	94 085	213 883	81 998	131 885	131 885	7 689	29 723	22 293	7 431	14 862	74 309
32.60.40 Energiatuki	405 266	26 350	0	26 350	23 419	2 931	0	36 644	39 830	10 920	6 204	2 551	59 505
Aikaisempien vuosien valtuudet	405 266							36 424	29 623	4 425	2 261	0	36 309
Vuonna 2017 käytettävissä olleet valtuudet		26 350	0	26 350	23 419	2 931	0	220	10 207	6 495	3 943	2 551	23 196
32.60.41 LNG-terminaalien investointituki	92 876	0	0	0	0	0	0	14 634	20 461	8 298	5 532	0	34 291
Aikaisempien vuosien valtuudet	92 876							14 634	20 461	8 298	5 532	0	34 291
Vuonna 2017 käytettävissä olleet valtuudet		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
32.60.42 Valtion tuki sähköhuollon varmistamiseksi	5 800	0	0	0	0	0	0	845	0	0	0	0	0
Aikaisempien vuosien valtuudet	5 800							845	0	0	0	0	0
Vuonna 2017 käytettävissä olleet valtuudet		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	747 483	22 146 148	94 085	22 240 233	8 545 496	13 694 737	131 885	193 878	124 991	76 097	42 853	119 604	363 545
Vuonna 2017 käytettävissä olleet valtuudet, josta		22 146 148	94 085	22 240 233	8 545 496	13 694 737	131 885	193 878	124 991	76 097	42 853	119 604	363 545
- korkotuki- tms. valtuudet ⁴⁾		22 000 000	0	22 000 000	8 440 079	13 559 921	0	38 381	24 558	28 346	21 606	98 031	172 541

*) Momentin 32.20.48 Korkotuki julkisesti tuetuille vienti- ja alusluoille valtuuden luonteesta johtuen laskelmalla ei esitetä tietoja aikaisempien vuosien valtuudet vaan vuonna 2017 käytettävissä olevat valtuudet. Momentin valtuuden käytöstä aiheutuvat talousarviomenot kirjataan Valtiokonttorissa.

*) Heinäkuussa 2014 muutetun lain 1543/2011 mukaan sopimuksista otetaan huomioon 100%:a, samoin nostamattomista luotoista. Huhtikuussa 2016 muutetun lain 255/2016 tarjouksista otetaan huomioon 50 %:ia, Joulukuussa 2016 muutetun lain 1543/2011 mukaan limiitin määrää korotettiin 13 miljardista eurosta 22 miljardiin.

Valtion talousarviossa 2017 on myönnetty momentin 32.20.82 Lainat Finnvera Oyj:n varainhankintaan valtuus 1 000 000 000 euroa, jota ei ole käytetty varainhoitovuonna. Aikaisempien vuosien valtuuksista ei ole aiheutunut talousarviomenoja vuonna 2017.

- 1) Valtuuden ja sen käytön määräksi merkitään tehdyn tilauksen sopimushinta tai sitoumuksen määrä silloin, kun valtuus on rajattu alun perin muulla tavalla, mutta valtuuden käytön johdosta annetaan euromääräinen sitoumus. Korkotuetun lainakannan enimmäismääränä määritellyt korkotukivaltuudet ja muut vastaavat valtuudet eritellään lisäksi omilla riveillään.
- 2) Myös pääluokan tai luvun päätösosassa myönnetty valtuudet sisällytetään taulukkoon. Tällöin luvun tai momentin numerotunnukseksi merkitään "00".
- 3) Esitetään yhteismäärä niistä aikaisempina varainhoitovuosina käytetyistä valtuuksista, joista varainhoitovuotena on aiheutunut menoja tai joista aiheutuu menoja tulevina varainhoituvuosina.
- 4) Korkotukilainojen lainakannan enimmäismääränä tai valtionapuun oikeuttavien kustannusten enimmäismääränä tai muulla vastaavalla tavalla myönnettyjen valtuuksien määrä. Erittely esitetään vain, jos momentti (ja yhteensä) sisältää tällä tavoin määriteltäviä valtuuksia.
- 5) Talousarviolain 10 §:n 2 momentissa säädetyn laajuus- tai kustannusarvion perusteella myönnetty valtuudet. Erittely esitetään vain, jos momentti (ja yhteensä) sisältää talonrakennushankevaltuuksia.

3 Tuotto- ja kululaskelma

	1.1.2017- 31.12.2017		1.1.2016- 31.12.2016	
TOIMINNAN TUOTOT				
Maksullisen toiminnan tuotot	247 193,30		107 372,79	
Muut toiminnan tuotot	<u>27 424 179,50</u>	<u>27 671 372,80</u>	<u>13 714 368,38</u>	<u>13 821 741,17</u>
TOIMINNAN KULUT				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	-83 168,80		-155 162,90	
Henkilöstökulut	-26 218 209,11		-28 264 325,60	
Vuokrat	-307 152,37		-235 562,76	
Palvelujen ostot	-11 369 943,20		-11 229 695,50	
Muut kulut	-9 322 068,57		-8 897 125,91	
Poistot	-36 918,60		-76 928,04	
Sisäiset kulut	<u>-9 358 303,16</u>	<u>-56 695 763,81</u>	<u>-10 051 104,03</u>	<u>-58 909 904,74</u>
JÄÄMÄ I		-29 024 391,01		-45 088 163,57
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT				
Rahoitustuotot	-114 249 663,12		106 479 510,41	
Rahoituskulut	<u>119 864 454,33</u>	<u>5 614 791,21</u>	<u>-100 810 067,07</u>	<u>5 669 443,34</u>
SATUNNAISET TUOTOT JA KULUT				
Satunnaiset tuotot	-1 631,87		10 000,00	
Satunnaiset kulut	<u>-27 964,23</u>	<u>-29 596,10</u>	<u>-104 268,97</u>	<u>-94 268,97</u>
JÄÄMÄ II		-23 439 195,90		-39 512 989,20
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT				
Tuotot				
Sosiaaliturvarahastoilta	23 412 875,95		20 283 578,05	
EU:n toimielimiltä ja muilta elimiltä	221 200 738,08		137 463 479,20	
Valtionhallinnolta	<u>0,00</u>	<u>244 613 614,03</u>	<u>65 000 000,00</u>	<u>222 747 057,25</u>
Kulut				
Paikallishallinnolle	-88 785 753,60		-85 044 861,47	
Elinkeinoelämälle	-66 977 413,58		-77 933 469,28	
Rahoitus- ja vakuutuslaitoksille	-24 277 416,04		-32 552 094,52	
Voittoa tavoittelemattomille yhteisöille	-6 450 286,22		-40 288 136,57	
Kotitalouksille	-1 065 465,82		-1 147 770,25	
Ulkomaille	-18 429 377,78		-22 606 921,40	
Valtionhallinnolle	<u>-158 497 046,82</u>	<u>-364 482 759,86</u>	<u>-94 046 635,90</u>	<u>-353 619 889,39</u>
JÄÄMÄ III		-143 308 341,73		-170 385 821,34
TUOTOT VEROISTA JA PAKOLLISISTA MAKSUISTA				
Perityt arvonlisäverot	892 994,52		709 770,42	
Suoritettavat arvonlisäverot	<u>-2 211 964,23</u>	<u>-1 318 969,71</u>	<u>-2 169 088,96</u>	<u>-1 459 318,54</u>
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ		<u>-144 627 311,44</u>		<u>-171 845 139,88</u>

4 Tase

VASTAAVAA	31.12.2017		31.12.2016	
KÄYTTÖMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET				
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET				
Aineettomat oikeudet	13 529,63		36 723,27	
Muut pitkävaikutteiset menot	1 678,83	15 208,46	15 403,79	52 127,06
AINEELLISET HYÖDYKKEET				
Muut aineelliset hyödykkeet	59 690,17	59 690,17	59 690,17	59 690,17
KÄYTTÖMAISUUSARVOPAPERIT JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET				
Käyttöomaisuusarvopaperit	1 566 649 657,42		1 474 897 157,42	
Muut pitkäaikaiset euromääräiset sijoitukset	20 025 033,99	1 586 674 691,41	79 177 974,79	1 554 075 132,21
KÄYTTÖMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET YHTEENSÄ				
		1 586 749 590,04		1 554 186 949,44
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS				
PITKÄAIKAISET SAAMISET				
Pitkäaikaiset saamiset	2 435 268 580,41	2 435 268 580,41	3 197 115 994,99	3 197 115 994,99
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Myyntisaamiset	288,60		3 202,25	
Valuuttamääräiset lainasaamiset	222 137 891,92		282 823 407,82	
Siirtosaamiset	52 081 084,25		16 192 507,01	
Muut lyhytaikaiset saamiset	5 823 896,62		4 811 842,91	
Ennakkomaksut	0,00	280 043 161,39	169,61	303 831 129,60
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS YHTEENSÄ				
		2 715 311 741,80		3 500 947 124,59
VASTAAVAA YHTEENSÄ				
		<u>4 302 061 331,84</u>		<u>5 055 134 074,03</u>
VASTATTAVAA				
31.12.2017				
31.12.2016				
OMA PÄÄOMA				
VALTION PÄÄOMA				
Valtion pääoma 1.1.1998	5 333 006 975,02		5 333 006 975,02	
Edellisten tilikausien pääoman muutos	-2 543 302 832,74		-2 464 040 234,64	
Pääoman siirrot	-206 826 927,02		92 582 541,78	
Tilikauden tuotto-/kulujäämä	-144 627 311,44	2 438 249 903,82	-171 845 139,88	2 789 704 142,28
VIERAS PÄÄOMA				
PITKÄAIKAINEN				
Otetut valuuttamääräiset lainat	822 610 967,74	822 610 967,74	1 243 349 175,32	1 243 349 175,32
LYHYTAIKAINEN				
Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen yhdistyivät	795 318 228,93		713 311 769,65	
Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset	222 137 891,94		282 823 407,84	
Saadut ennakot	6 003 275,39		4 592 065,85	
Ostovelat	3 347 201,06		2 909 239,93	
Kirjanpitoyksiköiden väliset tilitykset	572 283,94		616 373,75	
Edelleen tilittävät erät	521 252,12		442 251,94	
Siirtovelat	12 875 957,68		16 555 997,68	
Muut lyhytaikaiset velat	424 369,22	1 041 200 460,28	829 649,79	1 022 080 756,43
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ				
		1 863 811 428,02		2 265 429 931,75
VASTATTAVAA YHTEENSÄ				
		<u>4 302 061 331,84</u>		<u>5 055 134 074,03</u>

5 Liitetiedot

Liite 1: Selvitys tilinpäätöksen laatimisperiaatteista ja vertailtavuudesta

1. Budjetointia koskevat muutokset ja muutosten vaikutukset

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenojen 32.01.29 talousarviotilin määrärahaa on saanut käyttää momentilta 32.50.65 (32.30.64 vuonna 2016) rahoitettavien valtion investointihankkeisiin liittyvien arvonlisävero-osuuksien maksamiseen sekä momenteilta 32.20.40, 32.20.42 ja 32.20.43 (32.01.42 vuonna 2016) maksettaviin kulutusmenoihin liittyvien arvonlisävero-osuuksien maksamiseen.

Momentilta 32.30.51 siirrettiin 151,1 miljoonaa euroa sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle työttömyysetuuksien aktiivikäytön laajentamiseen ja 7,4 miljoonaa euroa opetus- ja kulttuuriministeriölle maahanmuuttajien perusopetukseen ja valmistavaan opetukseen.

2. Valuuttakurssi, jota käytetty muutettaessa ulkomaanrahan määräiset saamiset ja velat sekä muut sitoumukset Suomen rahaksi

Ministeriön ulkomaanrahan määräiset ostovelat eivät ole olennaisia, joten niitä ei ole muutettu tilinpäätöspäivän kurssiin. Valtiokonttori huolehtii jälleenrahoituslainojen suojajärjestelyistä, joiden tarkoituksena on poistaa tai pienentää saamisten ja sopimusten ulkomaanrahan kurssin vaihtelusta johtuvaa riskiä. Näiden lainojen osalta käytetään ministeriön tilinpäätöksessä EKP:n kurssia 29.12.2017 USD 1,1993.

3. Tilinpäätöstä laadittaessa noudatetut arvostus- ja jaksotusperiaatteet ja niiden muutokset

Työ- ja elinkeinoministeriön tilinpäätös on laadittu noudattaen talousarviolakia ja -asetusta sekä valtiovarainministeriön ja Valtiokonttorin määräyksiä ja ohjeita. Arvostus- ja jaksotusperiaatteissa ei ole tapahtunut muutoksia edelliseen tilikauteen verrattuna.

4. Aikaisempiin vuosiin kohdistuneet tuotot ja kulut sekä talousarviotulot ja -menot sekä virheiden korjaukset

Maakunnan liittojen korot kirjattiin ohjelmakaudella 2007–2013 ministeriön siirtosaamiisiin. Maakunnan liitot saivat käyttää korkotuotot maksatuksiin, jotka otettiin huomioon TEM:n myöntämässä maksurahojen mitoituksissa. Maakuntien liitot ovat tehneet ohjelma-

kauden 2007- 2013 loppulaskelmat ja tarvittavat käyttämättä jääneiden maksurahojen palautukset vuoden 2016 aikana. Koska vain osa korkotuotoista on käytetty maksurahana, kaikkia siirtosaamiin kirjattuja korkotuottoja ei palautettu ministeriölle ja siksi siirtosaamiin jääneistä koroista tehtiin tileistä poisto 1 815 471,01 euroa käyttäen vuoden 2017 momentin 32.50.64 määrärahaa.

5. Tilinpäätöstietojen vertailtavuus edelliseen vuoteen

Tilinpäätöstiedot ovat vertailtavia edelliseen vuoteen nähden.

6. Selvitys tilinpäätösvouden jälkeisistä olennaisimmista tapahtumista

TEM2018/2020- uudistuksen myötä ministeriön uusi organisaatio astuu voimaan vuoden 2018 alussa. Ministeriön osastojen määrä tiivistyy viidestä neljään; energiaosasto, innovaatiot ja yritysrahoitus, alueet ja kasvupalvelut sekä työllisyys ja toimivat markkinat. Tarkempi organisaatio- ja johtamisrakenne uusine toimintayksiköineen ja tehtävineen otetaan käyttöön 1.4.2018 lukien.

Liite 2: Nettoutetut tulot ja menot

Momentin numero ja nimi		Tilinpäätös 2016	Talousarvio 2017 (TA + LTA:t)	Talousarvion 2017 määrärahojen		Tilinpäätös 2017	Vertailu Talousarvio - Tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot				
				käyttö vuonna 2017	siirto seuraavalle vuodelle			Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2017	Käyttö vuonna 2016 (pl. peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle	
23.01.01. Valtioneuvoston kanslian toimintamenot (s2v)	Bruttomenot	0,00	120 000	0,00		120 000,00					0,00	
	Bruttotulot	0,00	0	0,00		0,00					0,00	
	Nettomenot	0,00	120 000	0,00	120 000,00	120 000,00	0,00	0,00	120 000,00	0,00	120 000,00	
32.01.01 TEM:n toimintamenot (siirtomr 2 v)	Bruttomenot	38 891 345,85	34 453 000	36 298 282,40		43 717 520,52					41 642 479,06	
	Bruttotulot	5 332 345,85	0	9 264 520,52		9 264 520,52					9 264 520,52	
	Nettomenot	33 559 000,00	34 453 000	27 033 761,88	7 419 238,12	34 453 000,00	0,00	5 344 196,66	39 797 196,66	32 377 958,54	7 419 238,12	
32.01.02 ELY-keskusten toimin- tamenot (siirtomr 2 v)	Bruttomenot	645 848,70	260 000	161 200,71		375 128,81					473 685,74	
	Bruttotulot	347 316,32	0	115 128,81		115 128,81					115 128,81	
	Nettomenot	298 532,38	260 000	46 071,90	213 928,10	260 000,00	0,00	312 485,03	572 485,03	358 556,93	213 928,10	
32.30.01 Työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenot (siirtomr 2 v)	Bruttomenot	955 009,55	430 300	70 738,71		797 387,92					544 240,34	
	Bruttotulot	360 009,55		367 088,15		367 088,15					367 088,15	
	Nettomenot	595 000,00	430 300	-296 349,44	726 649,21	430 299,77	0,00	473 501,63	903 801,40	177 152,19	726 649,21	
33.20.52. Valtionosuus työmarkkina tuesta (a)	Bruttomenot	0,00	3 360 000	0,00		0,00						
	Bruttotulot	0,00		0,00		0,00						
	Nettomenot	0,00	3 360 000	0,00		0,00	3 360 000,00					

Liite 3: Arviomäärärahojen ylitykset

Pääloukan ja momentin numero ja nimi	Talousarvio (TA + LTA:t)	Ylitys	Ylitys %
32 Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala			
32.01.29. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (A)	35 854 000	2 503 573,02	7
Pääloukka yhteensä	35 854 000	2 503 573,02	

Liite 4: Peruutetut siirretyt määrärahat

Pääluokan ja tilijaottelun numero ja nimi. Tilijaottelut eritellään myöntämisvuosittain.	Peruutettu	
	Tilijaottelu	Yhteensä
24. Ulkoasianministeriön hallinnonala		24,75
Vuosi 2015		
24.90.68. Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö	24,75	
32. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala		4 633 461,46
Vuosi 2015		4 375 755,00
32.20.41. Valtionavustus yritysten kansainvälistymiseen ja kasvun edistämiseen	375 755,00	
32.20.42. Innovaatiokeskittymien kehittäminen	4 000 000,00	
Vuosi 2016		257 706,46
32.30.51.04. Palvelujen kehittämis- ja kokeilumenot	0,26	
32.70.03.1. Kotouttamisen ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen	7 824,79	
32.70.03.2. Kotouttamisen osaamiskeskus	249 881,41	
Pääluokat yhteensä		4 633 486,21
Vuosi 2015		4 375 779,75
Vuosi 2016		257 706,46

Liite 5: Henkilöstökulujen erittely

	2017	2016
Henkilöstökulut	22 482 082,99	23 933 412,91
Palkat ja palkkiot	23 011 340,70	23 852 990,20
Tulosperusteiset erät	0,00	0,00
Lomapalkkavelan muutos	-529 257,71	80 422,71
Henkilösivukulut	3 736 126,12	4 330 912,69
Eläkekulut	3 593 787,84	3 920 631,79
Muut henkilösivukulut	142 338,28	410 280,90
Yhteensä	26 218 209,11	28 264 325,60
Johdon palkat ja palkkiot, josta	1 164 268,63	1 152 020,32
- tulosperusteiset erät	0,00	0,00
Luontoisedut ja muut taloudelliset etuudet	7 480,00	7 340,00
Johto	1 740,00	1 720,00
Muu henkilöstö	5 740,00	5 620,00

Liite 6: Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet ja niiden muutokset

Työ- ja elinkeinoministeriöllä ei ole liitteen mukaista esitettävää.

Liite 7: Kansallis- ja käyttöomaisuuden sekä muiden pitkävaikutteisten menojen poistot

Työ- ja elinkeinoministeriöllä ei ole liitteen mukaista esitettävää.

Liite 8: Rahoitustuotot ja -kulut

Rahoitustuotot	2017	2016	Muutos 2017-2016
Korot euromääräisistä saamisista	15 319 500,08	19 575 008,00	-4 255 507,92
Korot valuuttamääräisistä saamisista	36 684 996,02	43 495 375,39	-6 810 379,37
Emissio-, pääoma- ja kurssierot saamisista	-164 438 688,21	43 409 127,02	-207 847 815,23
Osingot	0,00	0,00	0,00
Muut rahoitustuotot	-1 815 471,01	0,00	-1 815 471,01
Rahoitustuotot yhteensä	-114 249 663,12	106 479 510,41	-220 729 173,53
Rahoituskulut	2017	2016	Muutos 2017-2016
Korot euromääräisistä veloista	113,15	698,84	-585,69
Korot valuuttamääräisistä veloista	35 890 353,89	43 495 712,20	-7 605 358,31
Emissio-, pääoma- ja kurssierot veloista	-164 761 235,92	43 402 999,11	-208 164 235,03
SWAP-maksut veloista	-146 756,25	0,00	-146 756,25
Sijoitusten ja lainasaamisten tileistäpoistot	9 152 940,80	13 910 656,92	-4 757 716,12
Muut rahoituskulut	130,00	0,00	130,00
Rahoituskulut yhteensä	-119 864 454,33	100 810 067,07	-220 674 521,40
Netto	5 614 791,21	5 669 443,34	-54 652,13

Liite 9: Talousarviotaloudesta annetut lainat

Sektori	Lainapääoma 31.12.2017	Lisäys 2017	Vähennys 2017	Lainapääoma 31.12.2016	Pääomamuutos 2017-2016
Yritykset ja asuntoyhteisöt	6 787 160,09	0,00	128 959,97	6 916 120,06	-128 959,97
Yritykset	6 787 160,09	0,00	128 959,97	6 916 120,06	-128 959,97
-Julkiset yritykset	6 787 160,09	0,00	122 475,00	6 909 635,09	-122 475,00
-Yksityiset yritykset	0,00	0,00	6 484,97	6 484,97	-6 484,97
Asuntoyhteisöt	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	2 650 619 312,24	0,00	822 403 970,51	3 473 023 282,75	-822 403 970,51
Rahalaitokset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Muut rahoituslaitokset	2 650 619 312,24	0,00	822 403 970,51	3 473 023 282,75	-822 403 970,51
Rahoituksen ja vakuutuksen välitystä avustavat laitokset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Vakuutuslaitokset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Julkisyhteisöt	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Sosiaaliturvarahastot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Valtionhallinto	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kotitaloudet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Työnantaja- ja muut elinkeinonharjoittajien kotitaloudet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
-Maatilataloudenharjoittajien kotitaloudet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
-Muut elinkeinonharjoittajien kotitaloudet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Palkansaajakotitaloudet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Omaisustulojen ja tulonsiirtojen saajakotitaloudet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Laitoskotitaloudet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Valtionkirkot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Muut voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ulkomaat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Euroopan unioni	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Muut maat ja kansainväliset järjestöt	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Yhteensä	2 657 406 472,33	0,00	822 532 930,48	3 479 939 402,81	-822 532 930,48

Liite 10: Arvopaperit ja oman pääoman ehtoiset sijoitukset

Käyttö- ja rahoitusomaisuusarvopaperit							
	Kappale määrä	Markkina- arvo	31.12.2017 Kirjanpitoarvo	Omistus- osuus %	Myynti- oikeuksien alaraja %	Saadut osingot	31.12.2016 Markkina- arvo Kirjanpitoarvo
Julkisesti noteeraamattomat osakkeet ja osuudet	1643725		1 566 594 660,42	0,0	0,0	0,00	1 474 842 160,42
Baltic Connector Oy	220250		30 002 500,00				16 002 500,00
Finpro Oy	100		2 500,00				2 500,00
Finnvera Oyj	11565		840 940,00	100,0			840 940,00
Finnvera Oyj			4 602 768,00				4 602 768,00
Finnvera Oyj			210 236 346,00				210 236 346,00
Finnvera Oyj			8 310 539,00				8 310 539,00
Finnvera Oyj			16 500 000,00				16 500 000,00
Suomen Teollisuussijoitus Oy	2710		227 847 660,00	100,0			227 847 660,00
Suomen Teollisuussijoitus Oy	500		42 000 000,00				42 000 000,00
Suomen Teollisuussijoitus Oy	15000		150 000 000,00				150 000 000,00
Suomen Teollisuussijoitus Oy	2000		20 000 000,00				20 000 000,00
Suomen Teollisuussijoitus Oy	3000		30 000 000,00				30 000 000,00
Suomen Teollisuussijoitus Oy	3000		30 000 000,00				30 000 000,00
Suomen Teollisuussijoitus Oy	5000		50 000 000,00				50 000 000,00
Suomen Teollisuussijoitus Oy	10500		105 000 000,00				105 000 000,00
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy	25		2 500,00				2 500,00
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy	799975		79 997 500,00				79 997 500,00
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy			91 898 907,42				91 898 907,42
Terrafame Oy	100		100 000,00				100 000,00
Terrafame Oy	1750		1 750 000,00				1 750 000,00
Terrafame Oy	389750		389 750 000,00				389 750 000,00
Terrafame Oy	77500		77 500 000,00				
Vimana Oy	101000		252 500,00				
Huoneisto- ja kiinteistöosakkeet	1		54 997,00	0,0	0,0	0,00	54 997,00
As Oy Porttikuja 3 ja 5	1		54 997,00				54 997,00
Osakkeet ja osuudet yhteensä	1643726		1 566 649 657,42	0,0	0,0	0,00	1 474 897 157,42

Muut oman pääoman ehtoiset sijoitukset		
	Kirjanpitoarvo 31.12.2017	Kirjanpitoarvo 31.12.2016
Muut oman pääoman ehtoiset sijoitukset		
Finnvera Oyj	20 025 033,99	79 177 974,79
Yhteensä	20 025 033,99	79 177 974,79

Liite 11: Taseen rahoituserät ja velat

31.12.2017	Vaihtuvakorkoiset			Kiinteäkorkoiset			Yhteensä
	Alle	1 - 5	Yli	Alle	1 - 5	Yli	
	1 vuosi	vuotta	5 vuotta	1 vuosi	vuotta	5 vuotta	
Vastaavien rahoituserät							
Annetut euromääräiset velkakirjalainat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Euromääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Muut pitkäaikaiset euromääräiset sijoitukset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	20 025 033,99	20 025 033,99
Euromääräiset lainasaamiset	315 899 593,07	1 140 100 242,59	311 995 201,29	179 935 518,62	602 028 687,40	107 447 229,36	2 657 406 472,33
Muut euromääräiset sijoitukset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Muut valuuttamääräiset sijoitukset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Muut lyhytaikaiset euromääräiset sijoitukset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Rahat, pankkisaamiset ja muut rahoitusvarat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Yhteensä	315 899 593,07	1 140 100 242,59	311 995 201,29	179 935 518,62	602 028 687,40	127 472 263,35	2 677 431 506,32
31.12.2017	Vaihtuvakorkoiset			Kiinteäkorkoiset			Yhteensä
	Alle	1 - 5	Yli	Alle	1 - 5	Yli	
	1 vuosi	vuotta	5 vuotta	1 vuosi	vuotta	5 vuotta	
Vastattavien rahoituserät							
Otetut euromääräiset lainat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Otetut valuuttamääräiset lainat	0,00	261 457 367,75	11 117 596,43	0,00	499 346 058,13	50 689 945,43	822 610 967,74
Lainat talousarvion ulkopuolella olevilta valtion rahastoilta	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Muut pitkäaikaiset velat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset	71 294 086,65	0,00	0,00	150 843 805,29	0,00	0,00	222 137 891,94
Lyhytaikaiset euromääräiset lainat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Lyhytaikaiset valuuttamääräiset lainat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Valtion hoitoon jätetyt vieraat varat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Yhteensä	71 294 086,65	261 457 367,75	11 117 596,43	150 843 805,29	499 346 058,13	50 689 945,43	1 044 748 859,68

Liite 12: Valtiontakaukset ja -takuut sekä muut monivuotiset vastuut

Voimassa olevat takaukset ja niiden käytettävissä oleva enimmäismäärä				
Sektori	Voimassa 31.12.2017	Voimassa 31.12.2016	Voimassa Muutos 2017-2016	Käytettävissä enimmäismäärä 31.12.2017 ¹⁾
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	2 232 974 839,31	2 396 386 878,92	-163 412 039,62	6 550 000 000,00
Finnvera Oyj	2 232 974 839,31	2 396 386 878,92	-163 412 039,62	6 550 000 000,00
Laki valtion erityisrahastoyhtiön luotto-, takaus- ja pääomasijoitustoiminnasta (445/1998), luottojen ja takausten pääoma ¹⁻²⁾	2 129 088 016,74	2 231 699 265,30	-102 611 248,56	4 200 000 000,00
Laki valtion alustakauksista (573/1972), alustakausluottojen ja suojautumisjärjestelyjen määrä ¹⁻⁴⁾	99 047 222,57	112 455 338,96	-13 408 116,40	1 350 000 000,00
Laki valtioneuvoston asetuksen (444/1998)				
Laki ympäristönsuojelu- ja energiainvestointeihin myönnettävistä valtiontakauksista (609/1973), takausluottojen pääoma ¹⁻³⁾ ja ⁵⁾				
Laki valtioneuvoston asetuksen (444/1998)	4 839 600,00	52 232 274,66	-47 392 674,66	1 000 000 000,00
Takaukset yhteensä	2 232 974 839,31	2 396 386 878,92	-163 412 039,62	6 550 000 000,00
Voimassa olevat takuut ja niiden käytettävissä oleva enimmäismäärä				
Sektori	Voimassa 31.12.2017	Voimassa 31.12.2016	Voimassa Muutos 2017-2016	Käytettävissä enimmäismäärä 31.12.2017 ¹⁾
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	18 970 426 261,52	15 312 768 448,30	3 657 657 813,22	27 000 000 000,00
Finnvera Oyj	18 970 426 261,52	15 312 768 448,30	3 657 657 813,22	27 000 000 000,00
Laki valtion vientitakuista (422/2001) Vientitakuiden ja suojautumisjärjestelyjen yhteenlaskettu vastuu ¹⁻³⁾ ja ⁶⁾				
Laki valtioneuvoston asetuksen (444/1998)				
Takuut yhteensä	18 970 426 261,52	15 312 768 448,30	3 657 657 813,22	27 000 000 000,00
Takaukset ja takuut yhteensä	21 203 401 100,82	17 709 155 327,22	3 494 245 773,60	33 550 000 000,00

¹⁾ Esittämistavan muutos: Käytettävissä olevana enimmäismääränä esitettiin vuoden 2016 tilinpäätöksen liitteellä määrä, johon vastuu voi tehtyjen päätösten perusteella enimmillään nousta. Jos vastuulle on säädetty laissa enimmäismäärä, vuoden 2017 tilinpäätöksen liitteellä sarakkeessa esitetään lain mukainen enimmäismäärä.

²⁾ Finnveran yhtiölaissa (443/1998) säädetään kotimaan sekä vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan erillisyydestä. Kotimaan toiminnan tappiot katetaan kotimaan toiminnan rahastosta ja vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan tappiot luotto-, takaus- ja pääomasijoitustoiminnasta vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan rahastosta. Valtio vastaa Finnveran myöntämistä laissa valtion erityisrahoitusyhtiön (445/1998) tarkoitetuista takauksista. Mikäli Finnvera Oyj:n vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan rahaston varat eivät riitä toiminnasta aiheutuvien tappioiden kattamiseen, tappiot katetaan valtiontakuurahaston varoista, joita täydennetään tarvittaessa valtion budjettiin otettavalla määrärahalta. Laki valtiontakuurahastosta (444/1998).

³⁾ Sisältää voimassa olevat vastuut. Eri takuiden keskinäiset päällekkäisvuastuut on eliminoitu.

⁴⁾ Laki valtion alustakauksista (573/1972). Lain nojalla myönnettyjä alustakausluottoja ja suojautumisjärjestelyjä saa samanaikaisesti olla takaisin maksamatta enintään 1,35 mrd. euroa. Lain mukainen vastuu lasketaan seuraavasti: voimaan tulleiden takausten kattamien luottojen taattu pääoma ja sitovista takaustarjouksista puolet luottojen taattavasta pääomasta. Muun kuin euromääräisen luoton määrä lasketaan Euroopan Keskuspankin kyseiselle valuutalle julkaiseman, takausta myönnettäessä voimassa olevan viitekurssin mukaan. Tämän perusteella laskettu voimassa oleva vastuumäärä oli 91 937 500,02 euroa per 31.12.2017

⁵⁾ Laki ympäristönsuojelu- ja energiainvestointeihin myönnettävistä valtiontakauksista (609/1973). Lain nojalla myönnettyjen takausluottojen pääomasta saa samanaikaisesti olla takaisin maksamatta yhteensä enintään 1 mrd. euroa. Lain mukainen vastuu lasketaan seuraavasti: voimaan tulleiden takausten kattamien luottojen taattu pääoma ja sitovista takaustarjouksista puolet luottojen taattavasta pääomasta. Muun kuin euromääräisen luoton määrä lasketaan Euroopan keskuspankin julkaiseman, takausta myönnettäessä voimassa olevan viitekurssin mukaan. Tämän perusteella laskettu voimassa oleva vastuumäärä oli 4 800 000,00 euroa per 31.12.2017

⁶⁾ Laki valtion vientitakuista (422/2001). Vientitakuiden ja suojautumisjärjestelyjen yhteenlaskettu vastuu saa olla enintään 27 mrd. euroa. Lain mukainen vastuu lasketaan seuraavasti: katteenmukainen nettovastuu, voimassaoleva vastuu ja puolet tarjousvastuusta, pääoma, vientitakuun myöntämispäivän Euroopan keskuspankin valuutalle ilmoittama valuuttakurssi. Tämän perusteella lasketut voimassa olevat takuut olivat 18 690 749 778,61 euroa per 31.12.2017. Finnvera-konserniin kuuluvan Suomen Vientiluotto Oy:n myöntämien vientiluottojen takaisinmaksuihin liittyvän riskin kattaa emoyhtiö Finnvera Oyj:n myöntämä vientitakuu. Finnvera Oyj:n toimesta EMTN-lainaohjelman alla tehtävällä varainhankinnalla on valtion takaus. Siitä osin kuin valtion takaamaa velkaa on käytetty vientiluottojen rahoittamiseen, valtion vastuu ei ole kahdenkertainen.

Voimassa olevat takaukset ja takuut valuutoittain			
Valuutta	Vasta-arvo	Jakauma	Tilinpäätöspäivän valuuttakurssi
	€	%	€
Euro	14 455 226 682,57	68 %	
Yhdysvaltojen dollari	6 338 770 486,00	30 %	1,1993
Muut	409 403 932,25	2 %	
Yhteensä	21 203 401 100,82	100 %	

Liite 12.2: Muut monivuotiset vastuut

Valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamäärärahat perusteella tehdyt tavanomaiset sopimukset ja sitoumukset						
€	Talousarviomenot 2017	Määrärahatarve 2018	Määrärahatarve 2019	Määrärahatarve 2020	Määrärahatarve myöhemmin	Määrärahatarve yhteensä
Tavanomaiset sopimukset ja sitoumukset yhteensä						
	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Muulla kuin valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamäärärahat perusteella tehdyt sopimukset ja sitoumukset						
€	Talousarviomenot 2017	Määrärahatarve 2018	Määrärahatarve 2019	Määrärahatarve 2020	Määrärahatarve myöhemmin	Määrärahatarve yhteensä
	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Muut sopimukset ja sitoumukset yhteensä						
	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Muut monivuotiset vastuut yhteensä						
	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Ydinvastuulain 18 §:n (484/1972, sellaisena kuin se on laissa 581/2011) mukaan Suomessa sijaitsevan ydinlaitoksen haltijan tämän lain mukainen vastuu samasta ydintapahtumasta johtuneista, Suomessa syntyneistä ydinvahingoista on rajoittamaton. Suomessa sijaitsevan ydinlaitoksen haltijan tämän lain mukaisen vastuun enimmäismäärä samasta ydintapahtumasta johtuneista, muualla kuin Suomessa syntyneistä ydinvahingoista on 600 miljoonaa erityisnosto-oikeutta. Laitoksenhaltijan on otettava vastuiden kattamiseksi ydinvastuuvakuutus 600 miljoonan erityisnosto-oikeuden määrään saakka. Valtioneuvostolla on oikeus laitoksenhaltijan hakemuksesta päättää, ottaen huomioon laitoksen koko tai laatu taikka kuljetuksen laajuus, että vastuun enimmäismäärä on alempi kuin 600 miljoonaa erityisnosto-oikeutta, mutta kuitenkin vähintään viisi miljoonaa erityisnosto-oikeutta. Ydinaineen kuljetuksen aikana sattuneesta ydintapahtumasta on laitoksenhaltija vastuussa tämän lain mukaan muiden vahinkojen kuin kuljetusvälineeseen kohdistuneen vahingon osalta vähintään viiden miljoonan erityisnosto-oikeuden määrään saakka. Korvausmäärälle tuleva korko ja oikeudenkäyntikulujen korvaus eivät sisälly vastuumääriin. (L:lla 581/2011 muutettu 18 § on väliaikaisesti voimassa 1.1.2012 lukien, kunnes L 493/2005 tulee asetuskella voimaan.)

Ydinvastuulain 29 §:n mukaan jos se, jolla on oikeus saada vahingonkorvausta tämän lain tai muun sopimusvaltion vastaavan lainsäädännön nojalla Suomessa olevan ydinlaitoksen haltijalta, näyttää, ettei hän ole voinut saada tätä korvausta ydinlaitoksen haltijan kanssa vakuutus sopimuksen tehneeltä vakuutusenantajalta, maksetaan korvaus valtion varoista. Valtion 1 momentin mukainen korvausvelvollisuus ei ylitä sitä vastuumäärää, joka on laitoksenhaltijaan nähden voimassa 18 §:n 1 momentin mukaisesti.

Lisäksi Suomi on sopijapuolena Brysselin lisäyleissopimuksessa, jonka voimassa olevan version mukaan sopimusmaat korvaavat tiettyjen edellytysten täytyessä yhteisvastuullisesti myös muissa sopimusmaissa syntyneitä ydinvahinkoja (ns. kolmannen vaiheen vastuumäärä) 125 miljoonan SDR:n verran. Kunkin maan osuus lasketaan erityisten sopimuksessa määrättyjen jakoperusteiden mukaan. Jakoperusteita ovat bruttokansantuote ja Suomeen asennettu ydinvoimateho 8000 MW. Suomen osuus tässä tarkoitettua korvausmäärästä on OECD:n viime vuosina tekemien laskelmien mukaan ollut hieman alle 2 prosenttia. Suomen osuus riskistä on arvioitu noin 5,9 miljoonan euron suuruusluokkaan per sopimusmaassa tapahtunut ydinvahinko.

Valtion vastuu avaruustoiminnan ja avaruusesineiden aiheuttamista vahingoista perustuu YK:n avaruussopimuksiin, joihin Suomi on sitoutunut 1970-luvulla. Avaruusesineiden aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta säädetään avaruusyhteisö sopimuksen[1] 7 artiklassa sekä vastuusopimuksessa[2]. Sopimusten mukaan vahingonkorvausvastuu on valtiolla, joka on lähettänyt avaruusesineen tai jonka toimeksiannosta avaruusesine on lähetetty taikka jonka alueelta tai lähetysvälineellä avaruusesine on lähetetty. Tähän mennessä vastuulla ei ole ollut Suomen kannalta käytännön merkitystä, koska Suomella ei ole ollut omaa avaruustoimintaa. Nyt tilanne on kuitenkin muuttunut, koska ensimmäiset suomalaiset satelliitit on laukaistu avaruuteen.

Avaruustoiminnasta annetun lain (63/2018) 7 §:n mukaan avaruusesineen aiheuttama vahinko korvataan valtion varoista toiminnanharjoittajalle itselleen aiheutuneita vahinkoja lukuun ottamatta.

Pykälän 2 momentin mukaan valtiolla on oikeus periä vahinkoa kärsineelle suorittamansa korvaus toiminnanharjoittajalta siltä osin kuin tämä olisi vahingonkorvauslain (412/1974) nojalla ollut vastuussa vahingosta vahinkoa kärsineelle.

Pykälän 3 momentin mukaan valtiolla on 2 momentista poiketen oikeus periä maksamansa korvaus toiminnanharjoittajalta, vaikka tämä ei olisi aiheuttanut vahinkoa vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 1 momentin mukaisesti tai tahallisesti tai tuottamuksesta, jos vahinko on aiheutunut maan pinnalla taikka lennossa olevalle ilma-alukselle, sen matkustajalle tai sen miehistöön kuuluvalla. 3 momentissa säädetyn valtion takautumis oikeuden enimmäismäärä on 60 miljoonaa euroa.

Enimmäismäärää koskevaa säännöstä ei kuitenkaan sovelleta, jos toiminnanharjoittaja on laiminlyönyt noudattaa lakia tai 5 §:n nojalla annetun luvan ehtoja.

Lain 8 §:n mukaan toiminnanharjoittajan tulee ottaa vakuutus kolmansille osapuolille avaruustoiminnasta aiheutuvien vahinkojen varalta vähintään valtion takautumisoikeuden enimmäismäärään saakka. Työ- ja elinkeinoministeriö voi olla vaatimatta 1 momentissa tarkoitettua vakuutusta, jos:

- 1) laukaisu-yhtiön vakuutus tai muu vastaava vakuutus kattaa olennaisilta osin toiminnanharjoittajan ja valtion vastuun avaruustoiminnan kolmansille osapuolille aiheuttamista vahingoista; tai
- 2) avaruustoiminnan riskeistä tehdyn arvion perusteella riski avaruustoiminnan aiheuttamista vahingoista maan pinnalla, ilmassa ja avaruudessa on työ- ja elinkeinoministeriön hyväksyttävissä.

[1] Yleissopimus valtioiden toimintaa johtavista periaatteista niiden tutkiessa ja käyttäessä avaruutta, siihen luettuna kuu ja muut taivaankappaleet (SopS 56-57/1967).

[2] Kansainvälistä vastuuta avaruusesineiden aiheuttamasta vahingoista koskeva yleissopimus (SopS 8 ja 9/1977).

Liite 13: Taseeseen sisältyvät rahastoidut varat

Työ- ja elinkeinoministeriössä ei ole taseeseen sisältyviä rahastoituja varoja.

Liite 14: Taseeseen sisältyvät rahastoidut varat

Nimi	Taseen loppusumma tai varojen määrä 31.12.2017	Taseen loppusumma tai varojen määrä 31.12.2016	Muutos 2017-2016	Organisaation toiminta-alue tai varojen käyttötarkoitus
Huoltovarmuusrahasto	2 014 832 583,12	1 919 325 785,85	95 506 797,27	Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992, 1 §) tarkoituksena on poikkeusolojen ja niihin verrattavissa olevien vakavien häiriöiden varalta turvata väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömät taloudelliset toiminnot ja niihin liittyvät tekniset järjestelmät. (huoltovarmuus)
Valtiontakuurahasto	698 314 820,80	694 758 700,64	3 556 120,16	Laki valtiontakuurahastosta (444/1998) tarkoituksena on turvata Finnveran antamien vientitakuiden, takausten ja muiden rahastolain 4 § tarkoitettujen sitoumusten täyttäminen. Rahaston varoista hoidetaan myös entisen Valtiontakuuksituksen ja sitä edeltäneiden vientitakuulaitoksen ja Valtiontakuuksituksen antamat takuut, takaukset ja muut vastuusitoumukset.
Valtion ydinjätehuoltorahasto	2 584 210 094,23	2 496 864 667,25	87 345 426,98	Ydinenergialain (990/87) ja sen nojalla annetulla asetuksella valtion ydinjätehuoltorahastosta (162/88) tarkoituksena toteuttaa osaltaan varautumista ydinjätehuollon kustannuksiin, sekä ydinenergialain 53a ydinturvallisuustutkimuksen rahoittamiseen ja ydinenergialain 53b ydinjätetutkimuksen rahoittamiseen.

Liitteessä on esitetty rahastojen taseiden loppusummat.

Liite 15: Velan muutokset

	31.12.2017	31.12.2016	Muutos 2017-2016
Otetut euromääräiset lainat	0,00	0,00	0,00
Lainat valtion eläkerahastolta	0,00	0,00	0,00
Lainat valtion ydinjätehuoltorahastolta	0,00	0,00	0,00
Otetut valuuttamääräiset lainat	822 610 967,81	1 243 349 175,32	-420 738 207,51
Muu pitkäaikainen velka	0,00	0,00	0,00
Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset	222 137 891,92	282 823 407,82	-60 685 515,90
Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset rahastoilta otetuista lainoista	0,00	0,00	0,00
Lyhytaikaiset lainat	0,00	0,00	0,00
Yhteensä	1 044 748 859,73	1 526 172 583,14	-481 423 723,41

Liite 16: Velan maturiteettijakauma ja duraatio

Maturiteettijakauma (velan jakauma jäljellä olevan juoksuajan mukaan)						
Velkojen juoksuaika	2017			2016		
	Kirjanpitoarvo	%	Käypä arvo	Kirjanpitoarvo	%	Käypä arvo
0 - 1 vuotta	222 137 891,94	21	250 718 341,43	282 823 407,84	19	323 256 121,63
1 - 2 vuotta	222 137 891,94	21	238 971 240,90	268 362 168,56	18	296 614 867,63
2 - 3 vuotta	213 660 564,00	20	218 952 508,13	268 362 168,56	18	284 074 087,88
3 - 4 vuotta	194 704 643,83	19	189 956 998,31	258 717 106,99	17	260 842 299,98
4 - 5 vuotta	130 300 326,12	12	121 779 505,15	229 337 419,03	15	220 421 036,72
Yli 5 vuotta	61 807 541,85	6	55 626 531,82	218 570 312,18	14	198 595 995,87
Velat yhteensä	1 044 748 859,68	100,0	1 076 005 125,74	1 526 172 583,16	100,0	1 583 804 409,71

Velan duraatio (velan markkina-arvolla painotettu kassavirtojen keskimääräinen maksuhetki)	
Vuosi	Duraatio
31.12.2009	5,67
31.12.2010	4,57
31.12.2011	2,46
31.12.2012	1,90
31.12.2013	1,58
31.12.2014	2,50
31.12.2015	2,29
31.12.2016	1,98
31.12.2017	1,68

Liite 17: Oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi tarvittavat muut täydentävät tiedot

Työ- ja elinkeinoministeriöllä ei ole esitettävää tällä liitteellä.

6 Allekirjoitukset

Tilinpäätös on hyväksytty Helsingissä 28.2.2018.

Mika Lintilä
Elinkeinoministeri

Jari Lindström
Työministeri

Kimmo Tiilikainen
Asunto-, energia- ja
ympäristöministeri

Jari Gustafsson
Kansliapäällikkö

Tilinpäätös vuodelta 2017

ISSN 1797-3562 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-327-298-9

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet